

Pest, 1857.

14. SZ.

September 3.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
v ideken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s
fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél utján 10-dik szám. és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Élettani gyógyszerkísérletekről. Folyt. Dr. Eckstein Frigyes. — A pesti egyetemi szülőkórodáróli kimutatás 1856/7-ki tanévről. Közli Dr. Fleischer J. tanársegéd. — Külföldi irodalom. Dr. Corvisart értekezései a tápszerekről s az emésztényről. Folyt. — Gyógyszertani közlemények. Az osztrák gyógyszerterátiárol. Vége. — Szerkesztői levelezés. — Csöd törv. seb. állomásra. — Hetikimutatás a p. v. közkórház betegeiről.
Tárca: Orvos-statisztikai tanulmányok. Népe sségi mozgalom Budapest en 1854%. Vége. Dr. Tormay K. — Uti vázlatok II. Berlin. Dr. Berend orthophaediai intézete. Dr. Batizfalvi S.

ÉLETTANI GYÓGYSZER-KISÉRLETEKRŐL,

kivált ezek szükségéről és módjáról.

Dr. Eckstein Frigyes, gyakorló orvos Pesten.

Folytatás.

I. A gyógyszer kísérletek módja a megkísérrendő gyógyszerekre nézve.

Itt következő pontokat kell figyelemre venni:

1) Az alkalmazandó gyógyszeradagok nagyságát. Ha egészséges emberbe külananyagok keblésittetnek, legyenek azok bár az állati szervezet pótlék-szerei, vagy pedig erre nézve idegen anyagok, már a mennyiségtől, melyben nyújtatnak, különféle jelenségeket eredményeznek; mi már abból kiviláglik, hogy még a valódi táplálkozási szerek is, nagy mennyiségben szedve, egészséges embereknél erőszakos kórtüneteket idézhetnek elő. Ha már gyógyszerekül mutakozó idegen anyagok

a) aránylag kis adagokban szedetnek, akkor mint már főnebb érintettük, vagy bizonyos idegek, vagy idegközpontok működéseit kisebb mértékben megfogják zavarni, minek következtében kórképek tünnek föl; vagy pedig kivált a vérvegyületet fogják megmástitani a nélkül, hogy ama föltűnő kórképeket idéznék elő; ha pedig

b) valamivel nagyobb adagokban s tartósan alkalmaztatnak, akkor mint idegszerek a jellemzetes idegműködési zavarokon kívül, könnyen csorvás jelenségeket is keletkeztetnek, melyeknél vagy ama már létező idegműködési bomlások továbbá is főnmaradnak, vagy,

mi sokkal gyakrakban történik, ez esetben föllépő csorvás jelenségek által mintegy elenyésztetnek. — A kiválólag vérre ható gyógyszerek (vérszerek) nagyobb adagokban nyujtva, csorvás jelenségeken kívül, rendszerint élesebb táplálkozási zavarokat idéznek elő különféle sejtekben, tehát nem szoritkoznak ideges működések elhangolására, hanem, mint p. o. a higany, lobokat, fekélyeket, izzadványokat sat. keletkeztetnek, miáltal az úgynevezett idült megmérgezések jelenkeznek.

c) Aránylag nagy adagokban egészséges embernek nyujtva, mind ideg-, mind vérszerek azon hatásokat idézik elő, mik éles (acut) mérgezéseknek nevezetnek. Azon szerencsétlenséghez mérve, melyet rendszeren okoznak, csak csekély fölvilágosítást nyujtanak sajátlagos gyógyászati hatásukra nézve, s következményeik annyira egymáshoz hasonló jelenség-halmazokat képeznek, hogy mint Köllicker (L. Virchow's Archiv. X. k. 4. l.) joggal mondja, véghetlenül nehéz, sőt gyakran épen lehetetlen, őket egymástól elkülöníteni.

Ha már eredményektől az adagok nagyságára akarunk következtetést vonni, melyekkel az idegszerek élettani kísérleteit netalán eszközlésbe vehetnők, magában értetik, hogy csak kis adagok általi gyógyszerkísérletekről lehet szó. Mert a csak valamennyire nagyobb adagok is, főnebb említett okoknál fogva, élettani gyógyszerkísérletekre alkalmatlanok; miután a csorvás jelenetek együtt föllépése által, mint mondatott, amaz idegműködések zavarai eltűnnek, sőt nagyobb adagoknál, még ama csorvás jelenetek föllépése nélkül is, egészen hiányoznak, mit Jörg s a bécsi orvosegylet választmánya 1844-ki kísérleteinek ered-

TÁRCA.

Orvos-statisztikai tanulmányok.

Dr. Tormay Károly, Pestváros igazgató főorvosától.

Népe sségi mozgalom Budapest en 1854%.

(Vége.)

Halál neme.

1854%-ik évben kimult

természetes halállal	Pesten 7990;	erőszakos halállal	102
"	Budán 2018;	"	44
"	10,908	"	146
			11,054

vagy százalékban ki mult természetes halállal 98,07% és 1,33% erőszakos halállal.

Szám szerint azok közt volt: 5512 férfi 5396 nő
ezek közt „ 115 „ 31 „

Legközelebbi okok gyanánt működött kórok szerint
átalán százal.

Járványokban (ezek közt a cholera) meghalt	3099 = 27,95
Himlőben	125 = 1,15
Nehéz szülésben anya	19 = 0,18
gyermek	50 = 0,47
Szokásos kórokban	7618 = 68,03

Nehéz szülés miatt bekövetkezett halálozási eseteket a születések és szülöttek összegével hasonlítva, 424 születésre jutott 1 halálos; 168 szülöttre esett 1, a szülés alatt meghalt gyermek, és ezeknél a gyermekek úgy viszonyulnak a leányokhoz mint 2:1-hez.

Mennyiben vettek részt az erőszakos halállal kimultak a

ményei bizony tanak. Ilyen kísérletek továbbá, ha kissé huzamosabban tartanak, nem ritkán veszéllyel járnak; mi elégséges ok kizárásukra. Mindamellett olyan idült mérgezések, minők fájdalom némely gyárakban előfordulni szoktak, még e tekintetben is nem ritkán eléggé tanulságosak; habár nem nyújtanak is oly tiszta belátást az idegszerhatásokra, mint a kisebb adagok és szakértéssel eszközölt gyógyszerkísérletek. Ezen különféle gyárak munkásai között előforduló megbetegedéseket tehát minél szorgalmasabban kellene tanulmányozni. Így tanulmányozta p. o. Gourbeyre tanár a keserű narancsolaj élettani hatását a clermonti chinisgyárakban.

Mi már azon kis adagokat illeti, melyekkel élettani gyógyszerkísérleteket kellene tennünk; azok ama legkisebb gyógyszeradagok fognának lenni, melyekkel a gyógyászati kísérleteket megkezdeni szoktuk; erőszakosabb gyógyszereknel még ezeknél is csekélyebbek, minden esetre azonban az érzékek s vegybontások által kimutathatók. Növekedő adagok, mint már érintettük, annál kevésbé alkalmazandók, mivel könnyen, ha nem is mérgezést, legalább csorvás jelenségeket idéznek elő, s az által az ideg-jelenetek föllépését s tisztább fölismerését gátolják. Valamint a korábbi, úgy az utóbbi időben eszközölt gyógyszerkísérletek legnagyobb része e tekintetben igen gyarló. Így például Jörg az ignácbab festvényét minden másod nap 9 cseppel szaporította a kísérloknél, minek következtében rendszeren a 16. napon midőn már 72 csöppnyújtott egyszerre, a beállott émelygések és hasmenések miatt fölkellett hagyni a gyógyszerrel. — Történhetik mindazáltal, hogy valami szerfölött kicsiny gyógyszeradag épen semmi kórságos jeleneteket nem idézne elő; ez esetben, némi idő múlva, melynek tartamát alább fogjuk meghatározni, valamivel növeszthető volna az adag. — Nagyobb öszhangzás eszközésére továbbá kíváncsok, hogy mindenik kísérlo mindenkor ugyanazon adagot venné, melyet a többi kísérlo, mely adagot pontosan kellene súlymérték útján meghatározni.

2-or. Az idő, melyben egyik adag a másik után nyújtatik; vagy melyben, egészben véve, azon egy gyógyszer kísérlete többszörös adagokban történik meg. Ha egyik adag szerfölött hamar kíséri a másikat, könnyen azon már többször megrovott állapotot idézhetjük elő, hogy bélhuzam-jelenségek, vagy épen mérgezési jelek mutatkoznak. Ez okból már egynél több gyógyszerkísérlo által fölállított a szabály, hogy a második adagot csak akkor kell nyújtani, midőn az első adag gyógyszerhatásai már

tökéletesen elenyésznek. Ha az első gyógyszeradag 48 órai időközben semmiféle kóros tüneteményeket nem idézett elő, akkor ugyanezen adag minden harmad nap kóros tünetek előfordulataig nyújthatatnék. — Mi már a gyógyszerkísérletnek összes idejét egy azon gyógyszerrel illeti, kénytelenek vagyunk megvallani, hogy az eddigi kísérletek jóval nagyobb része szerfölött rövid ideig történt meg, és szerfölött hamar rekesztetett be. E nézetünket támogatja abeli tapasztalásunk, hogy a lappangás időszaka (stadium latescens) a körkítőreig még erőszakos mérgeknél is nem ritkán huzamosabb ideig szokott tartani. Így p. o. tudjuk, hogy veszett kutya marása után a vész rendszerint csak harmadik hétben szokott kitörni, mely időközben a marottak csak csekély, vagy épen semmiféle kóros jelenségeket sem láttatnak. Más példát körülményesebben akarok e helyütt említeni, mert ennek eredményeit még más alkalommal is akarjuk használni. Kopp főorvosi tanácsos orvosi emlékirataiban elbeszéli, hogy 1834. tavasszal a hanau tartományban számos ember romlott kolbászok által megmérgeztetett. Ugyanis, menyegző alkalmával, Niedermittlau nevű faluban kolbásszal 47 ember vendégtetett meg; közülük 9 távolabb fekvő helységekből. Mindnyájan ettek, de csak keveset, mert a kolbászok avas és émelygős ézüek voltak. E vendégek legnagyobb része, de csak 14 nap lefolyása után, megbetegedett; egyetlen egy sem előbb mint a második hétben, nehányan csak 4 héttel a mérges kolbászrészek evése után. E példa talán alkalmas arra, hogy nekünk fölvilágosítást nyújtson, mit kellessék tartanunk oly kísérletekről, melyek már néhány nap múlva bevégezetteknek nyilatkoztattak.

3-or. A gyógyszer oly alakban legyen, mely annak erőit leginkább egyesíti, s mely a betegágnál leginkább vétetik alkalmazásba. Olyankor mindazáltal ugyanazon gyógyszer több alakait is meg kell kísérteni. Így például a bécsi választmányának főnebb említett gyógyszerkísérleteinél az archör pirulása kiválólag az szépnőnye langosviz vendéka (extractum belladonnae alcoh. aquosum) használatától állott be, holott az osztrák gyógyszerár szerinti vendék alkalmazásánál a kísérloknél igen gyakori vizelési ösztön mutatkozott.

4-szer. Szükséges, hogy a kísérlet idejekor hasonlós életrendhez alkalmazkodjanak, melynek egyébiránt a szokástól tetemesen eltérni nem szabad.

Vége. köv.

halandóság számában, a két testvér városra nézve csak megközelítőleg lehet meghatározni.

Átalán százalékban

42	=	0,38	öngyilkolás
61	„	0,56	szerencsétlenség
5)	„		(gyilkolás
1)	„	0,05	(agyonverés
2	„	0,002	víziszony
35	„	0,32	ismeretlen okok miatt. Megholtakat

a megholtak összegéhez viszonyítva, nem mindnyáját találjuk föl, kik erőszakos halállal mint öngyilkosság által vagy történetesen szerencsétlenül multak ki, miután sok öngyilkos a Duna hullámaiban keresi halálát, kiknek tetemei távol eső helyekre hordatván, itt nem jegyeztethetnek föl.

Több évet véve tekintetbe 1000 megholtra esik átalán 8 öngyilkos, vagy 10.000 élöre 4.

A születéseknél közép életvárandság.

A születésnél közép életvárandságot eddigi észleletek

szerint 22.⁵² évre lehet tenni, a 18^{30/47} közti 18 év alatt legnagyobb volt Tirol és Vorarlbergben 33.⁷⁵

legalacsonyabb Triest és környékén 21.¹³

a birodalomban közép számmal 27.⁷⁴

Ezen időköz alatt a birodalom nagyobb városaiban:

Insbruckban	33. ⁶⁹	Milanóban	23. ⁶⁹
Velencében	26. ³¹	Bécsben	21. ⁶⁴
Grätzban	24. ³⁶	Lembergben	19. ³⁴

Magyarhonra nézve még hiányoznak az illető kimutatások.

A külföldre nézve következő szám mutatkozott:

Schleswig-Holsteinb.	39. ⁸⁰	Nápolyban	31. ⁶⁵
Franciaországban	36. ⁴⁵	Szászországban	29. ⁰⁵
Angolhonban	35. ⁰⁰	Poroszthonban	28. ¹⁴

A születésnél közép életvárandság férfi nemre kisebb és a nő nemhez úgy viszonylik, mint 23:30-hoz.

A PESTI EGYETEMI SZÜLKÓRODÁRÓLI KIMUTATÁS 1856-iki TANÉV VÉGÉVEL.

Közli Dr. Fleischer J. tanársegéd.

1856. Október 6-án megkezdődött a szülők fölvétele, s tartott egész 1857. Julius 21-éig. Ez időköz alatt 558 egyén részesült ápolásban; a szülések száma 551.

Ezek közül következő különös esetek észleltettek: 2 elvetélés; 19 éretlen szülés, két esetben az egész pete sértetlen burkokban hajtattott ki; 56 koraszülés; — az éretlen és koraszüléseket nagyobbára a magzat halála, és annak rothadásai átmenete okozá; — 13 ikerszülés, 26 újszülött közül 14 meghalt.

Fekvésre nézve előfordult: 511 nyakszirtfektetés arecal előre; 3 fejtető-fektetés, 2 arcfektetés, 1 homlokfektetés, 12 farfektetés, 8 lábfejtetés, 10 keresztfejtetés, ez utolsók közt egy héthónapos rothadt magzat a szülés 4-ik időszakában vállfejtetésből önként farra fordult.

Műleges koraszülés kétszer idéztetett elő méhzuhan (uterus-douche) alkalmazása által. — Az egyik eset egy epésvérben (cholaemia) szenvedő rogykóros (epilepticus) nő terhessége 7-ik havának végén. A rohamok naponként kegyetlenül, s egyre hevesebben újultak; első napon kétszer, a következőkben háromszor zuhanóztatott; a 5-ik zuhanózásra fájdalmak jelentkeztek; a 6-ik zuhanózásra (harmad nap) a méhszáj megnyílt, és ugyanaz nap este a 8-ik zuhanó alkalmazása után egy holt gyermeket szült a nő; — a gyermek boncolata néhány nap előtt történt halált mutatott; — az anya epésvér következtében halt el. — A második esetben egy hátderme (opisthotonus) alakában mutatkozó heves görcsökben szenvedő terhessé, terhessége 8-ik havában idézteték elő a műleges koraszülés; — az egyre hevesülő görcsök naponként 2—3-szor támadták meg betegünket; — a 27-edszori zuhanózás után lázas állapotba esett, a görcsök naponként csak egyszer, s kevésbé hevesen jelentkeztek; — a beállott láb a zuhanózást folytatni tilalmazá; a nő másnap (azaz a zuhanó alkalmazása 10-ik napján) egy ép s élő gyermeket szült; — szülés után a görcsös rohamok egészen kimaradtak.

Szülfogó alkalmaztatott 7 esetben: a) gyöngye szülfájdalmak miatt négyszer; — a gyermek élve fejtetett ki. b) Köldökzsinórrelőesésnél egyszer, élő gyermek; — c) utóbb-jövő fejre, holt gyermeknél egyszer; — d) egy haldokolva behozatott nehézkoros (eclampsia) terhessé, terhessége 8-ik havában idézteték elő a műleges koraszülés; — az egyre hevesülő görcsök naponként 2—3-szor támadták meg betegünket; — a 27-edszori zuhanózás után lázas állapotba esett, a görcsök naponként csak egyszer, s kevésbé hevesen jelentkeztek; — a beállott láb a zuhanózást folytatni tilalmazá; a nő másnap (azaz a zuhanó alkalmazása 10-ik napján) egy ép s élő gyermeket szült; — szülés után a görcsös rohamok egészen kimaradtak.

Koponyafurás (Perforatio) egy esetben történt medenceszűkület (a bemenet egyenes átmérője 3 hüv) és a méhszáj mellő ajakának repedése miatt; — a nő életben maradt.

Lefejezést (Decapitatio) egyszer kelle igénybe venni: elhanyagolt keresztfejtetésnél, az előesett kárt kuruzslók levágták, — a nő tökélyes felgyógyulása előtt — férje óhajta nyomán — hagyá el kórodánkat.

Keresztfejtetésből fordítás nyolcszor vitetett véghez; nevezetesen a) álló magzatviznél két esetben; — az egyik esetben

sikerült célszerű fekvés és külsőleg alkalmazott kézfogásokkal a főre-fordítást véghez vinni; másban belső kézfogással sikerült a magzatot lábra fordítani; — a gyermekek mindkettőnél élve fejtettek ki. — b) A magzatvíz elfolyása után 6 esetben; ezek közül egyet kivéve a többi öt mind a fenébbi állapottal vétetett fel; — csak két gyermeket sikerült élve kifejtetni; öt anya életben maradt; a 6-ik a lepényválasztáson is szerencsésen keresztül esvén, a gyermekágyi folyam alatt tüdőlob következtében múlt ki.

Műleges kifejtés lábánál fogva 14 volt (ide számítva a 7 lábra fordítás utáni kifejtést is); — a lábrafordítás után kifejtett holt gyermekeket kivéve (mint feljebb mondatott) a többi mind élve fejteték ki.

Császármetszés elől egy volt, nagy foku medenceszűkület miatt, hol a kezét felvezetni lehetlenség volt; — a medencebemenet egyenes átmérője 2" 2'''nyi volt; — a gyermek holtan szabadított ki; — a nő másnap meghalt (Lásd az orvosi hetilap 8 és 9-ik számát).

Műleges lepényválasztás négyszer történt vérzés miatt; három esetben a lepénynek erősb odanövése, — egy esetben a szülepíjdalmak gyöngesége miatt; — két anya életben maradt; kettő meghalt.

Az újszülöttek száma 564; ezek közül fiú 276, leány 288; elhalt 82 többnyire életgyöngye gyermek; holtan született 47.

Az intézetben ápolást nyert szülők s betegek közül egészségesen elment 523; más korodákra áttetett 3; — a tanév vége miatt a szülőkroda bezáratván, elbocsátatott egy beteg nő, kinél méhenküli terhességre egy 6 hónapos elhalt magzattal alapos gyanúnk volt.

A megbetegedett gyermekágyasok közül elhalt 31; gyermekágyi lázban 16; tüdőlobban 3; nehézkorban 3; gyakori kimerítő gyermekágyi vérzésekben 1; combviszérlobban 1; császármetszés után 1; tömlős hasvízkórban (a petefészek tömlős elfajulása (Cystovarium) 1; epés vérben 1; agykérlobban 2; májlob utáni tályog- és a májgyurma elfajulásában 1; természetes szülés utáni méhnyakrepedésben 1.

Köldökzsinór-előesés három fordult elő; 2 esetben keresztfejtetésnél; egy esetben főfejtetésnél, melynél fogó alkalmaztatott.

Lepény-visszamaradással (Retentio placentae) egy nő vétetett fel kórodánkba, 14 nappal a szülés után; — nagyfokú folytonos láb- és rothadt bűzös lepény-cafatok kitakarításával; — naponként minden 3. órában nyálkás langy ziliz-főzet fecskendített a méhbe; 25 nap múlva gyógyultan ment el.

Nehézkor (Eclampsia) három észleltetett; kettő szülőnél; az egyik esetben a szülés a természetörök által ment végbe; az anya a gyermekágyi folyam tartama alatt halt el; — másik esetben a szülő nő haldokolva hozatott be ikerszüléssel; az első gyermek műlegesen fejtetett ki faránál fogva, és életben maradt; — a másik fogó segítségével vétetett el; a gyermek meghalt; valamint az anya is a műtét ideje alatt; — a harmadik

A népesség szaporodása,

A népesség szaporodását illetőleg 1856-ról szó nem lehet, minthogy 3000-el több halt meg, mint született; azt azonban rendes évben az összes népességnek körülbelül 60 százaléka lehet tenni.

1851-ben a szaporodás következő arányban mutatkozott:

Debrecenben 1,00	Sopronban 1,25	Pozsonban 0,38
N. Szebenben 1,33	Kassán 1,02	N. Váradon 0,10

Magyarhonban általán véve 1,33%, ha a népesség száma helyes.

A birodalom nagyobb városaiban 16 évi időköz alatt — ezen szaporodás következő százalékot mutatott:

Gratzban 2,18	Bécsben 1,55	Insbruckban 1,05
Velencében 1,33	Milanóban 1,21	Prágában 0,80

A külföldet illetőleg volt

1810-11 Angolhonban 2,90%	1840-46 Szászországban 1,20
1831-40 Poroszthonban 1,24	1841-46 Franciorságban 0,70

A népesség szaporodása általán véve hely és idő szerint változik; mindazáltal a népesség szaporodása törvényét, nevezetesen, hogy az mikép történik bizonyos mértani haladás szerint, mathematicai pontossággal meghatározni nem lehet.

UTI VÁZLATOK.

II. Berlin Aug. 18. 1857.

Igen tanulságos előadások sorát élvezzük, Dr. Berend egészségügyi tanácsos kitűnő orthopaediai intézetében.

A figyelmes hallgatóság, néhány bel-, de több külföldi gyógytudorból alakult.

A jeles előadásokhoz anyagot, az intézet százánál több, részint belakó, részint járólagos betege szolgáltat. Az előadás érthetőségét támogatja, a hoszu évek során gondosan összeállított és jól rendezett kórbonctani gyűjtemény. Nagy

nehézkóros eset egy gyermekágyast lepett meg; — s a betegség halállal végződött.

Medenceszületet 4 fordult elő; az egyik esetben császármetszés (medencebemenet egyenes átmérője 2'' és 2''¹/₂) történt; — egy más esetben koponyafúrás (egyenes átmérő 3''); a többi két esetben a szülés a természetörök által ment végbe (egyenes átmérő a bemenetben 3''); — mindkét esetben az előfok nyomása következtében a fejtakarók igen megzuzattak; az egyiknél annyira megroncsoltattak, hogy a falsont $\frac{1}{2}$ hüv. terület-

ben lemeztelenítették; a gyermek még is megélt; másik esetben pedig holtan született.

Méhpföfeteggel 3 nő vétetett fel. Mindháromnál a Chiari-féle ollóval történt a kiirtás; — 2 hét múlva gyógyultan hagyták el a szülkorodát.

A két félév alatti rendes hallgatók száma 13 orvostudor, 24 sebész, összesen 47; bába volt 187; ezek közül 101 német, 86 pedig magyar nyelven tanításban részesült.

Rovatos átnézete a pesti egyet. szülkorodai eseményeknek az 185⁶/₇-iki tanév folyama alatt.

1856-iki Octob. 6-ától egész 1857-iki Julius 21-ikéig.		Szám a felvétetett betegeknek, terhesek-, szülők- és gyermekágyasoknak :		A szülések összege		Ezek közül volt :		Szám a különböző magzatfekvéseknek		Műleges szülési se- gély alkalmazása :		Az ujszü- löttek ivarkü- lömbsege :		Az intéze- tet elha- gyák vagy elhaltak		Különös észrevételek																																																							
				Elvételés		Éretlen szülés		Koraszülés		Iker-szülés		Rendes nyakszirt-fekvés		Nyakszirtfekvés arccal előre		Főtető-fekvés		Arc-fekvés		Homlok-fekvés		Far-fekvés		Láb-fekvés		Keresztfekvés		Műleges koraszülés		Szülfogó alkalmazása		Koponyafúrás		Lefejezés		Fordítás		Lábnál kifejtés		Császármetszés		Lepény választás		Pünk		Leányok		Halvaszülettek		Meghaltak		Gyógyulva kiment		Betegségek miatt más kórodákra áttétett		Meghalt		A tanév bezárását miatt elbocsáztatott		Küldőszámon-előesés		Lepény-visszamaradás		Nebézkór (Eclampsia)		Medence-szüketlet		Méhvérzés gyermekágyban		Méhpföföteg kiirtása	
558	551	2	19	56	13	511	4	3	2	1	12	7	10	2	7	1	1	8	14	1	4	276	288	47	82	523	3	31	1	3	1	3	4	2	3																																				

KÜLFÖLDI IRODALOM.

1. *Études sur les aliments et les nutriments*; par L. Corvisart. Paris 1854.
2. *Pepsin ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dyspepsie und Consumption v. Dr. L. Corvisart. Herausgegeben von Joseph v. Török.*
3. *De la pepsine*; par Boudault.

Folytatás.

I. A fehérnyés ét- és tápszerek.

A fehérnye 3 állapotban használtatik ételnek: nyersen, fölforraltva, azaz: pár percig a víz forrpontjához közel hévmérséknek kitéve, és hosszabb ideig főtten.

1. A nyers fehérnye fizikai és vegyi tulajdonságainál fogva soká könnyen emészthető ételnek, sőt Mulder és Blondlot által tápszernak is tartatott; miglen Bernard és Barreswil*) a főnemlített kísérlet által élettaniilag bebizonyították,

*) *Recherches physiologiques sur les substances alimentaires* pp. MM. Bernard et Barreswil.

előnyt látunk e tekintetben, az intézet célszerű gép-, kötszer, gipszminta-, fényrajz- gazdag gyűteményében.

Az intézet ápolói rendszeres orthopaediai szerelésen kívül, gyógytestgyakorlati kezelésben is részesülnek. A bántalom mivoltához képest, gyakran sebési műtétek hajtának végre. Alkalmazásba jó Duchenne electro-galvanicus gyógykezelése. Langyos fürdők, hideg zuhanyozások szintén használatnak; sőt ha a szükség úgy hozza magával, a voltaképeni belorvoslás is fogantatba vétetik.

De szóljunk részletesebben az egyes elferdülési kórnek szerelésében követett alapelvekről.

Lássuk először is a gerincoszlop elferdülésére vonatkozó előadásnak főpontjait:

Berend szerint a gerinc-oldalgörnyedés (scoliosis) nagyjából betegegyen alapszik. A bántalom széke először az izmok rendellenességében keresendő, mely okbeli összefüggéseiben eddigelő ismeretlen, s a bajhoz csak később szegődik a csigolyák és a szálagos készülék kóros elváltozása. A hátge-

hogyan nem az; minthogy egy egészséges eb torkolat-erébe 50 cgr. mennyiségben belöveltetvén, a vizeletben változatlanul jelent meg.

2. Forralt fehérnye vízben többé nem olvad, s bármily finom porrá őrletik is, befőcskendve a hajszáledényeket betömi, s halálos lobokat idéz elő. Mosás által mindamellett a megaludt fehérnyéből lehet $\frac{1}{2}$ rész oldható fehérnyés anyagot nyerni, mely nem fehérnye, s melyet ő természetes vagy ál-albuminosenak nevez. Ezt C. élettani kísérletei előtt az ébrény (embryo) tápszereinek tartotta, miglen a tett befőcskendések által meggyőződött, hogy csak étel, a vizelettel ismét kiürül, s abból gubacs által csapódik.

3. Főtt fehérnye. A fehérnyét tartalmazó eledetek nagy része, például a hús — konyhákban főzés által készülvén érdekes tudni: nem őlt é ezáltal új tulajdonokat; nem válik é tápszerré? 120 gramme tojásfehér 500 gramme vízben fölforraltatott, megkeményedve és megtörve túlmennyiség vízzel megmosatott, hogy minden olvadákony része eltávolitassék; 30 órai forralás után tökéletesen átszüretett. Az aként nyert

rinc feszítő izmai, laza — petyhüdtek, zsongerő nélküliek levén: képtelenek a gerincoszlopot függélyes helyzetében biztosítani; a fej nehézségét ellensúlyozni, a rendes arányt föntartani gyöngék, minek következtében a törzs összegörnyed, a gerincoszlop elferdül.

Ezen betegegyes bántalmak gyógyítása hoszas szerelést vesz igénybe; sőt ha már szerves elváltozások léptek föl az illető részek körében, csak is némi javulásra tarthatunk számot.

A gyógykezelést illetőleg, a viszonyokhoz alkalmazott cselekvő- és szenvedőleges testgyakorlaton kívül a vérvegyület javítása vétetik főleg figyelembe. Görvélykórellenes szerrek adagoltatnak. Használtatik csukamájolaj, különféle vas-készítmény, hideg mosás, fürdő, sat.

A beteg, ha legkisebb fokán szenved is a bajnak, napközben fölváltva, éjjel pedig szakadatlanul oly fekhelyen nyugszik, mely nem engedi, hogy a test a ferde irányát követhesse, s az előszabott rendes helyzetéből kitérjen. Az ily betegek egyenes állás és járásközben, mérsékesen feszes fűzőt vagy támké-

folyadék 30 grammeja 30 centigramme olvadékonyszárazon számított anyagot tartalmazott, mely rögtön egy házinyúl toroklatvérérebe a főnemlített módon és vigyázattal beföcskendített. Ismételt töményebb (1 gramme tápanyag 30 gr. vízzel) folyadékkal történt beföcskendések, a vizelet s a folyadék átszűrése és lepárolása által nyert anyagok mérték általi összehasonlítása — mindig ugyanazon eredményt szolgáltatott; a kémszerek, melyek a folyadékban csapadékot adtak volt, érenykettedhalvag (bichlorure de platine) kénsavas timéleg (sulfate d' alumine), timsó (alun) légsav (acide nitrique) és emésztény (pepsine), meg sem zavarák a hugyot; jelül, hogy az anyag fölszívott, s C. nézete szerint tápszerre változott, és pedig tisztán főzés által fehérnyéből készült új, eddig nem ismert tápszerre, mely nemcsak a természetes v. mesterséges emésztés által a fehérnyéből készülő tápanyagtól, az albuminostól — vegyileg is az által különbözik, hogy kettedérenyhalvag és halvany (bichlorure de platine et chlore) által nem csapódik; hanem a természetes fehérnyétől is, mert meleg által meg nem alszik; a sajtanytól, mert az ecetsav nem zavarja, a pepsine meg nem altatja, a kocsonyától, mert hideg miatt össze nem fut; ecetsavas ólom által csapódik és kénsavas timéleg (sulfate d' alumine) által nem zavarthatik sat. — Legnagyobb hasonlósága van a Mulderféle szinte főzés által nyert ősnveharmadéleggel (tritoxyde protéine), csak hogy réz-sóval csapadékot nem ad, és légsavval sárgaősnyesavat (acid. xantho-protéique) nem képez.

Megfejtethni ezekből: honnan van, hogy némely életbúvárok már régente a gyomortól az egyedüli emésztő tehetséget megtagadták s azt a belekre is átruházták; mert tisztán légzési eledelnél csakugyan semmi dolga, légeny tartalmuaknál pedig hozzájárulása nélkül szinte némileg föntartathatik az élet, mint azt Dieffenbach vastag bélbe lövelt tápszerrel megkísérle, mert mint láttuk, a fehérnyének egy része már főzés által egyenesen fölszívódható tápanyaggá átalakulhat.

4. A fehérnye szokásos készítmódjainak vizsgálata után, élelmi és táplálkozás szempontból, C. áttér azon módosítványok tanulmányozására, melyeket az emésztő hatások a nyers, főtt és fölforralás által megaludt fehérnyében előidéznek, s hogy meghatározathassék: mennyi része van ezen változásokban az emésztés egyes tényezőinek a melegnek, a gyomor mozgásai által eszközölt szétörlésnek s az emészténynek, a kísérleteket mindenkor összehasonlítólá teszi:

1. Élő ember gyomrában.
2. Élő állatok gyomrában, melyek az emésztés alatt megöletnek.
3. Állandó nyílással ellátott állatok gyomrában.
4. Kautschuk tömlőkben, melyek étellel megtöltetvén, élő állatok gyomrába helyeztetnek; hol ennél fogva az emésztés a takhártya s annak választéka hozzájárulása nélkül, de igen is az állati meleg s gyomormozgás segítségével történik.
5. Edényekben, a gyomron kívül, tisztán a kellő hőmérsék és emésztény által.
6. Növény- és húsevő állatokból nyert, híg és poralaku, emészténnyel.

szüléket kapnak, hogy a törzs megszokott ferde tartása ellensúlyoztassék. Ezen erőműves eszközöket Berend mellőzhetleneknek tartja, habár a javulásra közvetlen behatást nem gyakorolnak is.

Azonban erősen nyújtó ágyat vagy gépet nem használ, legfőlebb gyöngéd rögzítést engedi meg a törzsnek, vizirányos fekvésben, tömött szőrvánkosok, pelották segítségével.

Az orthopaedia lényeges titka Berend szerint, nem ez vagy ama rugóban rejlik hanem a bántalom helyes körjeli fölfogásában; azonkívül a jó gyógyelvek következetes kivitelében s a fáradhatlan kitartásban áll.

Az elferdülési kórok e neménél, a villamdelejsz fényes sükert nem igen nyújt.

A gyógytestgyakorlati cselekvő- és szenvedőleges mozgások, az egyéniséghez alkalmazva, szorosan bonc-élettani elvekre építvők. A hátgerinc ezen oldali elferdülésével, naponkint vizirányos hasfekvésben] töltenek néhány órát a bete-

Valamennyi kísérlet által bebizonyul, hogy, hol rövidebb hol hosszabb idő alatt az emésztésnek kedvező és összevágó föltételek arányában, de mindenkor egyforma és ugyanazon physikai, vegyi és élettani tulajdonokkal bíró tápszer nyeretik, kellő ereű és mennyiségű emésztény által:

a) Bár milyen legyen az emésztény készítés módja s annak physikai állapota; szedessék az mint kiszivárogo a gyomor benső falából, vagy készítsék annak takhártyájából fémlegek által híg vagy poralakban.

b. Bár milyen legyen az emésztény eredete, jöjjön az hús- vagy növényevő állatokból.

c) Bár mely helyen működtessük az emésztényt az étkekre kellő hőmérsék mellett.

A nyers és megaludt fehérnye mindennemű emésztés alatti physikai, vegyi és élettani változásainak és tulajdonainak összehasonlítása nyomán, nemcsak a főbbi tételek valósága tűnik ki, hanem egyszersmind megcáfoltatik Mialhe*) azon állítása, melynél fogva minden fehérnyenemű éteknek emésztés alatt közvetítő állapotot kellene át mennie; (mi a rostanyra nézve csakugyan áll) minekelőtte tápszerre, az u. n. albuminosezá átalakulna. A főzés által nyert oldhatlan fehérnye eltávolításával t. i. a hátra maradt részből emésztés által közvetlenül elő áll az albuminose mint valóságos tápszer, következő vegyi tulajdonokkal: vízben könnyen oldik, langban épen nem; vizes oldata meleg által nem csapódik, sem égvények, sem savak, sem pepsin által. Csapódik ellenben sok fém só által, melynek az ólom, higany és ezüst-sók; ugyszint halvany (chlor) és csereny (tannin) által még akkor is, ha bizonyos mennyiségű légsav (acid. nitricum) adatott hozzá; de ismét nem csapódik kettedhalvsavas érenytől (bichlorure de platine), jellemző tulajdon, melyet Mialhe meg nem említett.

A föltételeket illetőleg, melyek alatt a fehérnye emésztése történik C. tapasztalta, 1. hogy az sokkal sebesebben halad a gyomorban, vagy üregébe helyezett kautschuk tömlőkben (4 óra alatt), mint azonkívüli edényekben (10—12 óra); 2., hogy legjobb süker akkor következik, ha egy rész emésztény 2 rész természetes tojásfehérre, és 6 rész vízre vétetik, és 24 óra folytaig 40°C. melegen tartatik.**)

Az arányra nézve, melyben a fehérnye emésztés által képes tápszerre változni, bebizonyult, hogy semminemű körülmények közt egészen át nem alakul; hanem körülbelül csak $\frac{1}{2}$; a $\frac{2}{3}$ makacsul ellentáll s emésztetlen marad, habár több pepsinnel is hozatik érintésbe. Azon tény, hogy a fehérnye égvényes levén, a savanyu pepsint csak hamar telíti s ez által további hatását megakasztja, a tünetény megfejtésére nem elegendő.***)

*) Mialhe szerint a fehérnyés anyagok emésztés által az átalakulások egész sorozatán átmennek, melyek nevei 1. albuminoide, 2. albumine caséiforme ou chyme, 3. albuminose; valamint a légzési étkeknel: 1. amidon, 2. dextrine, 3. glucose.

**) Az élettani emésztény vízzel higitását eddig ártalmasnak tartotta, de a népszokás tojásra vizet ajánlott.

***) Az, hogy miért emészt meg némely ember tojást könnyen, másik nehezen, s miért nem lehet oly mennyiségű tojást enni mint húst, emésztési bántalom nélkül, innen talán magyarázható.

gek, a midőn élesztő, szeszes bedörzsölések is használatnak

Pihenés ideje alatt, némely beteg lejtő-síkon nyugszik, mely többféleképen módosított rögzítő készülékkel bír a fej, hónalj és medence helybentartására; azonban minden erőszakos nyújtás nélkül. Ezen készülék hoszirányban gyöngén rugalmazó tollakkal van ellátva.

Az érintett gyógybehatások képesek egyenlő kitartás mellett, több hónap, rossz esetben pár év alatt gyógyulást, vagy ha a baj nagyfoku, lényeges javulást eredményezni.

A gerinc-csontszúról (spondylarthrocace) igen érdekes kór és gyógytani tapasztalatok közöltettek velünk, tanulmányos körbonctani készítmények előmutatása mellett. Ezen készítmények gyermek- és meglelt hullákból nyeretek, melyeken látható volt, hogy a gerinc-pup (kyphosis) náluk részint a gerinc-testek szuvas, részint gümös elroncsolásából származott legyen. De legérdekesebbnek bizonyult a készítményeken ama tapasztalati körülmény, hogy az elferdülés terjedelme ko-

De hogy úgy van, könnyen meggyőződhetünk az által, ha emésztés után a folyadékot fölforraljuk, mire az emésztetlen fehérnye megalszik, az albuminose az olvadékban marad. Igaz hogy vastag bélben is találtatott már nyers fehérnye, miből azt akarták következtetni, hogy emésztésre nincs is szüksége, de Bernard és Corvisart élettani kísérletei szerint világosnak látszik, hogy a dolog máskint áll, s hogy épen azért találtatott a vastag bélben, mert emésztetlen és az áthasonításra alkalmatlan lévén, az emésztő szervekből kiküszöböltetett.

A savanyok a fehérnye emésztését elő nem segítik; a nyert folyadék sem vegyi sem élettani tulajdonára nézve az albuminosezal meg nem egyezik.

Láthatni innen mennyire lehet a fehérnyét nyers vagy főtt állapotban könnyen, mennyire nehéz eledelenek mondani; látni általán, mennyi még az ételek könnyű vagy nehéz emésztetésének biztos meghatározására a teendő!

Hogy a fehérnyének hosszú főzés által tápszerré nem változó része nem lesz e azzá emésztés által, C. biztossággal meghatározni nem tudja; minthogy azt élettanilag megkísérteni elmulasztotta; vegyi tulajdonaira nézve sokban megegyezik ugyan az albuminose-zal, de némelyekben attól ismét eltér.

Folyt. köv.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Az osztrák gyógyszerertárat illetőleg.

Vége.

A gyógyszerek mult számunkban elősorolt változtatásán kívül, azok árá is megbiráltatott a bizottmány által; s azon meggyőződésből indulván ki, hogy a létező árszabály sem körviszonyinkkal sem a gyógyszerészek iránt táplált igényekkel összhangban nincs; mennyiben őket nemcsak fáradságukért jutalmazni, hivatásukban tett áldozataikért kárpótolni, hanem oly állapotba helyezni is szükséges, hogy tanszakuk előhaladásával lépést tartani képesek legyenek, mire tudományos művek megszerzése szükséges; e tekintet kíváncsossá teszi, hogy a gyógyszerár-szabály ahoképezt számítottassék; különösen több figyelembe vétessék a vényezéseknél történő *Labores*, mint eddig; mi őket fáradaik díján kívül, segédek illendő ellátására is képesíti. E szerint remélhető, hogy a javalt részlegi áremelés szakértőkre bízván, ily szellemben rendeztetni is fog.

A bizottmány fölterjesztett munkájában indokait is fejtegette, miért hogy: a gyógyszerész közönséges iparosok felekezetebe nem sorozható, mindamellett hogy részleg iparúzó, másrészt kalmáru tűnik föl, holott tetteleg egyik sem, miután fölső utalmány szerint üzlete nyerélyesítésében korlátozva, cselekvése s mulasztásaért szigorán felelős, végre szakabani tudományos képződésre több évet kell fordítania, mielőtt önálló gyógyszerészül vállalkozhatik. Ez állapot, valamint a gyógyszerészet értelmezvénye cáfolhatlanul bizonyítja, hogy a gyógyszerészt mindjárt az orvos melletti állás illeti, kivált ha tekintetbe véte-

tik, hogy a tudományos alapu hosszas gyakorlati művészetet föltételező gyógyszerkészítés magának a gyógytudománynak egészlő része; miszerint már rég elismertetett és nyilvánított, hogy a gyógyszerész állami szolgálatban a szenvedő emberiség javán működő gyógyszerész személy; a gyógytárak nyilvános egészségi intézetek; mely eszmérvezés (*argumentatio*) ellen okserű ellenvetést nem tehetni.

Kétségtelenül az áladalom érdeke hogy gyógyszerertárak létezzenek; mivel ez így van, mulhatlanul szükséges, hogy a gyógyszerészek hatás ótalom alatt álljanak, s jogaik köteleességeik ellensúlyában biztositassanak, nemkülönben hogy őket illető tisztas állásba helyeztessenek.

Az osztrák gyógyszerészeknek eme, a gyógyszerészet mind gyakorlati mind tudományos viszonyaival összhangzó, rég nyilvánított kíváncsága teljesítésében a bizottmányi tagok enyészhetlen érdemet szereztek a gyógyszerészek irányában, kik eziránt már is hálásan nyilatkoznak, s ama biztossággal kecsegtetik magukat, hogy a magas bölcs és igazságos kormány a gyógyszerész viszonyainak javallott átalakítását kegyelmesen elfogadja, s érvényesítendi.

Mindamellett, hogy az osztr. gyógyszerertárba javalt változtatások többje lényegesnek látszik, nehezen fogják kielégíteni a gyógyszerészek többségét; mert nemcsak a fővárosban Bécsben létező viszonyok veendő tekintetbe, hanem a kiválólag vidéken tetteleg uralgók is, u. m. a vidéki gyógyszerészek szükségletei, mely tekintetben Poroszországra utalnak, hol a kormány már mult évben fölszólítást boesátott a kerületekbeli szakavatottakhoz, hogy ajánlataikkal az új gyógyszerertár megállapításához járuljanak, mik nyomán a bizottmány s végleg a ministerium határoz. Annyival szükségesebb a nagyterjedelmű osztrák áladalomban, nehogy mielőbb új szükségletek merülven föl, ismét változtatásokat kelljen tenni.

Kellene mint Poroszthonban, fölszólítani a gyógyszerészeket, az orvosok által vidékükön leggyakrabban rendelt szerek bejelentésére; miből a bizottmány általános áttekintetet nyerjen, mely magát nem tarthatja s nem tartathatik ily nagy ügyvitelben csálhatatlannak, hanem józan belátással épen a szükséges javításokat teendi.

Említett bizottmány föladata lenne aztán a készitmények szerzés-modorát a vegytan s gyógyszerertan mai fejlettsége szerint bírálni, s rája okadatolt szabályokat állapítani; mert különböző módon készített gyógyszer ugyanazon gyógycélnek nem felelhet meg, mi oka, hogy némelyek az orvos várakázásának meg nem felelvén elhanyagoltatnak, s gyógytárban hiába vesztegelnek. — Még bizonyos tartományokra az ottani szokály figyelembe vételével *Elenchus provincialis* volna határozandó, miszerint ott más kelleltenek helyett a szükségsek tartása kötelező lenne; de minden még kevésbé fogó készitményre is állandó gyárszabály lenne, s ne hagyatnék magán kényre; mi aztán okozza amaz elégtelenséget, mely sok panasz következtében arra adott alkalmat, hogy 1812 az *apparatus medicaminum* lehető legkisebb számra szorítottatott; később meg az avultaknak nyilvánított gyógyszerek visszafogadását szükségelte.

ránsem észleltetett oly nagynak, mint azt a betegség magas fokából eleve magyarázni lehetett; és hogy egyetlenegy csigolya elszuvasodása, ronesolt állapota már igen nagy elferdülést idézhet elő.

Valamely csigolya tövisnyujtványának szembeszökölög hegyes kitünősége Berend szerint, leglényegesebb ismertető jele, a már föllépett ronesoló folyamatnak; mely kórjel azonban, az ágyék csigolyák bántalmánál, olykor merőbben hiányzik.

Gyűjteményének díszpéldányát számos összefüggő csigolyasorozatból álló készitmény teszi, mely igen messzeterjedő szuvasodáson alapuló gerincpupot képezett egy kis gyermeknél, a ki életében fájdalomról sohasem panaszkodott s kinél minden visszahajlási kórjel (*Reflex-Symptom*) hiányzott.

Ily gerinc-pup gyógyítása körül igen nagy sulyt fektet Berend azon élettani folyamatra, mely szerint a gerinctestek elpusztult, elszuvasodott része, csont-sarjadzás (*Osteophyten-Bildung*) által pótoltatik; miért is a természet ezen működését célszerű orvos-sebészki ápolással ohajtja támogatatni. Hogy ez

elérésék, a beteg Berend által e célra ajánlott, kényelmes ingaszerű készüléken hason fekszik, hónapokig folytonosan. Ezen helyezettetés, már számos ilynemű betegnek enyhülést, javulást okozott; ártalmára egynek sem volt.

Olykor elvonó szereket: kutacsokat, köpölyöket is alkalmaz a bántalom helyére. Belsőleg, ha szükség, — a betveggy ellen intéz gyógyszerelést. Lug, maláta sat. fürdőket is használ és így t.

Hol pusztán a hát izmainak gyöngesége, laza petyhüdt mivolta okozza a hátak némi kidomborodását, ott a gyógytestgyakorlat fölváltva nyugalmas fekvéssel, erősítő bedörzsölések s az akarat befolyása is, elégségesek a baj leküzdésére.

Berend szintén minden testmozgást ellenez a ronesoló heveny folyamatu gerincpupnál; ha pedig izmerekkel végződött a baj, a testgyakorlat ekor az elferdülésen javulást eszközölni az tehetetlen.

Átalában nagy ovatosságot ajánl a testmozgások javalata mellett; mert nem oly könnyű meghatározni: ha valjon az

Kellene, hogy minden, nagy nehézség nélkül készíthető gyógyszer a gyógyszerműhelyben készülne, nem pedig gyárakból szereztenék, hol a gyárosnak csak a nyereség érdeke, nem az áru jósága; miszerint ezek tisztítása gyakran többbe kerül, mint ha újból készíttetnénk. Egyszersmind több alkalma lenne a gyógyszerésznek tanoncát oktatni, kik oly esetben nem felelnek szigorlaton bizonyos szerek iránt, hogy azokat gyárból kell szerezni. Főleg ügyelni szükség arra, hogy a gyógyszerész az legyen, mire hivatása szerint lennie kell, u. m. tudományos képzettségű gyógyszerművész. (Oest. Zeitsch. für Pharmacie szerint.)

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

Honi gyógyvizeinket illetőleg.

Dr. S. urnak Gy-ött.

Óhajta igaz és méltányos. De véleményünk szerint honi fürdőink elhanyagolása nekünk legkevesbé tulajdonítható. Soruk, állásuk egy az ország sorsával és állásával; ennek fölvirágzásával azok értéke is növekedni fog. Az orvos ezt vagy ama fürdőt csak a gyógyjavallatok nyomán ajánlhatja, az oda utaztatási s ott mulatási kényelem — mint szinte egészségi tényezők — tekintetbe vételével; ott, hol két hasonló hatású gyógyhely közt van választás, a honinak minden esetre elsőbbséget fog adni.

Nem is látogatgatnak fürdőink gyéribben földieinktől, mint a külföld legjelesb forrásai azon országok lakói által. A fürdőszak alatt szállás itt is alig kapható. Az idegen vendégek serege hiányzik nálunk, mely nemcsak gyógyulást, de főleg a divat igényelte élvezetet keresve, ösztönlik külföldi gyógyhelyeken. Idővel a folyam ára — meglehet — a terra incognita felé is venni fogja irányát, s ezen időt honunk érdekében előkészíteni és siettetni kötelességünk.

Magyar- és Erdélyország eddig a távol kelethez tartozott, a közlekedés nehéz és bökös volt. Touristák is ritkán fordultak meg nálunk; a fürdők kényelmes és élvezetes felszerelése, a közbátorsági rendszabályok, az utazók kényelme, s az orvos-rendőrségiek a vendégek élvezete és nyugalma tekintetében koránsem feleltek meg a kor igényeinek. Embereink nagy része e hiányt alig érezte, s meglegedett, ha földél alá juthatott s jól roszul ehetett vagy főzhetett. Még legdivatosb fürdőink sem felelnek meg egészen a kényes ivadék comfort és érzéslőli kíválmáinak; de még a gyógykezelés legszükségeseb föltételeinek sem. Fűdött sétány még Füreden sincs, melyet a gyógyviz és savó intézetre parancsolni a felsőségek épen oly joga volna mint az orvosra, hogy oklevele legyen; gyógyszerészre, mily gyógyszereket tartson; vagy a pékre, mily kenyeret süssön. Kényelmes, pamlagos lakházak, társalgó az irodalom minden ujdonságaival ellátott szűcses társalgó termek, könnyen érhető árnyas kirándulási és mulató helyek, csinos és jutányos bérkocsik még sok helyütt hiányoznak. De hol is vannak? A mi van nagy részt a jó természet műve. Az éjjel nappal harsogó zene, mind ezeket nem pótolhatja. Előteremtésükre ipar, belátás, számítás, érzés, vállalkozó szellem és — pénz is megkívánta-

tik. Ez sok egyszerre, s még sem elég! Mert ha találkoznék is fürdőbirtokos vagy bérő, ki ily minta-gyógyhelyet föállítani tudna és akarna, ki fogja az angol, francia, amerikai stb. vendégereget, a tábornoki és diplomatiái kart oda terelni, hogy az intézet e fényes első rangban tündökljék? — Pedig ilyeneket szoktunk álmodni. — Igaz ezen remek vállalkozó számításában nem fog csalatkozni, habár gyógyhelyét Baden-Badennel egy polera rögtön nem is emelheti; s lehet is kell is, habár kisebb mérvben, a kor- és célszerűt előállítani, melyhez az idő, a fölmerülő szükséghez képest, új meg új adalékkal járulhat. Így gyarapodtak a külföld fürdői is.

Ki tegyen tehát és mit, hogy gyógyhelyeink az őket gyógyerőjüknél és szép fekvésüknél fogva — természetjogszerint — illető rangra emelkedjenek Európa színe előtt; állásuk, híruk s fölvirágzásuk biztosítások? Mert erre nézve csakugyan tehetünk valamit, habár hatalmunkban nem áll Ischl divatalkotta trónjáról letenni és helyébe Sövért fölemelni.

Mind az, mi a magyar korona tartományában a mezei gazdaszat, ipar, kereskedés, átalán a nemzeti és magán vagyonság fölvirágztatására, de még a szellemi műveltség kifejlesztésére is történik, természet szerint fürdőink értékét sem hagyhatja érintetlenül. A vasutak mindig jobban terjedő hálózata, a javuló biztos utak és keletkező kényelmesb posta- és bérkocsik, folyóink szabályozása és a gőzösök járatainak szaporodásai, a birodalom beljében a vámok megszüntetése, s a szabad forgalom elvei szerinti elrendezése a határokon, mind meg annyi tényezői az ország jóllétének, következőleg gyógyhelyeink szebb jövőjének is. A keleti háború fölcsabadítá a Dunát s megnyitá nekünk keletet; kelet és nyugot világforgalmának pedig honunk főfolyamát s minden vidékeit. Az annyira zaklató és bénító utlevél-ügyelet végképen megszűnt. A föld is felszabadult, a tagosítás halad, a vagyon biztosul; vehet és építhet most mindenki — legalább elvileg. — Az urbéri munkák megszüntével nagy terjedelmű jószágok önálló házi kezelése rosszul jövedelmez s gyakran csaknem lehetetlen; mi a birtokosokat egyes részletek eladására s józan haszonbérőli rendszer behozatalára utalja, mely által lehetetlen, hogy idővel a tehetős és művelt birtokosok száma, az erő és közgazdagság ne gyarapodnék.

Ez alapon, ily kedvező, ha bár itt ott nem csekély teherrel járó viszonylatoknál, gyógyhelyeink is jobb szaknak nézhetnek elébe, csak tegyék meg a legközelebb érdekeltek azt, mire az idő int s mit saját érdekükben tenniük kötelesség.

Például szolgálhat e részben illetőknek a magas kormány eljárása, mely mint értesültünk, a kamrai jószágokban fekvő gyógyforrásokat vegykémet alá vetet, s körükbe szükséges épületeket emeltet, nevezetesen Buzjason, s az érdeműs Flitner főorvos által fölfedezett Koritnicán; melynek megbizásából jelenleg is Dr. Wachtel egészségügyi tanácsos Magyarhon fürdőit utazza be.

A fürdő-birtokosok tehetnek legtöbbet, s övék a legnagyobb haszon. Szerezzék meg maguknak a szükséges tudo-

eredeti heveny kórfolyamat tökéletesen lejár s kialudt é már?

A csipizületi bántalmak gyógyítása körül következő fontos tapasztalati eredményekre jutott:

Egyedül a nem idült görvélyes vagy eszűs természetű comb-zsugoroknál várható pusztán a gyógytestgyakorlattól ohajtott sükert.

Midőn a comb-konc szöglet alatt van meghajta valódi izom- és bonyezsugorodás következtében — mi ritkán jó elő — a kés (izom, inmetzés) lesz illető helyén, a végtag lassu huzamos nyújtásával kapcsolatban.

Ha pedig izmerek (Anchylolysis) okozza a combzsugort, erőszakos nyújtás és feszítéshez (Brisement forcé) folyamodunk.

A medence kóros emelkedése által létrejött combrovidülés, — de izmerek nélkül —, pusztán orthopaediai gyógykezelésnek is enged. A gyógyszerelés változást nem szenved, akár van, akár nincs ezen kóros állapot ficammal szövetkezve.

Ott pedig, hol a combizületben ficam s ennek következtében izmerek van jelen: először a brisement forcé-t kell előven-

ni; mire a nyújtás s a combkone visszahelyezése orthopaediai kezeléssel eszközölhető.

Oly nemű combkone-hosszabodás, melyet a medence lestűpedése hoz létre — mint szöveményét különösen a csűs csipizlobnak (Coxitis rheum.), midőn a combkone társától távolítva s kifelé gördítve van: bris. forcé-t igényel a combközeltés és hajlítás irányában.

Végre izomhűdés által származott combhosszabodás, sükeresen gyógytestgyakorlati mozgásokkal szerelhető.

Ezen elvek alkalmazását s bővebb magyarázatát a t. intézeti igazgató, számos idevágó s intézetében levő kóreseten részletesen is taglalgatta.

Több elferdülésről (donga-, kacsiba-, sark-, lóláb stb), iz-zsugorról, hűdött végtagokról most értekezik még folytatólag a derék tanár, ki már közel husz év óta árasztja nagyszerű intézetében, a szenvedő emberiségre széles ismereteinek jótékony befolyását. Isten önökkel!

Dr. Batizfalvi.

mányt, egy gyógyhely korunknak megfelelő föllállításáról, fölszerelése és kezeléséről, vagy saját tapasztalat vagy szakemberek által; induljanak a kivitelben előre meghatározott, a szükségnek s az erőnek megfelelő terv szerint; ügyekezzenek tudományos, erélyes orvost biztosítani intézetük számára; vegyebontassák hol az már régen vagy még nem is történt, a vizet hiteles műértők által; töltsék azt a tudomány szabályai szerint s ismertessék a hon és külföld gyógyásaival; ne zárjanak ki rövidlátólag, kisdemes nyereszkekedésből minden versenyt, még lakok föllállítására nézve is; mert verseny, szabad építkezés és ipar nélkül a kellő fölvirágzás merő képtelenség; adják, ha maguk nem kezelhetik illően, a gyógyhelyet haszonbérbe, de nem more patrio pár esztendőre család bukó nyerekedőknek; hanem évek hosszabb sorára józan és hozzá értő vállalkozóknak, kiknek érdekükben is legyen kötelességük is a fürdő hírnevét és jövedelmét minden képen emelni. A talán eleinte kisebb nyereség, dővel szászorta fog pótoltatni. Használják föl vidékük minden előnyeit a gyógyhely érdeke és kényelme növesztésére s a közlekedés könnyítésére; ügyeljenek végtére és ügyeltessenek az üzlet szilárdságára, az árak, a nyugalom s a tisztaság rendes és pontos megtartására. — Mennyit tehet egyes becsületes és okos ember földi emelésére bizonyítja a schmöksi fürdő volt bérelője s mostani tulajdonosa Rajner, kinek szívéllyessége még a zordon időjárást is elfelejteti vendégeivel; de a mi sokkal jobban ott fog sikerülni, hol szabad elvű kezelés mellett több erő egyesülhetend ugyanazon cél, a közös haszon, elérésére.

Nem hisszük, hogy a magyar akadémia közvetlen föladataihoz tartoznék az orvosokat kimerítő jó honi fürdőtannal ellátni. Ez csak a mi s mindennemű természet-vizsgálók ernyedetlen hozzájárulásával készülhet el lassan, idővel és részenként. Ily munka, ha a jelen tudomány színvonalát elérni akarja, a természet- föld- és vegy-, az égalj és időjárastan pontos ismeretét és honunk minden gyógyhelyeinek ezen tudományok szempontjából történt szorgos kutatását és leírását föltételezi. Mind ezekben a gyógyvizek használata, javalata és hatásmódja még érintve sem volna. Ily tökéletes munka külföldön is lassan és nehezen készül, s a természettudományok fejlődésével szakonként újra előállítandó. Nálunk, hol az előkészületek nagy részt még hiányzanak s a szükséges tudományok is gyérebben találhatók, ez idő szerint, ily tökélyben lehetetlen. De az orvos az élet igényeivel szemben a teendőket jövőre nem halaszthatja, s kötelességének azon eszközökkel kénytelen megfelelni, melyeket a jelenkor szolgáltat. Több rendbeli egyes rajzaink ugyan vannak; vannak honi fürdő-könyveink is. (Utolsó Dr. Lengyel fürdői zsebkönyve 1853). A külföldiek is megemlékeznek rólunk; de ezek mind hiányosak, s az orvos szükségét és tudványát ki nem elégíthetik.

Vessünk azért vállat kik e hazában orvosok, vegyészek, természetvizsgálók vagyunk, vagy azokká készülünk; tegyük sajátunkká a szükséges ismereteket; kutassuk és ismertessük honunk dús és hatályos gyógyforrásait; járuljon mindenki képességéhez és köréhez képest értékük meghatározásához, s állásuk és hírnevük emeléséhez. Fürdőink most mindenhol rendszeres orvosokkal láttatnak el; az ők tiszte, azok

szakavatott, lehetőleg tökéletes rajzait (monographiait) elkészíteni; melyekből idővel tanulságos becses magyar fürdőtann alakulhat; iparkodjanak a természet vizsgálókat intézetük sajátágainak kifürkészésére megnyerni; puhatolják ki szorgosan a víz természeti tulajdonait és gyógyhatását, s ne mulasszák el tapasztalataikat lelkiismeretesen följegyezni, téli szünidő alatt rendezni és minden ámitás nélkül közleni. Gyógyforrások hatása nemcsak alkrészeiktől függ, hanem nagy részt azon egészségügyi szabályok által biztosítottatik, melyek a hatásmód s az orvoslandó kórok által föltételeztetnek. Ezen szabályok észszerű és célirányos megalakítását, s megtartásuk fölötti szigorú őrökést fő kötelességüknek ismerjék.

Hogy a birodalom, hazánk fővárosa és minden vidéke tekintélyes orvosai, kik a használandó fürdők iránt leginkább kérdezhetnek, nemcsak gyógyhelyeink népesítéséhez járulhatnak, hanem hatásnemük meghatározásához is, önként érteik, s számos gyógyhely keletkezte és gyarapodása bizonyítja. Az egyetemi tanárok ezenkívül előadásai folytán megismertethetik gyógyvizeinket növendékeikkel, s elejét vehetik ama fonák fürdő-rendeleeteknek és oktan fürdő-használatnak, mellyel gyakran találkozunk, s mely valamint a beteg kárára van, úgy a gyógyhely hírnevét is csökkenti. — Reméljük hogy az egyetem szervezésével tanár is fog akadni, ki a fürdőtant; mint más egyetemekenél, külön tanulmány és tantárgynak választván, honi forrásainkat külön szeretettel is fogja előadni; tanítványokban nem lesz szüke. Addig is ifjaink célszerűbben alig használhatnák fel a szünidőket, mint ha hazánk nevezetesebb gyógyhelyeit beutaznák, s ilyetén lelket és testet edző és emelő kirándulásoknál annak földtani viszonyaival, növényzetével, állati világával és népességével megismerkednének.

Gyakran halljuk azon megjegyzést, hogy Magyarország hátra van; s ez, mint láttuk, némely tekintetben igaz is; de élettanilag csak akkor lenne baj, ha nemzetünk fiatalok életében megfogyott és elaggott volna, ha az értelem bennünk kialudt, a tetterő megtörött s a kitartás gyermekies aggkori békétlenséggé fajult volna. Akor csakugyan gyámság alá adhatnók s nyugalmaztathatnók magunkat; mert idétlen életünk többé semmi fejlődést nem mutathatna, erkölcsileg megszűnt volna. De mi nemzetünket ifjúnak tartjuk, s Széchenyink jóslatában még mindig hiszünk: „Magyarország nem volt, de lesz!”

Dr. R. J. urnak. A nép hiedelmeinek, szokásainak, az életmódnak, a két nem közti viszonyának, a házasság kötés idejének — élettani és egészségügyi tekintetben tagadhatlanul nagy fontossága van; — észlelteit örömet fogjuk közölni.

Dr. J. N urnak: Értekezéseknél a kuffók kimutatandók; a kórrajzok és nézetek vagy saját tapasztalatra fektetendők, vagy az írók és könyvek idézendők, melyekből a tan merítettett, hogy az olvasó maga az állítások helyességéről ítélhessen.

Csöd törvényszéki sebészi állomásra.

A megyei cs. k. törvényszéki sebészi állomásra Szombathelyen, mellyel 50 pf. javadalom jár, csöd hirdettetik. Elnyerni kívánók bizonyítványokkal erősített folyamodványokat f. é Sept. hó feléig közvetlen hatóságuk útján a szombathelyi főnökséghez nyújtják be.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1857-iki Augustus 24—30-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett							Gyógyult							Meghalt							Visszamaradt														
	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekör		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek		Összeg												
	férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők		fiu	lány		férf.	nők	fiu	lány		férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők	fiu	lány	férf.	nők	Összeg			
	férf.	nők	szülők	fiu	lány	férf.	nők	fiu	lány	férf.	nők	fiu	lány	férf.	nők	fiu	lány	férf.	nők	szülők	fiu	lány	férf.	nők	fiu	lány	férf.	nők	Összeg							
Augustus 24-kén	15	9	3	3	—	—	—	30	19	14	3	—	3	1	1	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240	225	15	7	8	14	13	521
" 25-kén	11	1	4	1	2	—	—	19	6	2	1	1	—	—	—	10	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	244	222	18	7	10	14	12	527
" 26-án	19	5	—	—	—	—	—	24	10	2	—	—	—	—	—	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	252	225	18	7	10	14	12	538	
" 27-kén	11	7	1	1	—	—	—	20	13	2	4	—	2	1	—	22	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	5	248	228	15	8	7	13	12	531	
" 28-kán	10	4	—	—	—	—	—	14	10	3	—	—	—	—	—	13	—	2	2	1	1	—	—	—	—	—	6	248	227	13	7	6	13	12	526	
" 29 "	3	7	1	1	1	—	—	14	14	6	3	1	2	—	—	26	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	235	227	12	7	5	13	12	511	
" 30 "	8	5	—	—	1	1	—	16	13	3	—	—	—	—	—	16	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	229	229	13	7	5	14	12	509	

A beteg-mozgalom változó, valamint a kóralakok is. — Az epés, csorvás és hurutos tünetnyek ez utóbbi napokban leginkább csak mint a lassanként lábra kapó, és súlyosbá váló hagymáz-alakok előjelei valának. — Halálozást részint gümőkór, részint különféle lobok, és hagymázfajok okoztak.

Előfizetési ára: Dec. végig helyben 4 fr. 40 kr.
 vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
 Szerkesztőnek bérmentesen küldendők.
 Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. kréti.

Megjelenik minden csütörtökön.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél újítár 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Üveghályog (glaucoma) műtése. Dr. Hirschler I. — Pesti gyermekkorház. Légeső-hörg-tüdőlob a légutakba jutott idegen test következtében. Közli Dr. Koller Gyula segédorvos. — Gyakorlati adatok a tüdőlob kórisméje és gyógy módjához. Dr. Karsai L. — Gyógyszertani közlemények. Némely titokszerek vegyképlete. Anyarozsszal fertezett liszt kémlelése. — Vegyes tudósítások. — A pesti közkórház heti kimutatása. — Hirdetés.

Tárca: Levél Boudaulttól. — Balaton-füredi levél III. Dr. Pete Zs.

ÜVEGHÁLYOG (GLAUCOMA) MŰTÉSE.

Dr. Hirschler Pesten.

Gyakran halljuk a panaszt, hogy a tudományos orvos-
 tan, névleg az élet- és kórtan s ezek hatás segélye az ál-
 talvegyészet hatalmas előmenetele dacára, — maga a
 gyógyművészet, alig halad előre. Hogy a kórtan mezején
 tett legértelmesebb fölfedezések is csak aprónként és lassan
 értékesítettnek gyógyászatilag, tagadhatlan; de ép oly igaz
 hogy minden a kórismében tett lépés, egyszersmind lépés
 a kórgyógyításhoz, az orvostan első és végső föladata
 megközelítéséhez. Az elméletnek a gyakorlattal ily szö-
 vetsége némely gyógyszerakban kétségtelenül föltünőbb; s
 a szemészethen régebben az orvosi tudományok e
 két tényezőjének egymásrai hatása a legvilágosabban nyil-
 ványult. Ha ez már előbb is így volt, midőn még hiányos
 vizsgálati eszközök s az uralgó ontologicus kórtan mellett
 nem egy tekintélyes tévedés soká tarthatá magát, mennyi-
 re kelle korunkban, a kutatási eszközök nagyszerű szapo-
 rodásával a gyógyászatnak is növekednie! Ez valóban
 úgy is van. Még csak pár hónapja, hogy az üveghá-
 lyog (glaucoma) gyógyíthatásának örömhíre di-
 adalként hangzott végig az orvosi körökön s lelkesedésre
 villamoza a gyakorló szemészeket. — Szándékunk itt min-
 denek előtt földeríteni, miben áll ezen a csodálatossal ha-
 táros eredmény, s kijelölni különösen mennyi része van
 benne a tudományos uton nyert szemtükröknek, mennyi a
 lassankint megérett kórággyi tapasztalatnak.

Rég és általán elismert dolog, hogy az üveghályog lé-

nyege az edényhártya (chorioidea) heveny, félheveny vagy
 idült lobjában keresendő; hogy a receg (retina) bántalma
 másodlagos, s minden tárgyilag kivehető jelenség u. m.
 a láta színe és meredtsége, a jégencse homálya st. —
 mindmegannyi physikai vagy élettani uton csatlakozó tü-
 neményeknek tekintendők. Ki a heveny edényhártyalob
 (chorioideitis) folyamatát s hirtelen és gyakran pár óra
 alatt a szemvilágnak pusztulását okozó tüneteit csak
 egyszer is figyelte, s másfelől kiképzett üveghályogot
 vizsgálat alá vett, a két kórkép ugyanazonosságán soha
 sem kételkedhetett. Heveny chorioideitis alatt erősen
 rostonyás izzadmány válik ki az edényhártya alsó színére,
 miáltal a föstény (pigment) fölázik, s a receg működése
 részint elválás, részint elernyedés következtében megakad
 s illetőleg tökéletesen megsemmisül. A tápanyagnak vál-
 tozása és a szivárványhártyához és a szem átlátszó közei-
 hez jutásbani nagy akadályoztatása világosan értelmezik a
 szivárványhártya fonnyadását, az üvegtest sorvadtat, a
 lencse elhomályodását, s a viznedv és szaruhártya átlát-
 szóságának vesztét; melyek mind megannyi szükséges kö-
 vetkezményei az edényhártyában létre jött változásoknak.
 E kórtünetek félheveny lefolyásnál nem jelenkeznek oly
 rögtön, s nem is oly nagy kiterjedésben; a gyakran már
 huzamos ideig létező vértömülésből (hyperaemia) eredő
 edényhártyaizzadmány csak korlátolt térben rakódik le,
 rendesen a szemteke egyenlítő övén (Aequatorialzone),
 hol az edényhártya a tülkhártyával össze is nő; a má-
 sodlagos változások az eredetileg bántalmazott résztől to-
 vább terjednek úgy, hogy például a szivárványnak csak

TÁRCA.

LEVÉL BOUDAULTTÓL

Uram! Nem akartam önnek írni addig, míg vegybontás alá nem
 vetettem a pepsint, melyet ön szíves volt nekem küldeni. E kis

*) A híres francia vegyész levelét, melyet a t. vevő szíves-
 ségéből szerencsén van közölhetni, tiszt. olvasóink minden bizo-
 nyal a legnagyobb érdekléssel fogják venni. A fölfedező véleménye a
 pepsin-készítményekről — annak készítményi módjáról, tulajdonairól,
 szóval valódiságáról — az annyira terjedő szernél a legnagyobb fon-
 tossággal bír. — Az ügy érdekében a dolog minél előbbi kielégítő
 földerítését ohajtjuk. Sz.

katulya puha s a gyomorban bajosan olvadó tokcsákat tartal-
 maz. Én valóban is egy kutyám sipollyal ellátott gyomrába lebo-
 csátottam, cernához kötve, hogy a csövön át ismét kihúzhassam;
 de 15 óra múlva a tokcsa még bántatlan volt, legfőlebb alaká-
 ban változott keveset a gyomor erélyes hatása által. Rég, még
 mielőtt közhasználatba bocsátottuk volna a pepsint, már gon-
 doltunk rá, hogy ily alakban vagy cukros borékban hozzuk
 forgalomba; de mindig legyőzhetlen nehézségre bukkantunk,
 és csak hosszas kísérlet után szántuk el magunkat, hogy a jelen
 alakban adjuk, mint melyben hatása iránt leginkább lehet
 kezeskedni. Az ön által küldött tokcsákat első tekintetre oldé-
 konyaknak hittém; de egészen másként van, miért az ily mó-
 doni kiszolgáltatással rögtön föl kell hagyni, minthogy a pep-
 sinnek az eledelre közvetlenül kell hatnia, és ha ez 12 óráig
 marad a tokcsába zárva, a várt rögtöni hatás hiányzik. Ennyit a
 borítékot illetőleg.

egy bizonyos szegvénye (Segment) tünteti előnkbe a kezdő sorvadás jeleit. De a kórfolyamat egy rohamnál soha meg nem áll; előbb-utóbb ujak lépnek föl az ismert fájdalmak súlyosbulásával, s minden új rohammal a részint hig, részint félmerev izzadmány szaporodik, a szembeni nyomás növekszik, s a receg működésében tetemesen szenved, mig nem végleg a világosság mennyiségi érzete is végképen elenyészik.

Csakugyan ily félheveny edényhártyalobban szenvedő szemek ophthalmoscoppali vizsgálata által sikerült Graefenek legvilágosabban kimutatni a szembeni nyomás vészteljes hatását a láterőre, mely különben már kutatásai nyomán tett bebizonyítása előtt is sokféleféleképpen gyanított. A szem tükörrel vizsgálata két tünetny öltik kiválólag s állandóan szemünkbe: a receg edényeinek lüktetése s a látideg behatolási helyének betolulása, vagy is bemélyedése. Ezen látideg - dombcsa (colliculus nervi optici) néven ismert hely legjelentékenyebb fokmértékül szolgál szembeni változások megítélésére, részint színváltozása és vázvonalaik eltérése (Contour-Abweichungen), részint és főleg rendes állapotban mérsékelt domboru korongjának (Scheibe) lelapulása vagy bemélyedése által. Mindkét tünetny kétségkívül fokozott nyomásra utal; minthogy a receg edényeinek lüktetését ujjali szorítás által egészséges szemem is lehet előidézni, a szemkívüli nyomás következtében támadó mór (amaurosis) pedig szinte valószínűleg a látidegdombcsa ily lelapulásának eredménye. Graefe egy ide vágó esetet közöl, hol gyermeknél soká tartó szemhéjgörcs (blepharospasmus) után mór következett, melyet nem igen lehet más okból származtatni. Nekem is volt alkalmam hasonló esetet észlelni. Egy három éves leányka 9 hónap óta folytonos szemhéjgörcsben szenvedett, melyet csak nagyfokú pokolkó olvadékkal tudtam legyőzni. Mennyire megdöbbentem, midőn a görcs valahára engedvén, a szemhéjak megnyíltak s a mór minden alanyi és tárgyi jelenségei tűntek előmbé! Én, bár a szemtükör akkor még felfödözve nem volt, a bajt a receg állandó és tartós nyomásából származtattam, s lassankénti javulása iránt táplált reményemben nem csalatkoztam; 6 évvel később a leánykát ép és éles látású szemek birtokában viszontláttam.

Az üveghályog kórfolyamata káros következményeinek elbáritását célba vevő új eljárás, a szembeni nyomás mesterséges lehangolásában, a szivárványhártya egy része kimetszésében (iridectomy) — áll. Itt tehát rég jónak tapasztalt, gyakorlatilag föltalált gyógyszer

vétetik igénybe az észszerű kórtan buvárlatai és javalatai nyomán eddig gyógyithatlan baj ellen, s a kettőnek egyesülése eredményezi a szemészetnek szép reményekkel biztató új nyereseményét. Graefe t. i. újdun támadt üveghályog eseteinél sikerrel alkalmazott szemteke-csapolás (paracentesis bulbi) nyomán jutott azon eszmére, a szembeni nyomást iridectomy által kisebbitni. A csapolás hosszabb időre elégtelennek bizonyulván, más s természeténél fogva hathatós, mert állandó hatályu műtetre utalt, maga a víznedvet elválasztó szerv — a szivárványhártya egy részének — kimetszésére. A szép eredményű új bánás első ösztöne tehát Wardrop régi szemteke-csapolásában keresendő, melynek valamint nézetem szerint, eddig is már áldásdús reformokat köszönhetünk a szemgyógyászatban, úgy ezután is köszönni fogunk. E csekély és ártatlan műtét kitűnő hatását magamnak is gyakran volt alkalmam tapasztalni szaru-szivárvány- és edényhártyalobnál, s mindannyiszor sajnáltam, hogy az oly világosan jóhatású segélyeszköz oly csekély közméltánylatra talált. Szemészeink rendesen csak legvégsőbb esetekben veszik igénybe, holott a baj kezdetén vele tökéletesen elejét vehetnék a kórfolyamatnak.

A viszonylat megállapításával könnyű volt Graefenek roppant rendelkezésére álló anyag mellett rövid időn a legmeglepőbb eredményeket közzétenni. Nemsokára az első kísérlet után már 34 tartósan gyógyított üveghályogot számlál föl, Arlt tanárhoz írt levelében.

A gyógygyöker áll először: az eltompult láterő javulásában vagy tökéletes helyreállításában; másodszor: minden további edényhártyalob távol tartásában. Önként értetik, hogy a műtét csak a baj első szakában nyújthat segélyt, midőn még a receg nyomás által másodlagosan helyrehozhatatlanul nincs bántalmazva; tehát heveny lefolyású edényhártyalobnál a kór első napjaiban; a gyakoribb félhevenylobnál pedig legfőlebb az első 6 hét lefolyta alatt. Azon kérdést: vajon a műtét elejét veheti-e a másik szemem is rendesen bekövetkező lobnak, egyelőre határozottan eldönteni nem lehet; de minden arra mutatni látszik, különösen ha az e bajnak rendszerint alapul szolgáló általános kór kellő orvoslásba vétetik. Ez oka, miért tartom én a műtétet akkor is eszközendőnek, midőn a bántalmazott szem láterejének helyreállítása többé nem remélhető; mert legalább a lob-rohamok folytonos megújulása elháríthatik, mi az ép szomszéd szervre csak üdvös hatással lehet.

Ámbár a láterőnek javulása csak némi, előre meg

Most a tartalomról:

Midőn Dr. Corvisart és én, az emésztés körüli vizsgálatunkat közönségesekké tettük, egyikünknek sem jutott eszébe egy különszerűséget teremteni; egyetlen szándékunk volt az emésztő-csatorna betegségei ellen, új bánásmódot ismertetni. Reményünket sikerrel koronázva láttuk; minthogy e mód egész Európában el van fogadva. Vizsgálatainkat, s a pepsin készítése módját közlöttük a francia akademiával, nyilván azon célból, hogy alkalmazása mentől terjedtebb legyen. — A pepsint igen bajos készíteni; nagy gyakorlottságot kíván, s szemes fölügyeletet minden nyomon; két hét alatt alig lehet az egész műtétet bevégezni, ha az ember a folyadék mennyiségére gondol, melyet el kell pároltatni hogy egy kilogramme (2 th) pepsint nyerjünk, még pedig 40 fokot túl nem haladó mérsékletben, csak bajosan szánja el magát ezen szer készítésére. Ezért én nagy mennyiségű pepsint készítek, oly nagy mennyiséget hogy nemsokára kényszerítve leszek Londonban is gyártani,

minthogy a nyers anyagot, mit Páris szolgáltat, minden nap kimeritem.

Ön átlátandja, hogy a verseny nekünk nem árthat; ellenkezőleg egy loyális verseny csak segítségünkre lehet. Ily gondolattól voltam áthatva, midőn kegyed pepsines katuláját vettem. Nem kelle egyebet tennem, mint egyet fölnyitnom a tokcsák közül, hogy meggyőződjem mikép azokban nincs pepsin; de nem állapodtam meg a küllem és éznél, hanem vegybontottam is.

Először is a pepsin oldékony, ez teljesen oldhatlan. (Abban, melyet most önnek küldünk, keményítő is van, hogy a szert tartósabbá tegye.) Megvizsgáltam; egy közönbös határtalan por van közé keverve, mint mi keverjük a keményítőt. Megvizsgáltam a vízzel kezelt anyagot, s mesterséges emésztés által kutattam hogy valóban pepsin-e? de minden eredmény nélkül. Végre, hogy semmit se mulasszak el e vegybontásban, azt hihetvén, hogy ez talán közönbös pepsin, lég-

nem határozható idő múlva bekövetkezik, mely természetesen a recegre gyakorlott nyomás tartamától függ; mind-
amellet már a műtét utáni első napokban is némely tünet-
mények jelenkeznek, melyek a táplálás megváltozását s a
nyomás kisebbedését bizonyítják. Legelőbb a szemkamrák
vizenedve, mely minden üveghályognál kisebb nagyobb
mértékben zavaros, megtisztul és állatszóvá válik; aztán
a szaruhártya nyeri vissza előbbi természetes színét, át-
látszóságát és érzékenységet, mely a műtét előtt szinte
némileg szenvedett volt; ezután a szivárványhártya ölti
föl rendes színét, ha t. i. előbb a sorvadás jeleit nem
viselő. Később a látás javulása is csatlakozik ez örven-
detes változásokhoz, és pedig: mint Arlt jelentésében
határozottan mondja: a láttér (Gesichtsfeld) nagyob-
b od á s á v a l, midőn a receg oly környi (peripherisch) ré-
szei, melyek a kórfolyamat alatt világosság iránti érzé-
kenységüket szinte vagy épenséggel veszítették, azt ismét
vissza nyerik.

Legfontosabb minden esetre azon körülmény, hogy
az eddig műtett esetek egyikénél sem mutatkoztak vissza-
esések, s hogy ennél fogva a műtettek eddig elhárítlan kin-
zó bajtól megszabadultak s a szó valódi értelmében meg-
gyógyítottak.

A Graefe által javalt műtétel semmiben sem külön-
bözik a közönséges szivárványhártya kimetszéstől, mint
az töle s azóta másoktól a látá összenövésénél (atresia
pupillae) gyakoroltatik. Minthogy a loboridomu kés (Py-
ramiden-Messer) nem a szaru- hanem a tükhártya szé-
lén szuratik be, s ott egy 3 vonalnyi seb képeztetik, az
által a sugártestizom ina is hasonló hoszban vágatik át, mi
a szembeni nyomás lehangolására minden bizonnyal szin-
te hat.

En Graefe lángelmű indítványát örömmel fölkarolván,
a műtétet egy üveghályogos esetről alkalmaztam. A be-
teg 50 éves nő, ki 3 év előtt hőszerűen vesztvén, azóta
mindennemű köszvényes fájdalmakban szakadatlanul szen-
vedett. Már szinte kialudt mennyiségi világosság-ér-
zettel, az az szinte tökéletesen kifejlett mórral jött hoz-
zám, tehát műtetre tulajdonképen már nem is alkalmas
szakban, minekutána baja Carlsbad használata alatt öreg-
bedett volt. A főntebb elsorolt okoknál fogva a műtétet
még is megtettem, több itteni üggyársaim jelenlétében,
s örömmel tapasztaltam, hogy minden rossz következmény
melytől tartani lehet, elmaradt. Az eset még ujdón
(10 napos) semhogy végleges eredményét közölni lehet-
ne; de már most is elég okunk van a megelégedésre,

savat tettem hozzá, de ezzel sem birtam emésztést előállí-
tani.

A kísérlet igazolásul szolgált még az, hogy az én pepsin-
nimmel eszközölt mesterséges emésztés által oly anyagot nyer-
tem, melyet rothadás nélkül sokáig lehet tartani, míg a tok-
csákból kivett por 4 óra alatt meglepő rothadást eredménye-
zett. Ebből azt kelle következtetnem, hogy a tokcsákba zárt
por nem pepsin. A pepsin emészt, a kérdés alatti por pedig nem.

Sőt attól tartok, hogy az anyag mely ily rövid idő alatt
ily rothadást eszközöl, az egészségnek ártalmas, s az emésztést
inkább akadályozza, mint elősegíti. Meg akartam ez anyag mi-
ségéről győződni, megvizsgáltam górcső alatt, s úgy találtam,
hogy valamely állati anyag pora (matière animale); ezt bizo-
nyítja a hamaggali kezelés is, mellyel az könleget (ammoniak)
eredményezett. Azon gondolatra jöttem, hogy ez a füevők le-
hántott s porrá alakított gyomorhártyája. Megpróbáltam tehát,
és sikerült hasonló port előállítanom.

mert a viznedv megtisztult, a szaruhártya átlátszó lett s a
látás is annyira javult, hogy az elébe tartott ujjakat
kiveheti. Annak idején az eset részleteire s végeredmé-
nyére visszatérendek és egyuttal némely más idevágó ta-
pasztalatokat is a szemészi kór- és gyógytanból közleni
fogok.

A PESTI GYERMEKKÓRHÁZBÓL.

LÉGCSŐ- HÖRG- TÜDŐLOB.

a légutakba jutott idegen test által előidézve.

Közli Dr. Koller Gyula, első segédorvos.

Sz. K. 2 $\frac{3}{4}$ éves gödöllői születésű fiúcska, 1857-ik évi
Junius 7-én hozatott a gyermekkorházba, mely alkalommal
szülői a kórelőzményt illetőleg előadák, hogy az előbb folyton
egészséges gyermeknél 6 nap óta lázas állapot, rekedt hang és
éjjel gyakori száraz köhögést tapasztaltak. Fölvétele alkalmá-
val következő kórállapotot találtunk: az erős testalkatu, korá-
hoz képest jól kifejlett fiú arca kissé duzzadt, feje s külérzékei
szabadok, nyelve tiszta, nedves, nyelése szabad, hangja kissé
rekedt. Mellkasa domboru, légzésnél baloldalt rendesen tágul,
jobb oldalt kevésbé, hol a bordaközi izmok működése is gyön-
géb. A kontatási hang baloldalt elül-hátul teljes és éles, jobb-
oldalt hátul a lapoc alatti tájon tompább és üresebb. Légzése
kissé gyorsított; a légzés-zörej baloldalt erősen hóllyagosás
és érdes, jobb oldalt elül-hátul határozatlan, s igen gyön-
gén hallható. A beteg egyszersmind időnkénti száraz köhög-
éstől lepetik meg. Szívüktetése s hangja rendes. Testhív-
mérséke rendesen valamivel magasb, érverése gyorsított, per-
cenként 100-szor, üktetése elég teljes, erős. Hasa lágy, fájdal-
matlan; kiürítései rendesek.

Jelen esetben egyedül a mellkason található közanyagi
tünetmények adván fölvilágosítást a baj helyéről és mivoltáról,
azokból, mint főntebb elsoroltattak, másra következtetni nem
lehetett, mint jobb oldali izzadmányos mellhár-
tyalobra hurutos légső- hörg-lobbal. Ennél fogva
a betegnek hányborkó rendeltetett kis adagban, csekély men-
nyiségű légsavas szikéleggel (natrum nitricum) ziliz-főzetben.

A beteg kised fölvétele után következő éjjel láza na-
gyobb fokra hágott, száraz köhögése pedig gyakrabban és tar-
tósban jelenkezett, reggeli órákban azonban majdnem tökéle-
tesen lázment vala, köhögése is enyhült. Harmadnapra a kór-
tünetmények hasonló alakban mutatkoztak, csupán éjjel után
egy izben erősb, majdnem negyedórát tartó köhögési roham
észleltetett. Ugyanaz nap kóródánkba egy 3 éves fiú vétetett
föl hártás göglokkal (croup laryngeum), de elkülönzött és be-
tegünkől távol fekvő kórszobában helyeztetett el. Előbbi be-
tegünkől is 4-gyed napra nyugodt és mérsékes fokú láz mellett

De hát szabad é ily anyagot adni pepsin helyett? termé-
zetesen nem.

Midőn mi a füevők óltó (negyedik) gyomrát ázni tesszük,
sűrű folyadékot kapunk, melyből rögtön ki kell választani a
gyomornedvet; e nélkül az emésztés megkezdődik, s a gyomor
hártyarészei saját gyomornedvükben föloldzanak; világos,
hogy ha porrá változtatás végett az egészet együtt hagyjuk, a
pepsin tulajdonai elvesznek. És minthogy nem emészt, nem le-
het alkalmazni az emésztés könnyítésére. Kész vagyok e kísér-
leteket egy Dr. Lamatsch ur által választott tudós választmány
előtt ismételni. Sajnálom hogy e tudor ur nem tudakozódott
nálunk, a pepsin vegybontása iránt; készséggel bebizonyítot-
tuk volna készítményeinek csekély hatását.

töltött éj után rögtön rekedt, magas és néha ugatáshoz hasonló köhögés mutatkozott. A garatür vizsgálata csupán csekély dnzzadságot és a takhártya mérsékes belövelődését deríté ki. Ámbár a fent leírt köhögés csak ritkán jelentkezett és a légzés csak csekély fokban nehezbült: mind a mellett hogy a fenyegető bajnak korán elejét vehessük, a kisednek azonnal kén-savas rézével-olvadék rendeltetett hánytató adagban (6 szem 2 obonra). E szerre 3 ízben következett hányás után a kised csakugyan könnyebbülni látszott s köhögése gyérült.

Következő este a kised állapota eléggé nyugtatónak látszott; láza igen mérsékes fokú, légzése szabad és nyugodt, köhögése enyhébb volt. Néhány óráig tartó csendes álom után azonban éjfél táján a rekedt, sziszegő köhögés erős rohamban és fuldoklással kapcsolatban tért vissza; miért is fentírt hánytató olvadék ismételve adagoltatott, de ezuttal hányás nem következett.

Hajnali órákban pedig a köhögéssel rögtön oly nagyfokú fuldoklás jelentkezett, hogy a kised ágyához sietvén azt következő tetszhalott állapotban találtuk: a fiú hanyatt terülve mozdulatlanul feküdt, arca erősen duzzadt, kékes, hideg verejtékekkel fődött; szemei kidülledtek, meredtek, ajkai kékesek görcsösen zárva, habzó tajttal lepvék. Légzése egészen félbenszakadt; végtagai hidegek ragadós izzadsággal lepvék, érverése kicsiny szerfőlött gyorsított, alig érezhető. Ilyképen találván a beteget, hogy meggátolt légzését helyre hozzuk, legelőször is ülő helyzetbe tettük, száját erőszakosan fölnyitván, a garatürt tollal csiklandoztuk, egész testét pedig, de kivált a mellkast néhány ízben erősen megráztuk; mire a beteg lassanként, mélyen, hosszabb szünetekben mintegy hortyogva csakugyan lélekzeni kezdett, míg nem mintegy 3 perő múlva légzése ismét könnyebbé s nyugodtabbá vált. Hasonló roham ismétlését megakadályoztatni akarván, azonnal 4 nadályt alkalmaztunk a gög mindkét oldalára.

Következő reggel nem csekély meglepetésünkre a néhány órával ezelőtt tetszhalott volt gyermeket ágyában felülve és játszva találtuk; e mellett légzése egészen nyugodt, hangja kissé rekedt, és sziszegő, köhögése ritkább volt; a garatürben csak fent leírt csekély izgatottsági tünetnyek valának láthatók.

Ily körülmények közt méltán kételkedni kezdünk abban, hogy jelen esetben csakugyan hártás göglokkal volna dolgunk. Figyelembe vévén egyrészt azon rögtöni fulladást, másrészt a legrövidebb idő alatt visszatért szabad légzést, anélkül, hogy hártás által izzadmány-hártya ürített volna ki; főleg pedig vissza emlékezvén hasonló, néhány év előtt kórodánkon halálosan lefolyt esetre, hol boncolatnál a légesőben idegen test találtatott: önként azon gyanu ébredt bennünk, hogy jelen bántalom valószínűleg hasonló ok által föltételeztetik t. i. a légutakba jutott idegen test által, mely mint erőszéri akadály a fuldoklási jeleneteket előidézte. E nézetből indulván, ámbár önszenvi hártás göglob jelenlétére nem eszmélhattunk, mégis, minthogy joggal föltehettük, hogy az idegen test izgatása által előidézett légesőlob valószínűleg a hörgők és a lég-

hólyagcsák takhártyájára is áthatott, a betegnek ezentúl is kénsavas rézével rendeltetett, még pedig mint lobellenes szer kis adagban: 1½ szem, 8 obonra.

E szer vétele mellett a kised nyugodtan tölté a következő napot, sőt esti 10 órakor is láztalan állapotban nyugodt álomban találtatott, egészen könnyű és szabad légzéssel. Éjfélkor újlag jelentkezett a fojtó köhögés; a készen tartott hánytató adagolására két izbeni hányás következvén, a köhögés engedett, s a gyermek ismét elaludt. Félóra múlva azonban fekvő helyzetéből rögtön fölugrott, görcsösen köhögni kezdett, s ijedten segélyért kiáltott. Arca erősen földuzzadt, s elkékült, szemei kimeredtek, fejét hátra veté és legnagyobb foku fuldoklási rohamtól lepetett meg. Mire azonnal, a garatürnek toll általi izgatása kísértetett meg, azonban sükertelenül, mert a kised fuldoklásokban fejét jobbfelé hajtva, egyszerre ellankadt, s élettelenül hanyatt rogyott, úgy hogy minden további kísérlet a légzést visszaidézni hasztalan maradt.

Főnebbi indokolt gyanunk és sejtelmünk következtében a kised szüleinek abeli kívánságát, miszerint hullája föl ne boncoltassék, a tudomány érdekében erélyesen elleneztük és végre sikerült is beleegyezésüket megnyerni a torok- és mellür megnyitása iránt, mi a kised halála után 36 órával meg történvén, a bonclelet következő volt:

A test jól táplált, bőrszine sárgás, arca s ajkai kékesek, szaruhártyája elhomályosodott, látája mérsékesen tágult, állkapcsa meredt; mellkasa széles, domboru; alteste feszes, hátán számos kékes hullafolt, végtagai meredtek. A koponyaür nem nyitattott meg.

A torkolatviszszerek sötét, sűrű vérrel telvék; a gög és légeső takhártyája bársonyhoz hasonló fölernyedést és duzzadást mutat, s mindenütt fehéres sárga, genyded szétfolyó, sűrű folyadékkal bevonva; a légeső fölő részében második s harmadik porcgyűrűje között, egy duzzadt, belüret egészen kitöltő vörös kukoricaszem beékelve találtatott. A légeső takhártyája egész lefolyásában erősen duzzadt, sötét vörös színű; hasonló küllemű a jobb hörg és kisebb ágai takhártyája is. A tüdők szabadok, a jobb tüdő fölő lebenye barnás vörös színű, vérdús; középső s alsó karélyának állománya tömöttebb, ujali nyomásnál törékeny szürkésvörös színű, vízben lesüllyedő, és váglapján számos fehér, gennyesen szétfolyó ponttal. A bal tüdő szélei légdagosok, állománya különben rendes. A hasüreg nem nyitattott föl.

E boncleletből kitűnik, mikép különös indító ok iránti előbb említett gyanunk csakugyan igazolva lön. S így most már kezünkbe volt adva a kulcs, mindazon rendkívüli körjelek magyarázatához, melyek jelen esetben figyelmünket oly élenken leköték.

(Folyt. köv.)

Balaton-Füred Jul. 20. 1857.

III.

Fürdők javalatinak fölállításánál gyakran némely esetleges körülmények figyelemre méltóknak sem látszanak, melyek azonban a sükert néha akadályozzák, vagy kedvező esetben véletlen gyógyulást létesítenek.

Ilyen főképen helyiség föld- és légköri viszonya, azaz magassága, fekvésének iránya, környezete, az uralkodó szelek, szárazföldi, vízi, vagy elegyes fölszine, s ezek által a súlyhatlan hatányoknak az élet szervezet fölött létre hozott uralma; minő a hég, villam, delej, ózon és az od (?). Megbocsásson ön ez utóbbinak, de Reichenbachot már nehéz lesz a physikából ki-szorítani.

E szempontból Fürednek a tengerszin fölötti emelkedettsége csekély, fekvése délnek lejtős, így a napsugarak ugyanannyi fokkal függőlegesben esnek rá, miáltal a hely mintegy az egyenlítőhöz közelítették. Ezt véltem ismerni egyik okául azon

körülménynek, hogy itt nagyon olaszországiásan érzem magam. — De ne mosolyogjon; mert a véletlen igen érzékeny, sőt érzékeny (sensitiv) idegszervezettel látott el, mely a cosmikus viszonyoknak legkisebb eltérését is megéreztetni velem.

Füred e sajátságos fekvését még inkább déliessé teszi az éjszakirányú szelek távortartatása, fönt a hegyek, itten pedig a sétányerdő által. Aztán mert ez a Füred nem egyéb mint egy nagy városnak kis darabja; pedig bizonyos, hogy a nagy városok mindig déliesbek, mint a mező; értem, hogy légkörük magasb hévfoku, párával terheltebb, s kevesbé villamos; el-lentétben a bérci levegővel, mely száraz hűvös, és villamosb; hol ez utóbbi sajátság az idegrendszer (mint a villamszigeten) izgatja.

E véleményben naponta jobban erősít tapasztalatom. — Vannak itt például félreismerhetlen tüdőgümösök az ismeretes izgatottság, köhögés, rekedtség stb. tünetnyekkel, melyek már első napokban eltűnnek, ha előlegesen langy fürdönél egyebet nem is használnak.

GYAKORLATI ADATOK A TÜDŐLOB

kórisméje- s gyógymódjához.

Dr. Karsay Lajos, gyakorló orvos Győrött.

Az „Orvosi Hetilap“ olvasói közt lesz egy kettő, ki még emlékezni fog azon cikkeimre, melyeket az egykori „Orvosi Társ“ 1843 és 1845-iki folyamában a tüdőlobról irtam volt.

Akor ugyan is szerencsém levén Skoda tanár — az időben még kórházi főorvos — osztályán kórházi alorvosi minőségben működni, s a főorvos külön mellbeteg-osztályán tartott magán leckén a kontakást meg hallgatódzást közel két évig folytonosan tanulni; elég anyag kínálkozott tapasztalati adatok gyűjtésére. Figyelmemet főképp a tüdőlobra fordítám. 132 esetről naponkénti pontos jegyzeteket irtam s az eredményt említett cikkeiben közlöttem. Ezekben bőven előadtam azon természettani kórjeleket, melyek által a tüdőlobot biztosan megismerni s más mellbajoktól megkülönböztetni lehet.

Jelenleg azon adatok velejét akarom röviden közleni, melyeket a tüdőlobról közel tíz évi gyakorlatomban szerezttem. Nem szándokom e kórról kimerítő értekezést írni; ily munkára gyöngének érzem magamat; csak oly tényeket akarok jegyzetimből kiszemelni, melyek e fontos, nálunk is elég gyakori betegség kórisméje és gyógymódjára vonatkoznak. Azért nem is fogom a nyájas olvasót jelek elősorolásával untatni; hisz azokat akérmelyik, e tárgyról irt könyvben megtalálhatja; csak arról akarok híven számot adni: mily hasznát vettem én a kontakás- meg hallgatódzásnak a gyakorlatban előfordult tüdőloboknál; az alkalmaztam gyógymódnak minő sikerét észlelém. Örömet elhiszem, hogy nálunk sincs már orvos, kinél a hajdani tanár igaztalan kifakadása: „stethoscopia est vesania aevi nostri“ viszhangra találja; — de azért ne ámitsuk magunkat, s valjuk meg őszintén: mikép igen is vannak ügyfeleink, kik a physikai vizsgálásmódot még eléggé nem méltányolják, annak oly fontosságot nem tulajdonítanak, minőt valóban megérdemel.

Jelen közleményem alapjául 102 eset szolgál. Ennyi tüdőlobos betegem volt eddigi gyakorlatom alatt. Félreértés elkerülése végett egyszer mindenkorra előre kell bocsátanom, hogy ezek mind oly esetek voltak, melyekben a tüdőlob egészen kifejlett volt; azaz a kontakás és hallgatódzás ismételt alkalmazása a tüdőlobos beszűródését — májosulását — kétségen fölül emelé.

A) A tüdőlob kórisméjéhez.

A tüdőlobot az orvos gyakorlott szeme sokszor hamar megismerheti; vannak azonban esetek, melyekben a kórismét első pillanatra meg nem határozhatni. Tekintsük először is a gyermekort. A tüdőlob ebben is elég gyakran mutatkozik. 102 betegem közt 37 tíz éven aluli gyermek volt, s így több, mint egy harmada. Tudjuk, hogy e korban többféle lázas baj kelet-

kezése, s így a tüdőlobé is, hányást idéz elő. Az e kórt megelőző vagy hozzá csatlakozó szögzést a kérdezett kis beteg sokszor hasfájásnak kereszteli. Legyen feje kábult, nyelve szennyes, vajmi könnyen készen van a lázas csorva képe. A lázas náthahurut (Grippe) még inkább a hörglob (bronchitis) gyakran a tüdőlobéhoz hasonló tüneteket mutat. Mult nyáron egy 2½ éves, erős testalkatu leánykát orvoslék ily lázas náthahurutban; a láz, száraz hurut, nehéz rövid légzés oly erős volt, hogy a tüdőlob kifejlődését bizton vártam. A szigorú vizsgálás azonban mindig tagadó eredményű volt, a láz és hurut napról napra szűnt, a gyermek újra vidor lett és enni kért; midőn a baj nyolcadik napján — talán új hűlés következtében — a lázroham visszajött, s a bal tüdő alsó lebenyében hátul a lobos beszűródés physikai jelei mutatkoztak. A lob rendes szakain átment, s a gyermek fölgyógyult. — Másor ismét a láz nappal és szabdasan (typice) léphet föl, s ez által zavarhatja meg az orvost. Ily esetem is volt. 4 éves fiúhoz hívtam. Pár nap előtt tüstént ebéd után láz lépé meg, de estve felé jobban lett. Reggel a gyermek láz nélkül s nyugodtan lehelve ült ágyában. Tüdőbajra épen nem gondolék, s a durcás kis beteg mellét szorosabban meg sem vizsgálván kinadékolat rendelék. A lázroham nem maradt el; de más nap sem mutatkozott kórjel, mely tévedésemre utalt volna. Harmadnapon a fiu kedvetlenebb lett, nehezebben lehel, s ime, noha most sem volt nagy forróságban, vizsgálat által a bal tüdő alsó karélyát hátul már meg is májosultnak találám. A fiu utóbb rosszabbul lett, erősen köhögött; de hatodnapra az oszlás megkezdődék s a lob gyorsan elenyészett. Ez esetben korábbi pontosabb kutatás által a bajt bizonyosan korábban megismerhettem volna; de azt egy föltűnő kórjeltől sem lehet gyanítanom. Jelenleg egy 3½ éves leányka javul orvoslásom alatt. Anyja egy délest karján hozzám hozá, panasolván, mikép gyermeke néhány nap óta estvefelé forróságba esik, reggelre azonban jobban lesz s egész nap tűrhetőleg van. A leányka anyja karján ült, csekély melegség és halványságon kívül, csupán csak rövid légzése tűnt föl; nem hurutolt. Mellét megvizsgálván, a jobb tüdő alsó lebenyét hátul lobosan beszűródöttnek találám; a baj veszélyességét anyjával azonnal tudatám, s oda utasítám: tüstént fektetné le kis betegét s hagyja folytonosan ágyban, ne hozná el többé hozzám, majd fölkeresem. Orvosszerűl zilizgyök-főzetet rendelék légsavas szikéleggel (natrum nitricum). Látogatásomkor a leányka láza erős volt, légzése könnyebb; most sem köhögött. Anyja félénken kérdezé: a baj talán nem is tüdőgyulladás? hisz a beteg nem is köhög, a szomszédasszony pedig az egész bajt gilisztá betegségnek tartja, s így tovább. Mosolyognom kelle. Ezek a többnyire ártatlan állatkák oly sokszor esnek gyanúba. Ha a lázas gyermek orrát piszkálgatja, kész a kórisme: bizonyosan féreg bántja. Nem csekély fáradságomba került a kérdéses anyát megtéríteni; utóbb is hallérzékére kelle hivatkoznom. Ugyanis a mellkas két oldalát kontatván, a két hang közti különbség neki is föltűnt, s így a kontakó, legyőzé a szomszéd asszonyt. Másnapra a kis beteg köhögni is kezdé, mi által teljes lón a diadal.

De valjon Füred, legének e szelidségét nem a Balaton párájának köszönheti é? Ez, mely a hegyek ormairól a fölhöt lehuzza, s vizét és villamát magába szívja, mint azt oly gyakran láthatni, nem ő villamtalanítja é láthatlanul is légkörét, s teszi azt oly szeliddé, miután párolgásával is tele lehelli.

Sok hasonló észleletek, e felséges kis tengert vizgőzdús puha légkörével szemléltetvén, egy regényes gondolatra készítettek, arra: ha valjon nem volna é üdvös etó tükrére, partjaihoz közel cölöpökre, egy kis Velencét építeni, (mit a víz mélysége legkevesbé sem gátolna) hol gümőkóros betegek Velence, Nápoly, Palermó sőt talán a nilusi utazás gyogyerejét is föllehetnék, miután a gyanitólágos gyogyhatányok itt ugyanazok az ott levőkkel, u.m. déli szelek, meleg lég, vizgöz, villamhiány. A gondolat tulzottnak látszik, pedig a kivitelben nem volna annyi nehézség, mennyi előnyt sükere nyujtana.

A bemutatott szelid délies helyzetviszonynak igen eltalált aproposja mindenk fölött az itt főnálló savó-gyogyintézmény a gümőkór ez általánosan ünnevelt gyogyyszere, mely példás pon-

tosság, tisztaság, s minden egyéb megkívántató kellékekkel ellátva, tartatik fön. Nekem ugyan, ha valakik meg nem haragszanak, ezen közönyös savó ellen, minő átaljában az intézetekben gyogyivásra készítették, egy igazságos kifogásom van. Köztudomás, hogy földmivesek tüdőbajaikat savóval gyogyitják; sőt az orvosi krónikák többféle történetecskéket adnak elő, hogy ekor és itt hires orvosok által fölhagyott tüdővész betegek véletlenül savót használván fölgyógyultak, s ez által lettek légyen az orvosok figyelmesek a savóra. A dologban semmi valószínűtlen sincs, és ennek nyomán figyelmet érdemel azon körülmény, hogy ezen alkalmakkor használt savó a közönséges savanyu savó volt, melyben a tejukor tejsavvá forrongott át, melynek aztán igazságosabban lehet gyogyhatást tulajdonítani, mint a közönyös vegyhatásu tejukort tartalmazó savónak; mert tejsavtartalma ekor azt a többi szelid növényisavtartalmu szerekkel egy rendbe helyezi; azon szerekkel, melyeket a köznép maiglan is tüdővészgyogyító szerenkül ismer és használ, és melyek üdvös hatását e bajban nagy

Ifjú s középkorú egyénekben sincs a tüdőlobnak mindig rendes lefolyása. Néha ha a gymázálcáját ölti magára, annyira, hogy az orvos szigorú vizsgálat nélkül, könnyen tévedhetne. Másrészt meg a hagymáz kezdődhetik oly kitűnő mellkórjelekkel, hogy könnyen fejlődő tüdőlobot vél szemlélni. Mult télen egy középkorú kertészt orvoslék hasonló hagymázban. Első napokban több kórjel a tüdőlob kifejlendésére mutatott, csak a physikai jelek maradtak el. Utóbb a hagymáz képe tisztább lön, a kinzó száraz hurut azonban a kórt végig kísérte. Továbbá mint tudva van, betegekhez nem mindig a baj kezdeténél vagy tetőpontján hivatunk. Már, ha a tüdőlobos beteg több napig magára hagyatik, a beszűrődmény megszűntével, a láz is eltűnik, a hurut enged s a beteg tetemesen megkönnyebbszik. Ha a kór e korszakában hivatunk, a mellkas pontos megvizsgálása nélkül a veszélyes bajt nem is gyaníthatjuk. — Az emberi élet ez időszakában gyakrabban előforduló egyéb mellbajok, mint: mellhártyalob, mellhártya izzadvány (exsudatum pleuriticum) szivburoklob stb. a tüdőlobhoz némileg hasonló tünetekkel lépnek föl, vagy vele szövetkeznek, vagy ellenkezőleg a tüdőlob csatlakozik hozzájuk. Ily esetekben csakis kontaktás és hallgatódzás által lehet a kórismét megállapítani, a szövetkezést kikutatni. Pedig hogy mindez a jóslatra s gyógymódra elkerülhetlenül szükséges, mondanom sem kell.

Végre éltes egyénekben szinte megtörténik, hogy a tüdőlob tetemes lázroham nélkül, mintegy lopódzva lép föl. Egy 63 éves elcsigázott kőműves néhány napi betegeskedés után csak azért hivatott, mondanám meg neki: miért legyen oly igen leverett, holott forrósága sem nagy, csekély hurutja sem fájdalmas. És csakugyan kissé nehezb légzés, korához sebesb érités, meg elgyöngélésen kívül más kórjelt nem észlelheték rajta. Még is baltüdeje hátul alulról középig májosult volt.

Orvosi lapokban mai napig többször közöltetnek félbehagyó váltó tüdőlobok (pneumonia intermittens); de egy ily esetben sem olvasék még egészen kifejlett májosulás physikai jeleiről. Váltólázrohamoknál én is már többször észlelék szegezést, sőt véres köpöt is; de soha sem találám a tüdő oly nagy részét beszűrődve, — májosulva, hogy azt a kontaktó és hallcső bebizonyíthatta volna.

Ezen, az életből merítettem adatok, mindenkit meggyőzhetnek a felől, mikép a tüdőlob koránsem lép föl mindig erős rohammal, képe koránsem mindig oly tiszta, hogy azonnal rá lehetne ismerni, s így kétséget nem szenved, mikép a tüdőlob pontos megismerése a kontaktás és hallgatódzás mellőzéseivel többször nehéz, sőt lehetetlen. Már pedig alig van orvosra kényesb helyzet, mint midőn a kórisme pontos meghatározását egyik napról a másikra kell halasztania. Semmi sem csökkenti annyira az orvos hitelét, mint a habozás a kórt igazi néven megnevezhetni. A beteg feleit sokkal kevésbé nyugtalanítja a veszélyes baj tudata; mint a tartós bizonytalanság. Ily körülmények közt — természetesen egyéb kórjelek hű mē-

tánylása mellett, a kontaktás és hallgatódzás célszerű alkalmazása matematikaibiztossággal vezet a kórisme meghatározásához, s minden kételyt legkönnyebben eloszlat. E kórjelek, hiven megvigyázva, soha sem csalhatnak, s azon biztosság, melyet az orvos nyilatkozatának kölesönöznek, tudományunk előre haladásáról legfényesb tanúságot tesz. Még nagyobb szükségünk van a kontaktó meg hallcsőre, ha a tüdőlob oszlásának kezdetét vagy bevégeztét akarjuk biztosan kimondani. Sorba vehetjük a tüdőlob oszlásakor mutatkozó jelenségeket; egyet sem fogunk találni, mely bennünket végkép megnyugtathatna; sőt a physikai jelekkel még akkor sem érnek föl ha azokat mind össze nem vesszük is. A beteg ágyánál edesebb hangot nem ismerek, mint midőn a májosult tüdőrészen tompa vagy tompult hang helyett, dobos vagy éles hang, hörglégzés helyett határozatlan légzési zöreje vagy a visszatérő finom szercegés (das feine Knistern) az oszlás biztos jeleül hallatszik. E tekintetben nagy figyelmet igényel azon elvitázhatatlan tény, mely szerint egyes jelek javulásra, oszlásra mutathatnak, midőn a kontaktó még mindig tompult hangra akad. A beteg láza, hurutja megszűnhetik, jó álma, étvágya visszatérhet, s az oszlás biztos jelei még mindig késhetnek. E fontos tárgyról alább a gyógymódnál még leszen szó. Az is megtörténik, hogy midőn az egyik tüdőben a májosulás oszlása megindul; a másik épen maradt, tüdőben lobos beszűrődés veszi kezdetét. Ily váratlan fordulatra az orvos mindig készen lehet s a zavarból csak is a kontaktás meg hallgatódzás fogja leghamarább kisegíteni.

Alkalmazzuk e tényeket saját viszonyainkra. Ha a kontaktás meg hallgatódzás a tüdőlob kezdete, lefolyása és eloszlásának biztos meghatározására oly elkerülhetlenül szükséges, azon kérdés merül föl: hogyan szerezzé meg a kellő előismereteket oly orvos vagy sebész, kinek eddig alkalmam nem volt ezen vizsgálati módot gyakorlatilag megtanulni? A felelet igen egyszerű. Tegyen úgy, mint tettek hasonló esetben más orvosok külföldön és hazánkban. Vonuljon néhány hétre a székvárosba, ott a kórismetan ez ágából folytonosan tartatnak magánleckék. Itt megtanulván a legszükségesbet, a többit honn valamely jó kézikönyvből sajátjává teheti, s kellő ügyességet gyakorlat által szerezhet. Mondom úgy tettek mások is, fiatalok meg éltesek. A magyar példabeszéd azt mondja: „jó pap holtig tanul”; azt hiszem rólunk orvosokról ezt inkább mondhatná. Külföldi kézikönyveknek nem vagyunk szűkében. Ezek közt én Skoda munkáját: *Abhandlung über Percussion und Auscultation* sat. Fünfte Auflage. Wien 1854. Verlag von L. W. Seidel még mindig leginkább ajánlhatom. Magyarul irt munkát e tárgyról tudtommal még nem birunk. Dr. Halász Géza pesti ügytársunk volna hivatva e hízagot pótolni; mert, ha nem csatlakozom, a Rókus közkórházban külön mellbeteg-osztálya van, hol a kérdéses tárgyról magánleckét is tart. — Ki pedig viszonyainál fogva lakhelyéről rövid időre sem mozdulhat, helyben vagy szomszédságában, —

mestereink is elismerik, minő a savanyu káposzta-lé ugorka-lé sat. Tapasztalom a savó körül az, hogy a májra kellemetlenül hat; szájkésérőséget, tülkhártya-sárgulást, sőt májfoltokat is okoz; pedig ritka gümőkóros ment májbántalomtól. Valjon nem bitorolja é a savó, a gyógyintézetek átaláros palladiumának, a gondtalan, és szórakozott dolce far niente-nek a tüdőbajokban félreismerhetlen üdvös hatási érdemét? — Mi és mennyi a való e dologban, annak eldöntését nagyobb tekintélyekre bízom. Annyi azonban dönthetlen igaz, hogy ha valahol, úgy Füreden igen helyén van a savógyógyintézet, épen az előadott légköri viszony miatt, mely a tüdőgyógyítást hatalmasan előmozdítja.

Fordítsunk kissé hátat Fürednek, s tekintsünk egyet a Balaton e kies tengerke bájoló tükrére. Nagy titok e vízmeder, mint eredetének, s létének forrása, úgy szintén vizének ereje is még mindig! Nem kevesbé a még itt gyéren megfordult vegybuvárok előtt is, kik szentségtelenül köznap viznek nézték, és bélyegezték fölületes és elfogult megtekintés után, mint hullámaikat szemlélő mindennapi környezete előtt. — Csak a szám-

ba nem vett tények beszélnek rejtélyes erejéről, szerény és igaz hangon. De az adatokat kellene összeszedni, a hagyomány által nyaranta partjaihoz seregű füredőket följegyezni, s az ott meggyógyult daganatok, fekélyek, görcsök, csuzos, köszvényes, aranyeres, küteges, sőt vérfolyásos betegek seregét: ekor talán nagyobb figyelemre méltatnák a természetbuvárok vizének rendkívüli sajátosságait, melyeket eddig irataikban mint furcsaságokat hoznak föl, anélkül, hogy bővebb magyarázatába ereszkednének, vagy azoknak egyéb fontosságot tulajdonítanak. Ilyen az említett essőt villamot magához szító ereje, mi erős villamvezetőre (bonus conductor) mutat, minők az érczek, mely sajátossággal a Balaton egyéb vizeket fölülmulni látszik: hogy vize zsiros testekkel szappanyodást képez, mint az égvények (alkaliák) oldéki, s hogy a testet izgatja; érzékenyeknél csipkedést, viszketést okoz, és a köthártyát érintése gyuladasha hozhatja, hogy hoszasban ben időző lovak patái leválnak, iszapja mustárként a bőrt földezi, sat. Mindezek említése után egy tekintélyes író azt mondja, hogy a Balatonnak nincs egyéb

laza collegialitásunk dacára is — akadhat oly ügytársra, kitől alkalmilag a legelső utbaigazítást megnyerheti. En részemről mindig különös szerencsémnek tartanám, ebeli csekély ismeretekkel tisztelt ügytársimnak szolgálhatni. Csak ne rösteljünk tanulni. Ha Socrates éltes korában a mulattató zenére vethetné fejét, miért nem tanulhatnók mi a kórismetan e naponkint szükséges ágát? Skoda osztályán nem egy őszbeborult német, francia, angol orvos volt tanuló társam. Aztán, noha szerintem ha a kontató és hallesó csak a tüdőlobban leendne alkalmazható, célszerű kezelését még akkor is méltó volna megtanulni; vannak még tüdő- szív- s egyéb bajok is, melyeknél e segéd eszközöket vagy nehezen, vagy éppen nem nélkülözhetjük. Alkalmazásukra naponkint tágul a tér; legújabb tudósítások szerint némely fülbajokban is könnyíti a kórismet. — Kezdőknek célszerű először is ép egyéneken észlelni a tüdő és szív zörejeit; gyakorolni füleit és ujjait, úgy aztán könnyebben meg fogja különböztetni a kóros tüneteket a rendesektől.

Polyt. köv.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Némely titokszerek vegykémlete.

Szeplőelleni kenőcs. Egy bécsi névtelen, nevezett kenőcsöt készíti s áruja nagy keletnek örvend. E kenőcsöt Wittstein vegybontás alá vette. Minősége: szennyes sárga, meglehetősen kemény, savi szagú és vegyhatású. A vegykém 9, 8% közöny légsavas higacs mennyiségnek megfelelő fémhiganyt választott ki belőle, s oda határozta a dolgot, hogy a hires kenőcs amasó 9,8%-nak 90,2% faolajjal van keverve, melyben az olajny (Elain) a higanyos ismert hatása következtében lassankint olajny (Elaidin) változik. Ha e kenőcs valóban segít is, nagyon jó lesz vele higanyos-tartalma miatt ovatosan bánni. O

Zamatos fogpepecs (Aromatische Zahnpasta) kész. Dr. Suin de Boutemard Reinsbergben. Wittstein ügyelete alatt vegykémletbe Stein.

Tartamaz	100 rben.
Olajszappan	62,50
Keményítő	6,50
Gömbmázt (Kugellack)	17,40
Szénsavas meszet	7,30
Kénsavas meszet	0,05
Csiszakövet (Bimsstein)	6,30

Szaga borsmentaolajé, 1/2 hüvelyk hosz. és széles, 1/2 hüvelyk vastag, merev, 6, 2/3 nehezék súlyu táblacsokban papírba göngyölve, darabja 24 kr.

Füvöny-jócsák. (Kräuter Bonbons des Dr. Koch in Heiligenbeil); biborviolaszin szagatlan kesernyész édes, oldva 1% sötétviolaszin port hagyó, hosz- négyesögű egyenlőtlen darabok, 18-ával 2 2/3 obon sullyal katulyánként 18 kr. ebben még minden db. sima papírba burkolva.

hatása, mint akármely közönséges hideg fürdőnek, s a világ azt hiszi hogy e tudós író leírása alapos!

Használatának következő hatását észleltem.

A bőrt rendkívüli munkásságra ébreszti, miután azt fürdési érintés s áztatás által, köznevezés szerint szólva, megszívta, ezt tisztán lehet észlelni közvetlenül fürdés után.

Ezen nem csekély hatásánál fogva, gyógyereje rendkívüli mind azon bel-, kül, egyszerű, vagy különnemű torlódási bajokban, melyek vagy a bőr hiányos munkásságán alapulnak, vagy általa föntartatnak; ki nem véve belvérzéseket, s hasmenést sem. Egyedül bujasenyves bonyolódásnál nem tudnám hatását bizonyítani, sőt okom van állítani, hogy ez esetben tehetetlen. Erőhiányon alapuló idegbajoknál pedig károsnak mutatkozott. Mirigy-görvélben kevesbé, de bőrgörvélnél fölötlött hatása; az ismeretes duzzadt felső ajkak használata mellett vékonyulni láttam. Tüdögümösök is, igen jól érzék magukat rövid és ovatos fürdés

Wittstein cukornak tartja, melynek keseréze keserű narancsvondékkal, pirékkal és timfölddel színe adatott meg. Mivel Jahn jócsákat előbb nem keserűknek, és kék meg vörös gömbmázzal violaszinre festetteknek találta, W. ügyvéli, hogy Koch készítményét változtatta.

Füvöny-szappan. (Kräuterseife des Dr. Borchardt in Berlin). 2 1/2 obon nehez, merev, barnasolajzöld, négyesög 2 1/2 hüvelyk hoszu és széles, 1 hüvelyk vastag, kellemes szagú 21-kros darabok, W. e szappan illatát levendula-bergamo-zamatkér-borsmenta-olajak keverékéhez hasonlítja, s egyszerűleg olaj-szappannak tartja, melyhez kurkumagyömbérpor s talán még más zöld vagy kék festanyag kevertetett. Mindamellett Borchardt nevezhette füvönyszappannak.

Dr. Lang tisztító labdaesai, mik Münchenben gyártatnak, s 24—48 db. tartalmu, 12 pgögaras és illetőleg 1 r. tal-léros katulyákbn árultatnak. Ohme vegykémlete: fenyőko-rom és highalvacs (Calomel) florenci vagy gömbmáz-porral meghintve; minden 2 szemernyi labdaes 1 szemer highalvacsot tartalmaz. Ohme tehát e veszélyes szer ellen a német gyógy-szerészegyletet ovakodásra inti, mivel a bajor kir. ministerium rája még kizáró szabadalmat is adott.

Görseelleni titokszér. Ilyet kapott vizsgálat végett Overbeck, bizonytalan helyről, 2 obontartalmu, fehér, hengerű, jelvetlen, pecsételtlen, 12 garasáru üvegekben.

Tiszta, világossárgás, lang és borókaolajszagú, szeszes, édes boróka ézü, közönyható, vízzel tisztán keverhető folyadék. Valószínűleg cukorral és zamatkérfestvénnyel elegy borókaszesz.

Pozsonyi gyógyszerész Handtel, Racohol nevű 1 pfrtos szere; előbb keletindi hányászékelés ellen; ennek megszüntével gyöngégyomor-javító. Egy bécsi névtelen vegykém által: lang-víz-cukor keveréknek ismertetett, némi al-maszagú illatolajjal zamatozva.

Anyarozsszal fertéztett liszt kémlése. E művelet az anyarozs (secale cornut.) hamag, szikag, vagy könleg iránti viseletén alapszik. Ez égvények ugyanis anyarozsszal viola-szint okoznak, mely közönséges savakkal rózsapiros lesz, égvényekkel ismét violásodik. E célra a liszt egyannyi hamag-vízeggyel és 200r. vízzel péppé keverve 1—2 perc mulva 1—2 csepp 1,12 f. s. légsavval gyöngéden savittatik, mire a sav égvényes vízzel közönyítettik. Ha a lisztben sok anyarozs van, tésztaja előbb sötétszinű, a légsavtól megpirul, utobb megint előbbi sötét színét váltja. L a n e a u ez eljárását Wittstein nem tartja egész célszerűnek, mert péld. a tiszta rozsliszt sárga, légsavval halványpiros lesz, s tovább nem változik; 1r. anya-rozs 25—30r. rozsliszttel keverve nem mutatott nevezetes kü-lönbiséget. W. tehát más tapasztalatot közöl: tiszta rozsliszt, 1,33 f. s. hamluggal keverve lugszagot ereszt, holott, az anya-rozsliszt jellemző heringféle (Propylamin. Trimethylamin) sza-got bocsát, mi kivált melegen, még akkor is érezhető, ha a lisztben csupán 1/75 r. anyarozs van; érezhető e szag akkor is, ha anyarozs-tartalma kenyér hamlugban áztatik.

Nem lenne e az anyarozs lisztben az által is fölfedezhető,

után; úgy szintén torlódáson alapuló szédülések, görcsök, fá-jások, daganatok ellen szembetűnő ereje van.

Mind ezek dacára, melyeket bár ki is észlelhet, a tudomá-nyos, hogy ne mondjam orvosi világ illetetlenül hagyta a lep-let, mely Balaton vizének gyógyerejét fedi; évenként meggyó-gyultak közül a nem észlelők magyarázatlanul hagyják hatását, a műveltebbek leginkább Füreden fürödén, az együtt haszná-latba vett savanyu viznek, savónak, vagy egyébnek tulajdonít-ják inkább gyógyulásukat, mint e zöld hullámoknak, talán mind-addig, míg egy elismerőbb jövő gyógyerejét méltó tekintélyre nem emelendi. Mindazáltal a környéken gyakran hallani súlyos bajokból történt gyógyulások emlegetését a Balaton vizének fürdő használata által.

En két évig tartott gögvérzés gyógyulását köszönöm neki.

Dr. Pete Zs.

hogya az, vagy a kenyér égénnyel kivonatván, a derült égénnyel elpároltatik, midőn sok sűrű olajnak kell maradni, mit az anyarozs súlya $\frac{1}{3}$ -ig tartalmaz, míg a gabnában kövéranyag nagyon csekély mennyiségben létezik? kérde Wiggers ki erről gondolkotában kapott vegykémlet végett egy adag rozsot és belőle sült kenyeret, melynek élvezetétől többen bizserkórba (Kriebelkrankheit) estek, s egyikük már meghalt.

A rozsban $\frac{1}{30}$ r. anyarozs volt; a kenyér feketebarna, tömött, rossz szaga és ézü. E kenyér más a sütőtől hozatott rozskenyérrel hasonlítás végett égénnyel kivonatott, s az iménti kérdésben foglalt módon, oly különböző mennyiség sűrű kövér olaj vált ki, miszerint a gyanúsított kenyér anyarozstartalmáról kétség sem maradhatott.

VEGYESEK.

A Brüsszelben f. hó 13 14 15 és 16-án tartandó szemészek gyűlésén következő érdekes kérdések fognak tárgyalatni:

Első osztály. I. A. Az úgynevezett tábori szemtakár (Ophthalmoblenorrhoea castrensis) ragálya ellévén ismervé, lehet-e a ragályzás valószínűs módját határozottan kimutatni? B. Mi hatása van e bajban a szemcsésedésnek (granulatio) s mi annak valódi természete? C. Létezik-e gyógy mód e kór ellen melynek felsőbbsege a tapasztalat által bebizonyult? D. Melyek a leg hatályosabb eszközök annak megelőzésére s terjedése meggátolására?

Második osztály. II. Mily befolyással volt a szemtükrök föltalálása a szemkórok ismérére és gyógybányására? III. A szem alkalmazkodási képessége (Accommodations-Vermögen) mely hatányokból alakul és melyek által kormányoztatik? IV. A. Lehet-e a tudomány mostani állásánál különne mü (specifisch) szemlobok létét megengedni? Ha igen, mi a különne müség

fogalmának mostani jelentése, s a szemlob mely nemeire lehet azt alkalmaztatni? B. Lehet-e ezen szemlobok különne müségét bonc- és élettani jelekből megismerni? C. Gyógyulásuk eszközölhető-e tisztán helybeli szerek által, vagy megkivántatik-e mindenkor általános szerelés?

Harmadik osztály. V. Bebizonyult-e tapasztalat által, hogy a lencsehályog (cataracta) némely nemei műtét nélkül gyógyíthatók! Ha igen, melyek azok s mily eszközök képesek a sebészi eljárást pótolni? VI. Mi haszna van a szemhéjak behunyásának szemkóroknál? mely kórok kívánják meg azt, s mi módon lehet azt legjobban eszközölni? VII. A. Hasznos-e saját szemkór-intézetek föllállítása? B. Ha igen, mely kellékeket igényelnek?

— Miss Jane Shaw Stewart, egyike azon nemes angol nőknek, kik a krimi hadjárat alatt, a betegek és sebesültek fáradhatlan ápolói voltak, jelenleg Bécsben mulat, az ottani kórintézeteket megtekintendő.

— A padnai szülészeti tanszékre a csőd (1850 Januárius 13-ki ministerialis rendelet értelmében) f. é. September 30-ig tart.

* A pesti egyetemi kórodáknak (lefolyt 1857 évre) 2688 fr. pótköltség engedélyeztetett.

* A jeles angol orvos és életbuvár Dr. Marshall Hall, utolsó pillanatig tudományoknak szentelt élete 67-ik évében, f. Aug. hó 11-kén Brightonban meghalálozott.

* Tschudi a híres délamerikai utazó, ki néhány évig Bécs közelében tartózkodott, Septemberben újra utra indul a tengeren túli ősi erdőkbe.

Közelebbi (14) számunkban 213 hasábon az egyetemi szülkórodai cikkben, a magzat méhbeli fekvések rovata így egészítendő: 511 nyakszirtfekvés (rendes); 4 nyakszirtfekvés arccal előre, stb.

Kimutatás

a pesti városi közkórházban 1857-iki Augustus 31-től—Sept. 6-ig ápolott betegekről.

		Felvétetett							Gyógyult							Meghalt							Visszamaradt										
		Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekör		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg								
		férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők	férf.	nők		férf.	nők														
Aug.	31-jén	18	6	1	1	—	—	1	27	12	8	2	—	1	—	—	23	—	—	—	1	—	—	—	3	233	227	12	7	4	14	13	510
Sept.	1-kén	13	12	1	—	—	—	—	26	11	6	3	—	—	—	—	20	2	—	—	—	—	—	—	1	234	233	10	7	4	14	13	515
"	2-án	10	11	—	—	—	—	—	21	11	11	1	1	—	—	—	24	1	—	1	1	—	—	—	4	231	233	8	5	4	14	13	508
"	3-kán	11	7	2	—	2	1	—	23	9	6	1	1	—	2	1	20	2	—	—	1	—	—	—	—	233	234	9	4	6	13	12	511
"	4-kén	15	5	1	1	—	—	1	23	3	2	—	—	—	—	—	5	1	—	—	1	—	—	—	2	244	237	10	5	5	13	13	527
"	5 "	16	5	—	—	—	—	1	22	20	7	2	2	—	—	—	31	—	1	—	—	—	—	—	2	240	234	8	3	4	13	14	516
"	6 "	6	2	3	1	1	—	—	13	10	2	2	1	—	—	—	15	1	1	—	—	—	—	—	2	235	233	9	3	5	13	14	512

A hűrtos lázak mellett leginkább hagymáz váltóláz, és különféle lobok tapasztaltak; s bár ezen utolsók az előbbieknél sokkal kisebb számmal fordultak elő, lefolyásuk mégis annál inkább súlyosabb volt, és, kivált a tudóloboknál, többnyire halállal végződött. — A bujakór minden fajai, főképp takár, mely többnyire gyengeségen látszik alapulni, igen nagy számmal fordultak elő.

HÍRDETÉS.

(1—4)

„Levana“

gyógyápoló és nevelő-intézet, test- és elmeöngye gyermekek számára a liesingi kastélyban Bécs mellett.

A nagy kastély (Schloss) egészséges fekvése, annak 50 jól felszerelt intézeti helyisége, gyermekek műhelyei, a gymnastikai gyógyterem

és gyakorlati kert, az árnyas liget (Park) fürdőjével és uszodájával hasznos és kellemes tartózkodási helyül szolgálnak a Levana növendékeinek. Két az intézetben lakó orvos segédkezet nyújt a tanítói személyzetnek, s a kettőnek öszhangzó közreműködése által az orvos-nevelői ápolásnak új tér nyílik sükérdús gyógyesetek létesítésére.

Dr. Georgens igazgató.

Müller Emil könyvnyomdája. 1857. Pest, Dorottyaútcá 12. sz.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
 vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
 szétvények bérmentesen küldendők.
 Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. kréti.

Megjelenik minden csütörtökön.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél újtér 10-dik szám. és a kiadónál Derottya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Élettani gyógyszerkísérletekről. Vége. Dr. Eckstein Frigyes. — Pesti gyermekkorház. Légeső-hörg-tüdőlob a légutakba jutott idegen test következtében. Vége. Közli Dr. Koller Gyula segédorvos. — Törvényszéki orvosi esetek. I. Dr. Röck János. — Orvosi magán gyakorlat. Szülési nehézkör. Dr. Szohner L. — Gyógyszertani közlemények. Quevenne a vas készítményekről. Közli Török József. Mustáregény-olaj. — Vegyesek. — Kitüntetések. — Pályázatok. — A pesti közkorház heti kimutatása. — Értésítés a Magyar-Gazdasági-Egyesület ügyében. — Hirdetés.

Tárca: Utí vázlatok. III. Hamburg és Helgoland. Dr. Batizfalvi.

ÉLETTANI GYÓGYSZER-KISÉRLETEKRŐL,

kivált ezek szükségéről és módjáról.

Dr. Eckstein Frigyes, gyakorló orvos Pesten.

Vége.

II. A gyógyszerkísérletek módja magukra a kísérőkre vonatkozólag.

Itt következők pontok fogják figyelmünket leginkább magukra vonni:

1) Szükséges, hogy azon egyének, különösen pedig azon orvosok, kik az élettani gyógyszerhatásokat magukon megkísérlik, egyáltalában ne tudják, minemű gyógyszer lesznek veendő. Két vagy három orvostól álló választmány fogja a kísérletet vezérteni, s a megkísérlelő gyógyszer titkát gondosan megőrizni. A képzelő tehetség ereje igen nagy, s könnyen alkalmat szolgáltatna hibás fölfogásokra. Körünk egyik legérdemesebb orvosa, Dr. Holland, az angol királyné belorvosa, az orvosi tudomány mezején gyűjtött jeles jegyzeteiben, tüzetesen ismerteti azon majdnem hihetetlen élettani hatásokat, melyek e forrásból származnak.

2) Szükséges, hogy legalább tizenkét ember kísérje ugyanazon gyógyszert ugyanazon időben, minthogy bizonyos egyéniségek az egyik vagy másik gyógyszerhatási képességére nézve, csekélyebb fogékonysággal bírnak. A romlott kolbászokat vett 47 ember közül 14 egyénél, tehát az evők közül egy harmadánál semmiféle kóros tünetek sem mutatkoztak. Ennélfogva 12 kísérő között,

kevésbé erőszakos gyógyszereknél és kisebb adagoknál, legalább is egy harmadról fel kell tennünk, hogy valószínűleg semmi világosabb kórtüneteket nem fog a figyelmezőnek szolgáltatni. — Ezekután könnyű oly gyógyszerkísérlet értékét fölvetni, melyet egyetlen ember önmagán eszközölt; szükséges tehát, hogy mindig több ember ugyanazon időben vesse magát a kísérlet alá, mihez még azon előnyt is kell számítani, hogy a több emberen tett észrevételek egymást kölcsönösen kiegészítik s ellenőrizik.

3) Szükséges, hogy ezen gyógyszerkísérletek, ha csak lehetséges, az ország különféle helyein és különféle időjáratokban vétessenek eszközösbe; miáltal még a helytálló (endemicus) s a járványos kórállapotok tökéletesebb megismeréséhez is juthatunk.

4) A gyógyszerkísérletekben mind viszonylag egészséges, mind sinlődő egyének vehetnek részt; de mind az egészségeseknél, mind a sinlődőknél szorgalmasan tekintetbe kell venni és följegyezni: mindenkinek sajátos testalkotmányát, a még főnálló kórhajlamokat, a kiállott betegségeket s a talán éppen főnforgó sinlődéseket. Ezen sinlődéseknek változása jobbra vagy balra a kísérlet után, egyszersmind gyógyászati gyógyszerhatásoknak szolgál utmutatással. Az imént említett kolbázméreg következtében megbetegedett egyének közt egy aggyatyan is találkozott, ki már huzamos idő óta szédelgésben szenvedett, s ki a kolbázméreg által okozott megbetegedésének elhárítása után, szédelgési bajától megszabadult.

5) Szükséges, hogy a kísérők között különféle koru

TÁRCA.

UTI VÁZLATOK.

III.

Hamburg, Aug. 26-kán 1857.

Hamburg nem a múzsák hazája; műkincsei, nevezetesebb tudományos intézetei alig vannak. De van nagyszerű kereskedelmi élete, mely világhírt ad neki. Ama sajátos élet, mely a szépfekvésű várost s mozgalmas kikötőjét élénkíti, különös hatást gyakorol az idegenre, ki a tengeri közlekedés voltaképeni forgalmáról, eddigelő csekély gyakorlati ismeretekkel bír.

Hamburg nagysága és jelentősége a kikötőben fekszik, hol négy-öt ezerre menő tengeri hajó vet horgonyt

évenként. Ezen különféle nemzetbeli óriási hajók tömkelege, egész árboc-erdőt, hosszú utca-sorokat képez.

A légmérséklet gyakori s rögtöni változását Hamburgban valószínűleg a tenger közelsége okozza. Átalában még ily nyári időben is leginkább éjszaka-nvugoti szelek uralkodnak, melyek gyakran nedvessé teszik a léget s könnyen meghűtésre szolgáltatnak alkalmat.

Hamburg gyógy- és jótékony intézetei között említést érdemel a „kórház“, melyben ezer betegnél többnek van helye. Az épület hosszas négyszöget képez, melynek homlokzata 1187 lábnyi hosszú. Kórtermei egyáltalában világosak, tiszták, magasok, léggel fűtvék és célszerű szelelő csövekkel ellátvák. Van saját gyógytára, temploma, fürdő-intézete, gyönyörű tágas kertje. A konyhában vizgőzzel főznek. A tornácok, sőt kórtermek is (!) légszeszszel világítvák. Mosó intézetében géperővel tisztogattnak a fehérneműek. — A kórház belgyógyászati-sebészeti- s örültek osztályára szakad. Összesen nyolc orvos látja el a betegeket segéllyel. A bujakór nevezetes számmal

s nemű egyének találkozzanak, miből egyszersmind kiválglik, hogy az orvosokon kívül laikusok is vegyenek részt a gyógyszerkísérletekben. Azon 27 egyén közt, kik Jörg vezérlete alatt a gyógyszereket kísértették, három nőnem-beli volt. Mindkét nem részvételére szükségét senki sem fogja kétségbe vonni, ha meggondoljuk, hogy a méhre ható gyógyszerek természetesen csak nőnemnél fognak eredményeket nyújtani. A különben jeles élettani kísérletek légsavas ezüsttel (nitrás argenti) csak maga Dr. Kra-hmer s néhány férfi által tétettek; miért is magában értetik, hogy a méhre való hatásról semmi nyoma sem fordul elő, melyre még is kell, hogy egészséges állapotában is hasson, miután annak sokféle megbetegedéseivel hasonlíthatlan jó hatással, oly gyakran alkalmazzuk. — Lesznek, kik kétségbe fogják vonni: vajon fognak nők is magukat ily kísérletekre elszánni? Részemről épen nem kételkedem, hogy ily kísérletek általánosan megismert szükséges létéről meggyőződén, azokra a különben is nemeskeblű nők talán szintűgy fognak elhatározni magukat, mint férfiak; valamint ezt az amerikai gyógyszerkísérleteknél látni volt, hol ezen kísérletekre a jobb osztályokból számos nő ajánkozott.

6) Szükséges, nemcsak a szabályellenes érzelmeket, valamint a kísérők szellemi- s kedélyi állapotát naplószerűleg följegyezni; hanem különösen a tárgyilagos jelenségeket is*) a gyógyszerkísérletet vezérlő orvosok által, a semiotika szabályai szerint, napról napra följegyez-tetni. Dr. Schneller (az idézett helyen 91. l.) fájlatja, hogy az érintett kísérleteknél sem hallcsövi, sem vegytanilag-gőrcsői vizsgálatok nem tétethettek. Arról ugyan nem lehet kétség, hogy szabályellenes érzelmek, mint p. o. fájdalmak gyakran a legtűrhetlenebb, olykor még patho-gnomiai kórjelenségeket is képeznek, tehát minden esetre figyelmet érdemlenek; de az összes szenvedés, valamennyi tárgyilagos jelenségnek azon egy időben tett szorgalmas figyelembe vétele nélkül egyáltalában nem ismertet-hetik meg. Ez okból a hasonsszenvi gyógyszerki-sérletek nagy számából is semmiféle hasznót sem merít-hünk, még azon esetre sem, ha nem tétettek volna egy áta-lában érzékfölötti gyógyszeradagokkal, miután nagyból

*) Sok orvos fájdalom, azon alaptalan véleményben van, hogy az egyszerű élettani gyógyszerkísérletek által előidézett kórjelenségek csak alanyiak. Hogy ez nincs így, bebizonyítja p. o. a szépnőnye (bel-ladonna), mely egészségeseknél egyebek közt következő tárgyilagos jelenségeket idéz elő: 1) a láta kitágulását, 2) az arebőr kipirulását, 3) a nyelés eszközeinek vörösségét és megdagadását, 4) többféle elválasztásoknak, névszerint a nyákhártyáinak megkevesbedését, 5) gyakori vizelésőszönt a vizelet kiürítésével.

van benne képviselve; mi Hamburgban — ezen világvárosban, hol annyi nyilvános és titkos „l'union du beau monde“ kacérkodik, a legnagyobb ellenőrködés mellett sem gátolható egészen. Lélekbeteg aránylag szinte sok fordul meg a közkór-házban, kik állítólag többnyire szerencsétlen kereskedelmi spekulációk áldozataivá lőnek.

Dr. Langgaard jeles orthopädiái intézetéről kell még említést tennem. Intézetében jobbadán általa eredetileg fölta-lált vagy célszerűen módosított gépek, készülékek alkalmaztatnak. Mindamellett fölveszi szerelésében más szakértőnek is okszerű javatát, elfogadja bárkinek is józan tanácsát. Gépek, köteszközök magában az intézetben készíttetnek Dr. Lang-gaard fölügyelete s közreműködése mellett; még pedig oly ki-tünő minőségben, hogy azok már a párisi világiparműtárlaton s közelebbről Hamburgban, a „Gesellschaft zur Beförderung der Künste und nützlichen Gewerbe“ előtt, arany érmet nyer-tek. Az intézetnek egészséges, kies fekvése van. Termei ren-desen tágasak, tiszták. Az intézet terjedelmes, szép és nagy

csak alanyi jelenségeket, és a kevés számú tárgyilago-sokat véghetetlenül hanyagon, s minden pontosság nélkül említik; azért is ránk nézve haszonvehetlenekké válnak.

Ezen a budapesti orvosi társulat gyűlésében tartott elő-adás nyomán az elnök által választmány nevezetett, mely az élettani gyógyszerkísérletek szükségességéről és mód-járól véleményt adjon, valamint az utakról is, melyeken azokat életbe léptetni lehetne. Az e végre kijelölt választ-mánynak indítványomra nézve kedvező eredménye a be-állott szünnapok miatt még eddig nem közölthetett a tár-sulattal; miért is ezen a gyógyászati művészetre nézve gyakorlatilag fontosabb ügynek további fejleményeit e la-pokban közleni csak később lesz alkalmam. Azonban is-mervén ügyfeleim fogékonyságát a gyakorlati haladás iránt, meg vagyok győződve, hogy süketteljes élettani gyógy-szerkísérletek nemcsak itt, hanem hazánk egyéb helyein is fognak alkalmazásba vétetni. Ily közösen és erőlyesen véghezvitt munkák által a gyógyművészet előmozdítására csakugyan lehetne hasznos eredményekre, s azon örven-detes helyzetbe jutni, hogy e tekintetben kelet is tudomá-nyos fölfedezéssel szolgálhatna nyugotnak.

A PESTI GYERMEKKÓRHÁZBÓL.

LÉGCSŐ- HÖRG- TÜDŐLOB,

a légutakba jutott idegen test által előidézve.

Közli Dr. Koller Gyula, első segédorvos.

(Vége.)

Tudjuk a bonctanból, hogy a jobboldali hörg jóval tágabb a balnál, s innen könnyű belátni, hogy a légesőbe jutott kuko-ricaszem, ezen által ugyancsak a jobb oldali hörgbe vitetett, melynek oszlási helyén végre fönakadt, s a beteg álló vagy ülő helyzeténél véglegesen ott fészelt. Elzáratván tehát ezáltal a jobb tüdőnek légutai, természetes hogy a mellkas jobb oldalán a légzés-zörej határozatlan s igen gyöngén volt hall-ható. Ellenben a légeső és a baloldali hörg szabad maradván, ezen uton a légfolyam gátolva nem lőn, a légzés tehát a bal tüdőre korlátoltatott. A kukoricaszem mint idegen test izgató-lag hatott a takhártyára, s abban lobot idézett elő, mely foly-tatólag a jobb hörg finomabb elágazásaira s elvégre a légsej-tekbe is elterjedt. Midőn azonban a gyermek néhány óráig há-tán feküdt, a kukoricaszem kilégzés alatt elhagyá helyét, s kö-högést idézván elő, ez által ismét a légesőbe vitetett, melynek egész belurét kitölté s ez által okozá a fuldoklási rohamokat. Első alkalommal a gyermeknek ösztönszerűleg véghezvitt rá-zása által az ilykép beszorult kukoricaszem kimozdított a

gonddal művelt parkjában, árnyas helyen egész naphosszant, üde légen fekszenek ágyaikban, vagy fölvaltva sétálgatnak, gymnastizálnak a betegek.

De térjünk át Helgolandra, ama fölséges angol szigetre, mely az éjszakai tenger óriási víztömegének bősziült hab-jaival, ezred év óta, örökös küzdelembe áll.

Augustus 23-kán szálltunk Hamburgban hajóra, hogy csodáljuk ezen dicső gyógyhelyet, mely annyi kimerült egyén-nek edzette meg újra bágyadt tagjait.

Most értem jelentőségét annak, hogy mit tesz: ég és víz között lebegni; oly tenger-víz fölött hanyattatni, mely örök-ösen hullámszik és zúg.

Láttam és észleltem a tengeri betegséget egész erejével kitörni. Mint a szabad tengerre kiértünk, a hajófedezeten sé-tálgatók vagy állók száma, mindinkább gyérült. Sok utazó szé-dülni kezdett, rosszul érzé magát s nyughely után epedezett, mert lábain alig birt állani. Arcuk elsápadt, szemük elveszté fényét. Elhallgatott a csevegés, tréfa, hahota. A tengeri beteg-

légesből, s előbbi helyét elfoglalván, a légzés is újlag elég szabadon végbemehetett. Midőn azonban következő éjjel a fentebbi jelenet ismétlődött, oly magasra tolatott a légesőbe a kukoricaszem, hogy ezt onnan kimozditanunk nem sikerült. Ezáltal a levegő a légutaktól tökéletesen elzárván, a fulladási halálnak okvetlen következni kellett.

Midőn a gyermek szülőinek a talált kukoricaszemet fölmutatók, csakugyan visszaemlékeztek, hogy a fiúcska behozatása előtt 6 nappal az udvaron ülén, a baromfit veres kukoricával eteté, s e közben annak egyes szemait szájában is tartá. Ez alatt néhány hangya mászott lábaira, s a megijedt gyermek segélyért kiáltozott; valószínűleg akkor nyelte le a kukoricaszemet, mert odasiető szülői őt sírva és fuldokolva találták. Előadák továbbá azt is, hogy következő éjjel hasonlóan a köhögés mutatkozott, — s azon időig, míg a gyermek kórórákba hozatott, majdnem minden éjjel ismétlődött, kivált néhány órai alvás után. Mindez azonban csak utólagosan jutott tudomásunkra; mert ezen körülményekbe szülei fontosságot nem helyezvén, ezeket nem is említették a gyermek behozatala alkalmával.

Mielőtt közlésünket befejeznők, két kérdésre kívánunk még felelni, melyek figyelmes olvasóinktól könnyen intézhetnének hozzánk. Első bizonyára az: valjon miért nem kíséreltett általunk az idegen test kivétele műtét által? Mint olvasóink láthatták, koránsem volt biztos tudomásunk arról, van-e csakugyan idegen test a légutakban? hisz ezt csupán eszmétársulatnál fogva gyanítottuk. Már pedig pusztá gyanura életveszélyes műtétet fogni, több mint vakmerőség volna. De ha határozottan s bizony tudtuk volna is, hogy idegen test van a légutakban, a műtét még sem történhetett volna már akkor, midőn a beteg kórórákba hozatott; még pedig két oknál fogva. Először: mert megtévé a légesőmetaszt azon időben, midőn a kukoricaszem nem a légesőben, hanem már a jobb hörgőben vala; azt kivenni, a hörgő bonctani viszonyai miatt nem sikerült volna. Másodszor: akkor midőn a kukoricaszem ismét a légesőbe vitetett, az általa okozott fuldoklás sokkal rövidebb idő alatt vetett véget a gyermek életének, semhogy azalatt műtétet fogni lehetett volna.*)

Második kérdés: mikép történhetett, hogy boncolatnál kiterjedt májasodás találtatván a jobb tüdő két alsó karélyában, élethen a tüdőlob legjelentékenyebb körjelei (t. i. hörgő-légzés, hörgőhang (bronchophonia) stb.) betegünkénél még sem valának jelen?

Erre röviden feleljük: hogy tekintetbe vevén a kukoricaszemnek a jobb hörgőben fészkelését, könnyű megérteni, hogy ez által tökéletesen vala elzárva a légfolyam a jobb tüdő légutaitól, s így minden kellék hiányzott a hörgői légzés s hörgőhang előidézésére. Ide vonatkozólag abeli nézetünk támogatására nagyobb tekintélyt nem idézhetünk, mint Skoda tanárt, ki:

*) Utalunk e tekintetben Pitha tanár a prágai Vierteljahrsschrift-ben megjelent — közelebb általunk közlendő értekezéseire. Szerk.

ség kitört s a kellemetlen élmény és gyakori hányás, általános elgyöngüléssel végződött; de minden komolyabb utóbaj nélkül. A betegség elhárítása ellen legjobbnak találtatott a vizirányos hanyatfekvés, mit legtöbbször jó eredménnyel tettek.

Helgoland jóformán egészen kopár, árnyaltan sziget; egyenszáru háromszöget képez. Területe 13,500 lábnyit tesz. A tengerből 210 lábnyi magasságra emelkedik ki a nagyrészt agyagmárgából és homokkőből álló sziget. Fel- és alföldre oszlik. A felföld ötszáz házat számlál; míg az alföldön alig van száznál több. A felföld az alfölddel a sziklára épített, széles és kényelmes lépcsőzettel van összekötve.

A sziget partja kavicsokkal, gör-kövekkel félig elmállott csigákkal, kagylókkal, tengeri növényekkel, moszatokkal s fénylő finom homokkal van elborítva. Azonkívül a part zajtalanabb helyein fókát, tengeri sirályt, fecskét, roppant sok halat, rákot, sugárcokat, puhányokat látnak.

Azon üde tengeri lég, melyet a bensülöttek zsöngé kórúktól kezdve belégszenek, általában a kedvező éghajli viszonyok,

„Uiber Auskultation u. Percussion“ című munkája 5-ik kiadásának 270-ik lapján következőleg szól:

„Ha nagyterjű májasodásnál a benne levő nagyobb hörgők folyadék- vagy merev anyaggal telvék, vagy az azokbani levegőnek a légesőbeli közlekedése nyák, vér, stb. által gátoltatik, akkor a májasodásban öszhangzás nem történhetik; sem hörgőhang sem hörgői légzés, sem magas és zörej, sem együtthangzó szortyogás, sipítás, sziszegés nem vehető észre. Ily esetben a beteg hangja a tüdőmájasodás helyén vagy épen hallatlan, vagy határozatlan; a néha jelenlevő zörej nem éles, s a taláni hortyogás, sipítás, sziszegés nincs öszhangzásban.“

TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSI ESETEK.

Dr. Röck J. veszprémmegyei főorvostól.

I.

Tényállás. E. Ignác, veszprémmegyei jákói lakos, f. év Mártius hó utolsó napjaiban, egy este szülő helyére Tósok-Beréndre ment; ott hajnalra kelve, testvér bátyja házáat szándékosan fölgyújtotta, minek következtében 16 ház lőn tűz martaléka. Gyújtás után a büntetett a szomszéd erdőben két napig barangolt; végre Deveserbe ment, hogy ott a szolgabírói hivatalnál magát földadja; hol elfogtatván, mint szándékos gyújtogató a veszprémi rögtön ítélő törvényszék elébe állítottatott.

A cs. kir. törvényszék, tökéletesen meg kívánván győződni arról: valjon a büntetett eszének teljes használatával bír-e vagy sem, két szakértő orvost hivatalosan fölkerít, hogy a rögtön ítélő törvényszéki tárgyaláson jelen lennének, és így a büntetettnek elmeállapotát, ennek és a tanúk vallomásai után kellőleg megítéljék.

Életrajz. — E. Ignác 33 éves, tósok-berendi születésű r. cath. egy év óta nős; középtermű, halvány s bágyadt kinézésű; jelenleg semmi testi baját nem panaszolja; gyermek-kori betegségeire nem emlékezik; 14 éves korában bal combját eltörte; 15 éves korától fogva, önvallomása szerint, vagy húsz éves koráig az önfertőztetési bűnt gyakorolta; 1848-ban ideglázban szenvedett, mely alkalomkor haját is elvesztette, s az óta feje gyakran szédelg; éjei nyugtalanok, álmában fönzóval beszél. — A nőnem iránt tartós idegenkedést érzett, és csak 33 éves korában merült föl benne tétovázó házassági szándék, mely miután már valósulni készült, benne száz meg száz kétséget és aggodalmat okozott, úgy, hogy ebéli ingatagságát csak rokonai rábeszélése, vagy is, mint állítja, erőtetése, bírta legyőzni.

Miután E. Ignác egy jákói fiatal özvegyet nőül elvett, s ennek következtében ahoz Jákóra ment lakni, ott magát otthonosnak semmikép sem érezhette; szomorú s örömtelen életet élt, mindenkinek panaszkodott, hogy ott megszokni nem tud, ezt nejjének is nyivánította, s többek közt, nemi tehetlenségéről is neki panaszkodván, ezt sajnálta, hogy ily hitvány ember-

erősebb testi munka, foka-vadászat, halászat, hajózás, egyszerű életmód hosszú életűekké teszik Helgoland lakóit. Vénekkel, aggkoruakkal igen gyakran találkozunk Helgoland szigetén.

Helgoland tengeri fürdői nagy előnnyel bírnak más hasonló intézetek fölött. Nevezetesen: az éjszaki tengerben, melyen Helgoland fekszik, vegykémet utján, sokkal nagyobb mennyiségű sótartalmat találtak, mint egyéb tengerek vizében. De Helgolandot a tenger hatalmas hullámzásán kívül, még egészséges tiszta levegője, tenger vizének nagy dagálya is keresetté teszi. Könnyen magyarázható ama jótékony befolyás, melyet a tengeri fürdők gyakorolnak szervezetünkre az üdítő-erősítő tengeri léggel kapcsolatban. Jó hatással van a szervezetre a tenger vizének csaknem folytonosan egyarányos hőmérséklete; s a dagály és apály által létrejött hullám-csapás az egész testre megrendítő, általában erősítő hatást eszközöl. Ha pedig a tengeri viznek még vegykémet vészük fontolóra, azon gyógy-erő, melyet szervezetünkre gyakorol, kétségkívül lesz.

hez van kötve mint ő. Házassága harmadik havában már is nejét titkon elhagyta, és Beréndre haza ment, mely alkalommal az ottani lelkésszel házassági elválásról értekezett, előadván, miszerint ő, noha nejét igen szereti és széles e világon hasonló jó nőt nem találhatna, még is minden vagyonát oda adná, ha attól elválhatna. A lelkész és rokonai unszolására Jákóra ugyan visszament, ott egy darabig csendes és munkás életet élt; de nem sokára ismét eltávozott, és vagy Berénden vagy a szomszéd vidéken tartózkodott, s ezen bolygást vagy hatszor ismételte. E mellett buszalkodása nőttön nőtt, nejével olykor öngyilkossági tervekről beszélgetett, és midőn ez őt vigasztalná s az öngyilkosságnak vétke mivoltáról őt oktatná, azt válaszolta, hogy ha már maga magát meg nem öli is, majd oly büntetést követ el, mely miatt őt mások elítélendik halálra. — E közben haragja minden ok nélkül testvére ellen fordult, ki-ben szerencsétlen életének okozóját vélte látni, minthogy az unszolta volna őt leginkább a házasságra, s több ízben mások előtt fenyegetődzve említette is, hogy majd meg siratja valaki: hogy őt ily bajba keverte.

Törvényszéki vizsgálat alatt a vádlott, látszólag józan s nyugodt elmével, az elébe adott kérdésekre következetesen felelt; élete folyásának jelesebb pontjait, s házi és családi viszonyait értelmesen előadta; büntetéről minden tetővázás nélkül tisztáza vallomást tőn; annak indokait, napról napra érlelt szándékát, s tettének végbeviteli módját, valamint annak elkövetése utáni magaviseletét körülményesen elősorolta.

Átaljában az egész vizsgálati eljárás alatt, elmetetővázás vagy zavarodás észrevehető nem volt; kivevén, hogy egész lényén bizonyos mély árnyéklat látszott, mely kedélye borus mivoltát észrevehetőképpen föltüntette. Bádgyadt tekintete, lassu és tompa beszédmódja, azon komoly nyugodtság melyet vádlott egész vizsgálati eljárás alatt tanúsított, a valódi tompa közönösségnek, érzéki elfásultságnak és élet-elszántságnak jelei voltak. Miután vádlott, a tett elkövetése után magát önkényi törvény kezeibe szolgáltatta, úgy látszott, mintha lelki megnyugvás és indulati kijózanodás állott volna be nála, mint olyannál, ki magával s jövődjével már tökéletesen tisztában van.

Tárgyalás. — Főnebbiekől világosan kitűnik, miszerint vádlott oly állapotban van, mely nála mély kedélyi lehangoltságot gyaníttat, mit búskór-nak szoktunk nevezni; ez az önértetnek lehangoltsága, az önbizalom hiánya és valami külön fájdalomassági érzet által nyilatkozik. E lelki állapot minden lelkületi fölemelkedést kizár, minekutána az oly állapotú egyén minden nézeteit sovár önzéssel csupán saját szűk körére irányozza, a külvilág iránt keservvel s irigységgel viseltetik, boszút forral kívált azok ellen, kikben valódi vagy képzelt bajainak okozóit véli, s nekik ártani is szándékozik. A külvilág e hamis fölfogásából, természetes hogy a fontolgatási és ítélő tehetség is ferde irányt vesz, minélfogva az akarat szabad működése lenyűgöztetik.

A vádlott egyén beteg lelkületének egyik távol oka lehet, a serdülő korban gyakorlott önfertőztetési bűn, mely elméleti

tompaságot, önbizodalmatlanságot, gyávaságot, más részben általános ideggyöngeséget, a nőnem iránti hidegséget és nemíthetlenséget idézhet elő. Ez okból támadhatott vádlottnak a házasság iránt idegenkedése, házassági szándékábani habozása, később a házasságban nyugtalansága és elválási vágya. Egy másik ok talán rejlik azon ideglázban, melyben 8 év előtt vádlott szenvedett, s melynek következtében gyakori fejszédelges, álmatlan éjek, és az álmokközbeni beszélgetés állottak be, jelenségei annak, miszerint az egész idegrendszer folytonos beteges ingerültségben létezett. Hogy ez okok a vádlott kedélyét szinte beteges állapotba helyeztethették, kétséget nem szenved; valamint hogy a kedélyi szaggatottságnak és lelki meghasonlásnak annál inkább be kellett következni, mivel vádlott a házassági élet által oly viszonyokba keveredett, melyektől nemi tehetlensége érzetéből származott szégyene miatt is iszonyodott, és minden áron menekülni ohajtott.

Valjon minekutána vádlott szülőföldéről, Tósok-Beréndről, elszakadt, lelkülete nem egyszersmind a honvágykór által hangoltatott éle, vizsgálatból ki nem tűnt ugyan; azonban a ki Jákónak a Bakonyország egy szűk völgyébe szorult helyiségét ismeri, majd elhiheti, miszerint e körülmény, az amúgy is bús egyénre némileg fájdalmasan hathatott, ki 32 éves koráig csupán Tósok-Berénd nyílt tájékát szemlélte.

Azon beteges kedélyi állapotból származott képzelő- és ítélő tehetségi zavar, a vádlott több tettéből kitűnik, egyszersmind tanúsítják annak önmagávali meghasonlását és határozatlanságát. Így p. o. állítja, miszerint nejét igen szereti s azt a világon legjobb nőnek tartja; még is tőle minden áron meg válni ohajt, miután úgy véli, hogy az vele szerencsés nem lehet; mert mihez csak nyul, veszendőbe megy; — itt kitűnik az önbizalmatlanság. Továbbá életétől megválni kíván, s e mellett azon töprenkedik: nem volna-e jobb oly büntetést elkövetni, minélfogva halálra íteltetnék; — ez a bátortatlanság és gyávaság tükröződése. — Legnagyobb következetlenség rejlik büntetése indokaiban; mert azt mondja, hogy testvér bátyjára haragszik, mivel őt a házasságra kényszerítette, sőt ellene boszuállási szándékát is nyilvánította; de más részről azt állítja, hogy testvére neki soha sem vétett, vele soha semmi viszálykodásban nem élt, ennélfogva igen sajnálja, hogy általa megkárosodott. — Mely ellentétekből leginkább az világlik ki: hogy vádlottnak egész lényén, bizonyos kedvetlen viszonyokból eredett fájdalomassági érzés terül; ő ennek okát egyéni körén kívül keresi, s ezt testvéreben képzelet föltalálni, ki őt bal hiedelme szerint, az oly idegen és kiállhatatlan házassági viszonyokba keverte. E gondolat őt folytonosan nyugtalanítja, menekülni kíván ön magától, és e magávali meghasonlás s a képzelet ebéli zavara érleli meg benne a gyújtogatási szándékot, mely végre nem csekély belső küzdelem után tette is vált.

Tisztán boszuállási szándék hajtotta é vádlottat azon bűntetre, vagy azon fönt említett eszme, miszerint magát valami büntetést elkövetése által, a törvény szigorú ítélete alá bocsátása, ezt határozottan kimondani nehéz volna. Azonban az utóbbi vélemény, aligha inkább meg nem közelíti a valószínűséget.

Helgolandot évenként mintegy 3—4000, legkülönbözőbb nemzetbeli vendég látogatja meg.

A tengeri fürdők használatára legalkalmasabb hely, az úgynevezett „Düne“ homoksziget, mely délészaki irányban, fél órányira nyulik Helgoland keleti oldalán. Azonban, tenger-vihar alkalmával, midőn az áthajózás veszélyessé válhatnék, rendszeren a főszigeten Helgolandon használják a fürdőket. Különben langyos tengeri fürdők is kaphatók, ha nyílt tengerbeni fürdés helyett ez javaltatnék.

Helgolandból a homokszigetre, mint a tengeri fürdők alkalmas helyére átszállítás tágas vitorlás halász-dereglyéken történik. Reggeli hat órákor kezdik ezek működésüket, mintegy délutáni két óráig folytonosan szállítgatván át a fürdő vendégeket. Három órákor már mindnyájan visszatérnek Helgolandba.

Ezen naponként ismétlődő tengeri ut, még elősegíti a fürdők hatását; ámbár eleinte különösen hat jövevényre, ki alig

foghatja meg azon merészséget, miszerint oly kicsiny dereglyével bátorkodnak a tenger hullámaira bocsátkozni.

A fürdőhely mindkét nem számára van elkülönözve.

A tenger-parton száznál több, nagy két kerekű fedeles targonca áll, melyekben szelektől védve — az öltözés vetkezés történik. Ezeken tolatik a fürdő-egyen a tengerbe, melyből néhány lépcsőn kiszállva már óriási hullámokkal találkozunk, melyek gyakran fejünk fölé csapnak át. Egyik hullám másikat követi, hol erősebb hol gyöngébb lökéseket osztogatva. A tengerben eleinte borzadás fogja el az embert, de csakhamar jótékony érzet váltja föl az első kellemetlen benyomásokat. Mi egy huzomban tíz percnél tovább élveztük a tengeri fürdőt. Mintán a vizet elhagytuk, testünk igen vörös lett, legkellemesebben éreztük magunkat. Egész testünket melegebbnek, üdének s erősödöttnek tapasztaltuk. A bőr sajátságos módon feszült s összehúzódott volt.

Vélemény. — A cs. kir. rögtönítelő törvényszék e következendő három kérdések megfontolását tűzte ki u. m.:

1-ször. A büntetett a büntetett elkövetése alatt eszének használatától megvált-e és fosztva?

2-ször. A büntetett változó elmeállapotában, és azon időben követett-e el, midőn a háborodás tartott?

3-ször. Valjon a büntetett ellenállhatatlan lelki kényszer által követett-e el?

Az 1-sőre: A buskór a fölfogási és fontolgatási tehetséget ugyan ki nem zárja, és az ily állapotban levő egyén cselekvényeinek teljes öntudatával bírhat, anélkül hogy azokat szabad önrendelkezésének alá vethetné; így, minekutána az akarat, mint az értelem és észnek közös kifolyása szabadon nem működhetik, természetes, hogy az ész tökéletes használata is hiányzik.

A 2-dikra: A buskór nem változó elmeállapot, hanem folytonos kedélyi izgatottság vagy lehangoltság, s a képzelő tehetségnek oly rendetlen működése, mely szerint, minden képzelet bizonyos beteges képzeleti tárgyra vonatkozik; ez foglalja el a kedélyi betegnek egész lényét, irányozza cselekvési szándékát, ösztönzi, hajtja egy tett kivételére, mely képzelt vágyainak elégtételt ígér. — Így vádlott, ki házassági viszonyaiiban legnagyobb nyomorát képzelte, szabadulni kívánt, szökött, bolygott, nejétől elválni ohajtott, majd öngyilkosságról gondolkodott, majd azon töprenkedett: nem lehetne-e valami büntetett miatt a törvény által halálra ítéltetett? — E mellett a buskóros, ki magával és a világgal meghasonlott, gyűlölet, irigység és bosszuvágytól gyötörtetve, képzelt bajának okozót fürkészi, és ferde következtetés után föltalált gyűlölet-tárgya ellen bosszút forral, megszagott lelkiületének minden fogalmait ez egy eszmébe összpontosítja, és megátalkodott kitartással lelki gyötrelmének elégtételt kivívni eped. — Úgy jelen esetben, vádlott, noha anyagi körülményeire nézve kedvező állapotban élhetett; még is képzelt szerencsétlenségének okozóját testvéreben vélte föltalálni; bosszút forral ellene, mivel az előtt semmi vizsgálkodásban nem élt, s e zavart fogalmainak szüleménye lön a gyújtogatási eszme, mely hosszas tünődés és előre való kiszámítás után valóságos tette is vált.

A 3-dikra: Minekutána vádlottnak minden fogalmait csupán azon egy rögeszmévé vált bűnös szándékban lettek összpontosítva, minden képzeletei annak alárendelve; annál fogva szabad akaratának működése megszűnő, ellenállhatatlanul és szükségessé képen benső kényszer által hajtott a gyújtogatási büntetett kivételére; mely emiatt a büntetettre nézve beszámíthatási érvényességgel nem bírhat.

Végére végvéleményünk oda járult, hogy minekutána a buskórból eredett büntettek, — noha nem ritkán mint egy lelki kizozanodásnak, — de gyakrabban a valódi elme betegségbe való átmeneteknek, és így azon betegség első körjeleinek tekinthetők; annál fogva, a társadalom biztosítása tekintetéből, vádlott egyén valamely tébolydába volna helyezendő.

Fürdés alatt a tengerpartot messzére elhagyni nem tanácsos, mert a hatalmas hullámok könnyen mélyebbre sodornak mint akarnók, kivált tengerdagály alatt. Ámbár fürdőszolgát, a ki mellettünk marad, mindig kaphatunk.

Fürdés után tápláló húsfélékkel szolgálnak reggeli gyanánt, mire hosszabb fekvő pihenés javallatik.

A tengervíz hőfoka nyári hónapokban itt 15—16°R. Napjában rendszeren egyszer fürödnek.

Helgoland, ama sziklafal az éjszakai tengerben, mely folytonosan óriási hullámok által ostromoltatik, sajátos módon hat a lélek rugalmasságára. Távol minden más emberi laktól, csupán magas fellegek és mély tengertől környezve, hol a szelek és a hullámok folytonosan zugnak, a lélek kiragadtatik köznapi hangulatából s fogékonyabbá lesz ezen rémitően-szép természet iránt.

A tiszta lég, társaskör, mely itt környez, játékonnyan hat a kedélyre, az egész életművezetre.

Főntebbi vélemény következtében, vádlott ellen a rögtön ítéleti eljárás meglőn szüntetve; azonban a tárgy fontossága s a további bírói eljárásnak irányzata végett, e jelen orvosi vélemény a pesti cs. kir. orvosi kar bírálata alá bocsátatott, mely azt, minden észrevétel nélkül, helyeselte.

ORVOSI MAGÁN GYAKORLAT.

Szülési nehézkör (Eclampsia parturientium.)

Dr. Szohner J. gyakorló orvos Baján.

N. N. 19 éves uri nő, jó testalkatu, közép termétnél magasabb, arcszíne halvány, még mindig a leánykorában szenvedett alkotmányi vérbetvegynék, sápkórnak nyomait tanúsítja; másként jól táplált, kedélyzete szende, mérsékménye vérmes és közömbös közötti. Tizenhét éves korában 1854. menőn férjhez, még azon évben kocsinutazás következtében történt rázkodtatás után, melyen külső más okot fölfedezni nem lehetett, elvetélt szünetet; miután hosszabb ideig nagy elgyöngültségben szünetelt, végére fölépülve, ismét teherbe esett, mely alatt folytonos jó egészséggel bírt, s már a terhesség vége felé közeledve, mezei lakásától el nem távozott, minden ártalomra leendő okot kerülve, míg Május 8-án 1856. reggel a folyosóra kimenő, hirtelen rosszul lett. Szobába vitetve, néhány perc múlva görcstől lepetett meg, mely a körüllevők előadása szerint majd engedett, majd egy negyed, néha fél órányi szünet után kiújult, mialatt, a görcs kezdete után két órával, a méhgyümölcs holtan hirtelen kilöketett. A görcsök ezen okadat természetszerűen elmozdítása után azon nyomda szerint jelentkeztek, mint a szülés előtt, és alatt. A kóros tünetek beköszöntével azonnal orvosi segély kerestetett; de a lakás távol-sága miatt csak akkor érkezhetett, midőn a szülés már említett mód szerint megtörtént. Több célszerű javallatból alkalmazott görcsellenes szer alkalmazása után a beteg nem javulván, én is segélyre szólítottam s este 9 órakor, a szülési ráng-görcsökben szenvedő ágyához léptem, kinek állapota javulását már senki sem remélte. A nő látszólag eszméletlenül feküdt ágyában, néha sohajtozván, mintegy jelentvén nagy baját, mely öntudatát lebilincseli. Minden megszólítás a görcsök e csillapodási szakában hiába volt, a beteg semmi mozgás által nem adván jelét hogy a hang eszméletehez jut; pillája fölemeltetve, szeme a közel vitt gyertyafényt minden visszahatás nélkül elviselte, kitágult látása a fényinger által legkisebb összehúzódásra sem készletett; a lélek működése, az öntudat ezen csillapodási szakában alatt tökéletesen hiányozni látszott; holott a beteg a nyújtott vizet, vagy gyógyszer lenyelte. A szünet alig egy kis fél óráig tartott, midőn az izmok mozdulatai élénkebbek lettek, a mell emelkedve, a légzés nehezebb lön, a nyak görcsösen összehúzódva hátra vonatott; a szemek meredt nézéssel kinyíltak, majd pislogással váltakozva becsukódtak; az arcizmok, és ajkak rángásoktól torzítottak, a görcsök végtagokra, sőt egész

És hol találjunk szavakat, leírni a napfölkelés és leáldozás egyszerű tüneményét a végtelen tengeren!?

Holnap tengeren Amszterdamba indulunk. Ha Isten éltet, még többször találkozandunk, habár egyidőre csupán szellemileg. Éljenek boldogul!

Dr. Batizfalvi.

testre elterjedvén 5–8 percnél hosszabb (automaticus) mozgások után a görcsök csillapultak, mire mély álomkör következett, mely alatt félre beszélés volt a kitünőbb jelenség.*)

A görcsök ily körülmények között tartóssága, és rohamkénti jelentkezése, valamint a rohamok szünete alatt a lélek működésének hiánya könnyen megengedé a számtalanszor hasonló alakban előforduló méhgörcsöktől való megkülönböztetést; csak hogy a minőségi megkülönböztetésben még okszerű alap a gyógyjavallat föllállítására nem rejlik; mert habár a görcsök az összehangzó idegrendszer működési zavarai, azért még ezen élettani szempont nem nyújt biztos mozzanatot a gyógy mód megválasztására, mely különben is Boer szomorú észleletei után oly eredménytelennek állított, miszerint minden szülési ráng-görcs egyenesen halálosnak nyilvánított. Az agybántalom e korban minden kétségen kívüli; mely egyébként másodlagosan jó létre, és nagyon valószínű, hogy átszívargás (exosmosis) által savós izzadmány rakódik az agyra, mi a heves görcsöknek a véredényekre hatalmas befolyásától igen lehetségesnek látszik. E nézetre támaszkodván, a tevékeny jellemű lázas állapot jelenlétében, csekély, — 6 obonnyi — vérelesztés eszközöltetett, mire ugyan más javallat nem volt, mint hogy a méhgörcsös kilökötése után semmi vér nem távozott el, és mivel a beteg sápkóros véregyülettel bírván, a rostanyak a vérgömbök fölötti túlnyomósága az agygyulladásra ellenhatólag (antagonistice) és a vér-savónak ily véregyületben határozott túlmennyisége, a savó könnyebb átszívargására okul szolgálhat. Ily szempontból még rendeltetett egy részről édes higany, mint rostany bontó, és elválasztó szer, más részről pedig szépnőnye mint hatalmas görcs-csillapító szer, mely kiválólag az agyra hat, ezen vegyítékben: Rp. Calomelis gr. sedecim; pulv. r. belladonnae gr. duo sach. alb. drach. unam. m. f. pulv.-dd. in dos=les octo D. Sig. Oránként egy port. A nyolc por bevétele alatt a körtümenyek mivoltában más változás nem történt, mint hogy bevétel után a görcs-rohamok nem sokára ritkultak, és a 6-ik adag után már pár óráig is szüntek; a 8-ik adag után még egy heves roham következett, mely egész szervezetre oly bénítólag hatott, hogy ha még egy roham áll be, le kell vala mondani a reményről; azonban a rendeltetett elválasztó hatása csak 8-ik adag után következvén, mire több görcs-roham nem állott be, a székiürítések öntudatlanul gyakoriak voltak, mialatt a beteg mély álomba merült, melyből több óra után fölébredvén, eszmélet s öntudat jeleit tanúsítá. Reggeli hat órakor, tehát a baj kezdetétől huszonnégy óra után, vizet és kávért kért; kívánsága teljesítvén, megint álomba merült, a napot valódi fölűdítő szunnyadozásban tölté, heti folyása is beállott, s mire harmad napon szunnyadozásából tökéletesen fölcsudott, a multakról és történetekről mit sem tudván, nagy veszélyből menekvésért örömmel hallá.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Ujabb gyógyszerek.

Quevenne véleménye a vaskészítmények érellyéről és hatásáról.

Les remèdes dont on se sert communément et avec succès dans la pratique de la médecine, ne peuvent être trop étudiés, ni trop connus.

Mémoires de l'Académie des sciences.

(Az orvosi gyakorlatban közhasználatu és sükeres gyógyszereket nem lehet soha eléggé tanulmányozni és ismerni.)

A vas készítmények fontossága elég mentségem, ha nem válok meg tőlük addig, míg olvasóimmal Quevennek tiszta vasról, s a vasas gyógyszerekről írt művét*) rövid kivonatban meg nem ismertetem. Bouchardat „Manuel de matière médi-

*) Szív- és vérlüktetés, test hőmérséke, vizelet elválasztása és minősége? Szerk.

*) Mémoire sur l'action physiologique et thérapeutique des ferrugineux. Par T. A. Quevenne.

cale“ című művében a gyógyszerek élettani hatása körül tett kísérletek közül Quevennek a legszebbek egyikének nevezi, s a jeles dolgozat iránti elismerését nem vonakodott kitüntetni azzal, hogy fönnevezett művében szinte közli a jeles mű tartalmát. Quevenne hozta gyógyászatba a könnyel (hydrogen) színtet vasat, minden vas készítmény közt a legjobbat, mint-hogy tökéletesen ézetlen s legerélyesebb hatása. A vas ezen állapotában gyöngé savanyokban, milyenek az emésztés alatt a gyomorban levő tej- és sósav, könnyen oldik és nincs meg az a tényszerű mi az oldékony vas-sóknak kisebb nagyobb mértékben sajátja. Ily anyag megérdemli, hogy mestere munkája után kimerítőleg ismertessék. Im sorban e munka tartalma:

Az eledellel bevett vaskészítmények mily arányban olvadnak föl a gyomor nedvében? E kérdésre vonatkozó kísérleteket kutyákkal tette, melyek gyomor-sípollyal elváltak látva.

Quevenne kísérletei eredményét számokban mutatja föl, melyek összehasonlításából kitűnik, hogy a könnyel színtet vashól sokkal többet old a gyomornedv, mint bár melyik más oldékony sóból, s ennek két fő okát adja: hogy a tápszer az oldékony sók vasát kiülepíti, és hogy a tiszta vas csak maga a hatás anyag.

Hasonlóan számos kísérletet tett ama kérdésben: miképen hatnak a tápszer vas-sókra? E kísérletek végeredménye az, hogy midőn az eledelhez vas-sót vegyítünk, csaknem az egész vastartalom kiülepszik, s a gyomornedvnek ilyenkor oldhatlan anyaggal kell küzdenie, épen mintha már eleve ily oldhatlan vas lett volna az eledel közé keverve.

Másik okát hogy a gyomor nedvében miért megy aránylag több anyag a tiszta vashól, mint említők, a hatás anyag bőségében kell keresnünk. Valóban is 1 gramme tiszta vasban a hatás anyag is épen annyi, csak hogy kedvező viszonyok közé kell helyezni, hol föloldik, míg a vas oldékony sóiban nincs több 20–30 százalék fémmel.

Ezen eredmények nem találnak az eddig általánosan elfogadott azon vélemény: hogy az oldékony vas készítmények hatásabbak mint az oldhatlanok. Élettani s a betegágy melletti kísérletekből bizonyos, hogy épen ellenkezőleg a színtet vas eledellel adva sokkal kisebb adagokban hat, mint a sók nagy száma.

Az a dag. Eddig általános hiedelem volt, hogy: oldhatlan készítménynél az adag nagysága közönbös; minthogy e gyógyszerek csak a gyomornedv által hatnak, s ha ez egyszer telítve van, mindegy, ha fölösleges vas is van jelen, mert az változatlanul átmegy az emésztési csatornán, s a többi só között kivettetik. Ezzel ellenkezőleg Quevenne megmutatta, hogy az adag épen a könny által színtet vasa vonatkozólag nem közönbös; és számos kísérlettel számokban mutatta meg, hogy a gyomornedvben föloldott vasmennyiség a beadott vas mennyiségével növekszik.

A régebbi vélekedésen levők nem gondolták meg, hogy itt nem üvegedényben végrehajtott kísérletről van szó, hanem oly jelenetről, mely élő testben történik, hol a gyomor fala ujabb meg ujabb mennyiségű savat választhat ki a szerint, mint az első felhasználtatott.

Az oldhatlan vaskészítmények befolyása a gyomornedv savanyúsági fokára. Elmélet nyomán azt állították, hogy az oldhatlan vaskészítménynek rossz oldala, miszerint a gyomornedvben csak azon az áron oldathatnak, hogy annak savanyúságát megrontják, következésképp egy becses nedv rovására szivatnak fel, melynek egyéb rendeltetése van.

Quevenne ezzel ellenkezőleg megmutatta, hogy a kísérlet alá vetett anyagok közül a színtet vas legkisebb mértékben csökkenti a gyomornedv savanyúságát; annyira például, hogy ez egy kutyánál 8 százalék, egy másiknál pedig csak 5 százalék volt.

Ezen tapasztás jelentéktelen, és semmi sem mutatja, hogy ártalmas volna; sőt ellenkezőleg néha hasznos.

Különböféle eledelnek s néhány gyógyszernek hatása a vas arányára. Számos kísérletekből elégnék tartjuk itt a gyakorlati eredményt adni.

1-ször. Vassali gyógyításnál a feladat nemcsak elegendő vasat juttatni a testbe a beteg meggyógyítása végett, hanem

ugyanakor illő belátással kiszámított mennyiségű fehérnyét és rostos anyagot (sült húst) kell adni.

2. A bor, csokoládé, quinquina s fahéj kisebb mennyiségben ugylátszik kedvezők a gyógyszer hatására.

3. A kenyér szinte kedvező hatásának mutatkozott.

4. A kettő szénasavas szikeleg 0,50 adagban emésztés alatt adva, nem kisebbíti a feloldott vas arányát; következőleg a vassal együtt adható, ha szükség van rá.

A vas a vizeletben. Quevenne a vizelet vastartalmára vonatkozólag legovatosabb kísérleteket tett. Kísérleteiben a legnagyobb gonddal mindent elkerült, mi talán a tárgy pontos felderítését zavarta volna. Kísérleteire 100 gramme vizeletet elpároltatott.

Tizenegyszer vizsgálta meg öt egészséges ember vizeletét, s benne a vasnak csak nyomát találta: $\frac{1}{10}$ milligrammot 100 gramme vizeletben.

Hasonlóan megvizsgálta egy olyanét, kinek különféle vaskészítményeket adott. — Egy negyed, fél és egész gramme vas bevétele után felfogott 100 gramme vizeletet, s mindannyiszor igen kevés vasat talált benne. Valamennyi vaskészítmény közül a kéklényvashamany (Cyaneisenkalium) bevétele után legtöbb vas volt a vizeletben; de ez sem haladta fölül az $\frac{1}{10}$ milligrammot 100 gramme vizeletben.

Kísérlet a vasiblanynya külön. Bernard megmutatta hogy a házi nyul ereibe főcskendett vasiblanynya az iblany a vizeletben megjelen; ott van a vas is, de mily arányban? erre feleletet Quevenne adott.

Ő saját magát tette a kísérletet. Reggelizésközben bevett 10 gramme vasiblanyszörpöt, melyben 1 gramme vasiblanynya volt. Egy negyed óra múlva az iblany már megjelent a vizeletben; fél óra múlva bőségesen mutatkozott, s egész nap folyvást jelen volt; másnap már fogyott, harmadnapon már nem lehetett találni. Ez uton körülbelül az iblany háromnegyed része vált ki azaz 0,60, a vashól pedig igen kevés ment a vizeletbe, s az összegyűjtött vizelettömeg $6\frac{1}{2}$ ℔, csak 5 milligrammot tartalmazott.

E szerint a betegnek vasiblanynya adván ez a testben fölbomlik, a vas testben marad, s az iblany a vizelettel kitakarodik.

Török József,
gyógyszerész.

Mustár-égényolaj. Oleum sinapis aethereum.

Zinin (Ann. d. Chem. stb.) a mustárégényolaj műi szerzésének igen érdekes módját közli, miből ennek észleti vegyalkata is kiderül. Zininnek ugyanis helyittésbeli fürkészeteközben észbe ötlött, hogy a mustárolaj könkénkéksavnak (Rhodanwasserstoffsäure) tekinthető, melyben 1 vegyparány könnyen egy v. p. őslény (Propylen) által helyittetik; mely tehát képződnek, ha kénkéhamany (Rhodankalium) $K+C_2N_2S_2$ őslényiblaescsal (Propylenjodür) $C_6H_{10}J$ lepároltatnak; a végrehajtott vegyművelet gyanitványát igazolta. Ő a két anyagot külön langban oldván összekeverte, s lepárolta. Az átpárlat langbanoldott (égény-) mustárolaj volt; e folyadékból viz a mustárolajat kiválasztotta, miből töményítés által a $+145^\circ-150^\circ$ közt átmenő folyadék fogatik föl. Ha tehát a könkénkéksav: $H+C_2N_2S_2$ akkor a mustárolaj: $C_6H_{10}+C_2N_2S_2$ azaz: kénké őslény (Rhodanpropylen). Am ez által az őslény az épen oly egyszerű hagymannyal (Allyl) teljes azonossá válik; minélfogva előbbi név helyett vegyészethen a hagymany maradjon meg; ugys a hagymannak már több természeti vegyszerülete ismeretes. Péld. Hagymanykén et (Allylsulfid) $C_6H_{10}+S$ vagyis (foghagymaolaj); hagymaéleg (Allyloxid) $C_6H_{10}+O$, és hagymanykénkélet (Allylrhodanid) $C_6H_{10}+C_2N_2S_2$ maga a mustárolaj. E szerint az iblanyőslény (Jodpropylen) is, mint az édzsirenynek (Glycerin) vilany-iblanynyal szerelése által készűl, hagymaiblaesc (Allyljodür) $C_6H_{10}+J$; és mindez anyagok kölcsönösen egymásba áteserélhetők, mi a hagymanykén et, és hagymankénkéletnél már rég ismeretes dolog. Bertholetis — ugy látszik Z. eredményének tudtán kívül (Compt. rend. XL.) hasonló nézetre jutott, minek következtében foghagymaolajat $C_6H_{10}+S$ és kénkéhamanyt (Rho-

dankalium) $C_2N_2S_2+K$, avagy hagymanyiblaescot $C_6H_{10}+J$ és kénkéhamanyt keverékben lepárolván, mindkét művelettel mustárolajat $C_6H_{10}+C_2N_2S_2$ nyert, s maradékul, mint a vegyjelényekből kivehető, első esetben kénhamagot, másokban hamiblagot.

Kétségtelenül az így szerzett mustárolaj épen oly hatású mint a természetes, és gyógyhaszonra könnyebb s olcsóbban nyerhető, mint a mustár bajos és kevés sükerű lepárlásából. Valószínűleg gyárak sem fognak késni annak egyenmenny. vegyparány hagymiblaesc és kénkéhamagból készítésével; minthogy e két anyag bőven szerezhető, — s lepárlásukra talán viz célszerűbb, mint a Zinin szerinti lang.

O.

VEGYESEK.

A bécsi állatgyógyintézet tanterve az egész birodalombeli állatgyógyászat reformjának alapja. — Eddig gyógygyakorlatra jogosított három állatorvos-osztály létezett u. m. a vasalókovácsok, gyógykovácsok, és állatgyógymesterek; most csupán egyféle állatorvosi személyzet fog képezettni, mely az összes állatgyógytudományban elméletileg és gyakorlatilag jártas legyen. Ezentul kovács nem lehet állatgyógyász, ha mindazon kötelmeket nem teljesíti, melyeket más, nem kovács állatorvosok teljesítenek; miszerint a kovácsmesterség állatorvossá lehetés igényét elvesztette. E jó és korszerű intézmény — természetesen csak évek múlva használni fog, mint oly előzmény, mely észletileg képzett község-állatorvosok országsszerte beosztására vezet. — Következőleg, állatgyógymesterek nem lesznek többé; maga az állatgyógytan az egyetemmel volt kötelméből kiválik, nevezetesen nem fog tartozni az orvosi karhoz, melynek alá volt rendelve. Így az orvostudomány az állatorvosi szigorlatokon ülése és szavazata többé nincsen; azok csupán az intézet igazgató és tanárszemélyzete előtt fognak tétetni.

Állatorvosi tanpályára bocsáttatás mulaszthatlan föltétele az algymnasium vagy alrealtanoda legalább első osztályi érdemmel kitanulásáról szóló bizonyítvány, és 17—24 év közti életkor. Csak folyton tudományok közt élt egyének, mint orvosok gazdászok stb. nyerhetnek korengedélyt.

A tanfolyam 3 év vagyis 6 félév. Azonban okleveles orvosok sebészek, és algymnasiumot vagy alrealtanodát végzett kovácsok, ha 36 évet túl nem éltek, 4 félév, tehát 2 év alatt oklevelet nyerhetnek; mennyiben némely tanszak nekik már tudottul számittatik be.

Az osztr. állatgyógytanintézetben eddig kötelező volt tanokhoz csatoltatnak: táj és sebészi állatbonctan (3-ik félév); mezőgazdász (3 és 4 félév); az állatgyógytan története és irodalma (6-ik félév); továbbá ezentul kötelezettség: már 2-ad és 4-edik félévben, előkészülőleg a kóroda látogatása, mely gyakorlativá 5 és 6-ik félévben válik. Végre hullapaták patkolásabani gyakorlattól egyetlen tanuló állatorvos, tehát különbeni orvossebész sem mentetik föl, ha ugyan oklevélhez jutni kíván.

Félévi, és két, végleg szigorú tanvizsgálat, — a tanfolyam alatti kikérdéseken kívül — lesz a tanulók képzettségének biztosítóka.

Állatorvossá képesítő oklevél (Diploma) költsége 54 pfrt.

Az eddigi gyógykontárság elhárítására szolgáló intézmény az is, hogy egyszerű patkoló kovácsok sem az állatbonctanra sem a kóroda látogatására nem köteleztetnek.

— A m. oktatásügyi ministerium által a bécsi egyetemnél orvosok számára levő szülészi kóroda jobb fölszerelésére 1000 pfrt. engedélyeztetett. A szülészet gyakorlati fontossága miatt a tanfolyam orvosnövendékekre nézve egy iskolai félévre határoztatott.

— A bécsi közkórházi főorvosok állásának szervezete a m. belügyi ministerium által jóváhagyatott, Hallomás szerint a rendelő orvosok mind főorvosi rangba és állásba helyezett, s a fizetések fölemeltetni fognak.

Kitüntetések:

Ő cs. k. apostoli Felsége dr. Hollan Adolf egészségügyi tanácsost a budai helytartósági osztálynál Ferenc-József rend kis keresztjével legkegyelmesebben földíszíteni méltóztatott.

* Ő Felsége a császárné, Dr. Rónay József intézeti első orvosnak a pesti Elisabethineum-ról készített, s a m. cs. k. magyarországi kormányzás által fölterjesztett, „magánleírását” magánkönyvtárába fölvenni és szerzőnek legmagasb megelégedését a cs. k. főudvarmesterei hivatal által kinyilatkoztatni legkegyelmesebben méltóztatott.

Pályázat orvosi állomásra.

Az offenkülbánai cs. k. bányász- és aknászati igazgatóságnál a XII. napdiosztályu, 165 pfr. fizetvénnel a munkáspénztárból, 85 pftal a munkatársipénztárból, és szabad lakással járó munkás-orvosi állomás megürült. Elnyerni

kivánók kellőleg okmányozott folyamodványait életkor, állapot, vallás, erkölcsi s politikai jóvisélet, eddigi szolgálat, sebész oklevél, házi gyógytár tarthatás végett gyógyszerész ismeretek, a vidéki nyelv tudása, valamint annak bejelentésével, mennyire atyafias vagy sógorosodott az ottani hivatalnokokkal, közvetlen előjáróságuk által f. e. September 20-ig a kolosvári bányász- erdész- és sóaknászati-igazgatóságnál nyujtsák be.

Pályázat gyógyszerész-tár-birtokjogra.

A magas cs. k. budai helytartóság által az eddig Tápió-Szelén mint fiók létező gyógyszerész-tár önállónak nyilváníttatván, felhivatik mindenki, ki ezen személyjog elnyeréseért pályázni kíván, miszerint kellőleg fölszerelt folyamodványait, az alulírt cs. k. szbirói hivatalnál 6 hét alatt nyujtsák be.

N.-Kátán, September 3-án 1857.

Cs. k. szbirói hivatal.

Kimutatás

a pestvárosi közkórházban 1857-iki September 7—13-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett					Gyógyult					Meghalt					Visszamaradt				
	Beteg		Gyerm.		Összeg	Beteg		Gyerm.		Összeg	Beteg		Gyerm.		Összeg	Beteg		Gyerm.		Összeg
	férf.	nők.	szülők	flu		férf.	nők.	szülők	flu		férf.	nők.	szülők	flu		férf.	nők.	szülők	flu	
Sept. 7-kén	13	8	—	—	21	11	15	2	1	30	1	—	—	—	1	236	226	7	2	502
" 8-kén	11	7	1	1	20	5	3	—	—	8	1	1	—	—	2	241	229	8	3	512
" 9 " "	7	6	3	1	19	7	7	—	1	15	2	2	1	—	5	239	226	10	4	511
" 10 " "	6	7	2	2	19	17	5	1	—	23	1	—	—	1	2	227	228	11	6	505
" 11 " "	17	7	1	—	27	3	7	—	—	10	—	2	—	1	3	241	226	12	5	519
" 12-kén	9	9	—	—	19	8	7	2	1	18	1	2	—	—	3	241	226	10	4	517
" 13-kén	9	6	1	1	17	18	3	1	—	22	2	—	—	—	2	230	229	10	5	510

A váltó, csorvás, és hurutos lázak többsége mellett, a lobok szembetűnő kevesbültével, a hagymáz fajai mindinkább szaporodtak, s még súlyosbb lefolyásúakká váltak, mint az imént múlt hetekben, elannyira, hogy a gümő- és vízkór különféle fajaikkal egyenlő mérvben végződtek halállal.

Értesítés a Magyar-Gazdasági-Egyesület ügyében.

A Magyar Gazdasági Egyesületnek legfőbb helyen megerősített, s a cs. kir. Belügyministerium által f. évi August. 5-kén 6176. sz. a. aláírt alapszabályai, a magas cs. k. Főkörmányzás f. évi Augustus 30-kán 6199 sz. a. kiadott rendelete nyomán, a budai cs. k. helytartósági osztály f. évi september 5-kén 4061. sz. a. kelt elnöki leirata mellett megérkezvén: alólírt bizottmány — ugyanazon leiratban foglal főkörmányzásági egyenes meghagyás értelmében — ezennel kötelességének ismeri, a tisztelt gazdaközönséget, s illetőleg a Magyar-Gazdasági-Egyesület t. c. tagjait, a következőkről értesíteni:

1-ször. Az egyesületnek — az átvizsgált és megerősített alapszabályok értelmében — leendő újjászervezése végett a közgyűlés Pesten, a köztelken, f. évi november 16-dik napjára délelőtti 10 órára tüzetik ki.

2-ször. E szervező közgyűlésen a Magyar-Gazdasági-Egyesület régi tagjai közül csak azok vehetnek részt, s élhetnek szavazati joggal, kik az egyesületi tagság után, ha alapi-

tók: bezárólag 1857-dik évig járó kamattartozásait; ha évdijas rendes tagok: a kötelezett évekre még kiűn levő évi járulékaikat az egyesületi pénztárba f. évi Oktober 15-dik napjáig befizetik.

3-szor. Mindazok, kik a Magyar-Gazdasági-Egyesületnek akár régi, de kötelezett éveik leteltével tartozásban nem maradt évdijas tagjai közül továbbá is, akár pedig egészen újból alapító vagy évdijjal segélyző rendes tagjai kívánnak lenni: sziveskedjenek ebéli nyilatkozataikat alólírt bizottmányhoz beküldeni, hogy a legújabb megerősített alapszabályok 20. §-sa értelmében, az előleges bejegyzést és fölvetel iránti jelentést, a f. évi November 16-kán tartandó közgyűlés jóváhagyása alá lehessen terjeszteni.

Pest, 1857. September 9.

A Magyar-Gazdasági-Egyesület
ideigl. Bizottmánya.

HÍRDETÉS.

(2—4)

„Levana“

gyógyápoló és nevelő-intézet, test- és elmeöngye gyermekek számára a liesingi kastélyban Bécs mellett.

A nagy kastély (Schloss) egészséges fekvése, annak 50 jól fölszerelt intézeti helyisége, gyermekek műhelyei, a gymnastikai gyógyterem

és gyakorlati kert, az árnyas liget (Park) fürdőjével és uszodájával hasznos és kellemes tartózkodási helyül szolgálnak a Levana növendékeinek. Két az intézetben lakó orvos segédkezet nyujt a tanítói személyzetnek, s a kettőnek öszhangzó közreműködése által az orvos-nevelői ápolásnak új tér nyílik sükérdűs gyógyesetek létesítésére.

Dr. Georgens igazgató.

Müller Emil könyvnyomdája. 1857. Pest, Dorottyaufca 12. sz.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden osztoritókön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél újtér 10-dik szám., és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Gyakorlati adatok a tüdőlob kórisméje s gyógymódjához Dr. Karsay L. gyakorló orvos Győrött. — Nagel tr. seb. kórod, Ko-
lozsvárott: Aggsági tiszög felső végtagon. Nagel tr. vezérlete mellett Közli Bartha J. tanársegéd. — Törv. szeki orvosi ese-
tek. II. Dr. Röck J. veszprémmegyei főorvostól. — Gyógyszertani közlemények. K. G. — Pestv. igazg. főorvosának 1857. Aug.
havi meteorologiai és egészségügyi jelentése. — Figyelmeztetés a budapesti orvosgyűlés f. é. Oct. 14-én tartandó közgyűlésére.
Könyvjelentés. — Heti kimutatás a pesti köz-kórházról. — Hirdetések.

Tárca: Bárá Thénard J. L. és Dr. Marschall Hall emléke.

GYAKORLATI ADATOK A TÜDŐLOB

kórisméje- s gyógymódjához.

Dr. Karsay L. gyakorló orvos Győrött.

Folytatás.

B) A tüdőlob gyógymódjához.

A tüdőlob oly kórnak tartatik, mely ellen a lobellenes
gyógymód (methodus antiphlogistica) egész kiterje-
désében alkalmazandó, s így az érvágás is el-
kerülhetlenül szükséges. Azonban a kontatás és hall-
gatódzás szorgalmas alkalmazása azon tényre vezetett, mikép
az érvágás, noha ideiglenes könnyebbülést szerez is, korán-
sem képes a lobos beszűrődést, az izzadmány
lerakódását, további kiterjedésében meggá-
tolni. Sőt a tapasztalat bebizonyítja, mikép némely
gyöngébb vagy iszákos egyének véreeresztésre
rosszabbul lettek. Gazdálkodni kezdtek a vérrrel s az
üdvös eredmény több orvost fölbátorita az érvágás elhagyására.
Nekem már Bécsben Skoda főorvos ur osztályán volt alkal-
mam ezen kísérletek sikerét észlelni s annak idejében közölni.
Akor tüdőlobban érvágást én is főjavulatnak tartván, eléggé
meglepő volt látnom, mikép érvágás nélkül a lob
sok tekintetben másként folyt le. Ritkább volt a
bőséges izzadás, kevesebb a húgysavas üledék a húgyban, vagy
épen semmi sem, gyakoribb a bőséges kiköpés nélküli fölszivo-
dás, egyáltalában sebesebb az oszlás, meg fölüdülés.

Később e tárgyban egy munka jelent meg, mely ügytár-
saim figyelmét megérdemli. Címe: Der Aderlass in der
Lungenentzündung. Klinisch und physiolo-
gisch erörtert von Dr. Joseph Dietl sat. — Wien
1848. Nem akarom e munka fény- és árnyoldalait kimutatni.
Csak az eredményt szabadjon röviden közlenem. Dietl a tüdő-

lobot egymásutáni években háromféleképp orvoslá: érvágás-
sal, hányborkóval nagy adagban, s végre tisz-
tán naprendi szerekkel. (Mixture oleosa, gummosa;
emulsio amygdalina sat.) E háromféle gyógymód következő sü-
kert eredményezett; orvosoltatott:

Szer neve:	betegs. száma:	meggyógy:	meghalt:	Proc.:
érvágással	85	68	17	20,4
hányborkóval	106	84	22	20,7
n. rendi szerekkel	189	175	14	7,4

Miután Dietl bőven taglalgatá: minő befolyást gyakorol
az érvágás a tüdőlobra, a légzésre, izzadásra, vizeletre, a baj
oszlására, üdülésre sat.; az érvágás javulatát birálgatván, a
108-ik lapon így ír:

„Azon esetek, melyekben az érmetszés kívánt könnyebbü-
lést okoz, előleg meg nem határozhatók. Gyöngé és vérsze-
gény egyedek gyakran könnyebben elviselik az érmetszést, mint
az erős és vérdúsak. Minden az érlüktetés minőségéből, láz
belterjéből, légzésnehély fokából, kiköpésekből stb. szerzett
kórjelek nagyon csalékonyak; csupán az úgynevezett gyakorlati
tapintatra szorítkoznak, s biztos, tudományilag alapos jelenté-
sül az érmetszésre nem szolgálnak. Minél fogva nem ritkán
vesszük észre, hogy egyetlen látszólag épen javult érmetszés,
föltűnő erőfogyást, izzadság-árt, pörskütegést, kettőzött ér-
lüktetést, sőt hirtelen halált is okoz. Tehát könnyen meg esik,
hogy a betegnek ideiglenes enyhülést szerezni akarván, őt nagy
veszélybe ejtjük. E szerint nem tarthatunk azon orvosokkal, kik az
érmetszés tüdőlobban mellőzhetőségéről meggyőződve levén,
csupán azért vágnak eret, hogy a betegnek enyhét szerezzenek;
hanem inkább azt hisszük, hogy az érmetszés előreláthatlan és
kipótolhatlan kártételei miatt nagyon gyéren alkalmaz-
zandó; vagy mi még biztosabb, okosabb és lelkiismeretesebb
dolog, egészen fölhagyni. E korlátozás nekünk annál
tanácsosabbnak látszik, mennyiben az érmetszés az egész-
ség helyreállítására egyáltalán nem multhatlanul szük-

TÁRCA.

Bárá Thénard J. L. és Dr. Marshall Hall emléke.

Közelebb mult hónapok folytán a természetvizsgálat két
nagy emberét veszttette. Junius 22-én meghalt Párizsban bárá
Thénard a vegyész, Franciaország pairje, az egyetem kan-
cellára, a becsületrend nagykeresztése, az Institut tagja, a ve-
gyészet v. tanára a Sorbonnenál, polytechnicumnál, meg a Col-
lége de Francenál; és Augustus 11-én Brightonban (olv.
Brejtnben) Dr. Marschall Hall az angol életbuvár és or-
vos; — az első élete 80-ik, az utóbbi 67-ik évében. Mindkető
nemcsak tudományos, életre kiható fölfüddözései, s érdemei ál-

tal halhatatlanitá nevét; de jelleme tisztasága s lelkiületének
emelkedettsége által kortársai tiszteletét is vivta ki magának.
Thénard nevezetesen köz szeretetben részesült, azon kedves
és fáradhatlan modornál fogva mellyel a tudományt minden-
hol pártolta, a keletkező talentumokat buzdította, az érdemet
fölkérte és a szenvedőkön segített; minek még élete utolsó
napjaiban is bizonyosságát adá a tudósokat segélyző intézet léte-
sítése által, melyről a magyar lapok is (lásd P. N. Julius 2.sz.)
közelebb tüzetesebben szólottak. M. Hall egyszerű és gyer-
mekies szivhangulat mellett szilárd, férfiat disztó érények ál-
tal tündöklött; komoly tudományosság, nagyszerű föladatok
lankadatlan folytatása, s élethosszig tartó következetes fejlesz-
tése, az igazság soha magát meg nem tagadó tisztelete, szabad-
elvű gondolkodás és vallásosság által. 15 évig tartó betegsége
alatt folyton dolgozott s még halálos ágyán egy jótékony föl-
fedezéssel ajándékozta meg az emberi nemet. Mindkettő sze-
rencsésen korán fogta föl élete föladatát s ahhoz végig kitartás-
sal hí maradt. Th. mint láttuk, hazájában mindazon kitüntetés-

séges; hanem csak némely esetben becses kórjelellenes szerül tekintendő; minthogy a nehéz tünetények enyhülése különben is a tüdőlob gyorsfolyamában gyökeredzik, s önként bekövetkezik; holott az érmetszés hasonló enyhületet csak futólag okoz; gyógyszer iránti követelésünknek meg azt hívén, hogy: ne ártson, vagy legalább többet használjon mint árt.

Alább a 110. lapon különösen kiemeli, hogy a tisztán várákózó gyógmód mellett sok elsatnyult egyén fölépült. Előttém a bécsi közkórház most megjelent, gazdag tartalmu jelentése az 1855-ik évről: „Aerztlicher Bericht aus dem k. k. allgemeinen Krankenhause zu Wien, vom Civil-Jahre 1855. Wien 1857. Többi közt 584 tüdőlobról szerföltt érdekes adatok közöltetvén, a gyógmódot illetőleg a 36-ik lapon ez áll:

Gyógmódra vonatkozólag említendő, hogy érmetszés ritkán alkalmaztatott; többnyire csak fulasztó légzésnehélynél, vagy folyton terjedő beszűremkedésnél, erős egyedeken. Gyakrabban adatott hánytató, ásványkermes laudanummal. Egészben a gyógy inkább várákózó modoru volt, egyes terhelő kórjelek figyelembe vételével. (Mákony, Dower por, hánytató gyökér, puhító főzet, mandolafejet, meleg borongatások stb.) A beszűremkedés lomha oldásánál, vagy gümösödésénél, bilini, giesshübli, vagy luchsathovitzki ásványos viz.

Átalában a német orvosi irodalom hű olvasója egy idő óta észrevehette, mennyire panaszkodnak az orvosok, hogy lobos kórok vérűritéseket nehezen tűrnek, gyöngeségre, adynamiára igen hajlandók stb. Szabadjon röviden egy legújabb példát fölhoznom. Hirsch veterán tanár Königsbergben legújabb munkájában: „Klinische Fragmente von Dr. Georg Hirsch, Prof. u. Dir. der medic. Klinik in Königsberg. Erste Abtheilung. Königsberg. Verlag der Gebrüder Bomträger. 1857. A 71-ik lapon többi közt így nyilatkozik:

Kórodán jelenleg a gyakori tüdőlob s más lobok dacára, évenként alig 3—4 érmetszés történik; nem az ezt ellenző elmélet folytán, hanem mivel az egyén-állapot ellenzi; még ama ritka esetekben is, midőn erős egyedek nagy lobszenvedésében tétetett, az érlüktetés lankadása miatt, a véreter hamar be kellett csukni, s többnyire zsongosökkenés következett, mire izgató szerek lőnek szükségese.

Egy éltés tanár szól így, ki más időket is látott! Hogy a lobos kórok nálunk is a dynamiára hajlandók, gondolkodó orvos évek óta észlelheté. Akár a járványalkatnak (constitutio epidemica), akár mi másnak tulajdonítjuk a kórok e jellegét, a tényt tagadni nem lehet. Azért a lobellenes gyógmód szigoru alkalmazása mindig több ovatosságot igényel. Gyakrabban kell erősíteni, mint gyöngíteni. A vasat nem a vér kevesbitésére, hanem föllevenítésére használunk. Így a tüdőloboknál is. Ha a tapasztalás bebizonyítja, mikép heves lobok erős egyénekben is minden véreeresztés nélkül gyorsan és egészen eloszlanak; ha látjuk, hogy

ben részesített, melyre őt érdemei jogosították, M. Hall nagy nevet és szép vagyont szerzett, de címet nem. Sőt a Royal Society, munkáját „On the true spinal marrow and the excitomotor system of nerves“ közlésre méltónak nem találta. A londoni kórházaknál, melyeknél minden jelesb orvos alkalmazást keres és nyer, M. Hall nem működött. Az University Collége-nél egyszer tanárságra pályázott, de avatlan befolyás következtében visszavonult. Magán előadásokat több orvosi iskolánál tartott.

Ezen különböző életkörülmények oka talán nem annyira az illetők személyességében keresendő, mint hazájuk intézvényeiben s a két nemzet élete sajátos nyilvánulásában. Frankhonban az állam eszméje a vezér, mindenhova beható, mindent összpontosító eszme; Angliában az egyéni szabadság a társadalmi és politikai élet, a törvényhozás, igazságszolgáltatás és nevelés sarkköve és tetőpontja. Frankhonban a status, s nevében a hatalmat kezelő mindenkor kormány, minden kitűnő erőt és képességet, fölkarol és fölhasznál annyira, hogy mi az épen

az egyszerű, inkább a kórjelek ellen intézett gyógmód mellett betegekink hamarabb fölülülnek; ha látjuk, hogy ezen egyes kórjelek enyhítése kevésbé gyöngítő eszközökkel is elérhető, miért nyulunk oly gyakran a gerelyhez? Hazánkban a betegek ágyánál még igen sok vér szükségtelenül, sőt sokszor a beteg tetemes kárára pazaroltatik el. Különösen a köznépnél. Ennél még mindig divathan van a nyavalyák nagy részét a vér bőségétől származtatni; sőt az úgynevezett rosz vér ellen is az érvágást biztos szernek tartani. Azért a nép tökbféle szervi tüdő- meg szív- bajból eredő nehéz légzésben, — fulladásban — az érvágást sürgeti, s kívánságának fájdalom! sokszor elég is tétetik, a beteg bizonyos kárára; mert ily egyénekben a vér kevesbitése, csak annak vízenyőségét növelheti. E kényelmes, de egyszerű- mind veszélyes kórtan, tőlünk orvosoktól szívárgott át a népbe; azért mienk is a földadat: őt e téveszmétől megmenteni. Hogy ez nem könnyű dolog, igen jól tudom. De azért nem lehetlen. Lépjen föl az orvos erélyesen, mutassa meg a fogékony népnek egy két példában, hogy a tüdőlobos beteg sem fulad meg, ha erét meg nem nyitjuk, s bizonyosan okulni fog.

Az érvágás tehát nem közvetlen — saját- (specificus) szere a tüdőlobnak. Ebből azonban épen nem akarom következtetni, hogy egyes esetekben, mint kórjeli, — de csak is mint kórjeli szere ne alkalmaztassék. Ha vérdús egyénekben a légzésnehély rendkívüli, s a köp igen véres és bőséges, érvágás a beteg enyhítésére szükséges lehet. De az ily eset nem gyakori. Éneddigi tüdőlobos betegekinnél csak egyetlen egyszer egyeztem az érvágásba, ekor is süketelen; kin pedig már orvoslása előtt megvágatott az ér, ha meg nem halt, a lobtermény eloszlása sokkal lassabban történt.

Egy neme van a tüdőlobnak, melyben az érvágás jó szolgálatot tesz; ez a mellkas tetemes sérüléséhez csatlakozó tüdőlob erős vérmes egyénekben, (pneumonia traumatica). Az allgemeine Wiener medicinische Zeitung ez idei 26-ik és 27-ik számában közöltetik Schuk tanár kórodájából egy idevágó érdekes eset, melyben baloldali kulcsesont- meg felső tizborda- s a jobb oldali combkőnc nyakának töréséhez mellhártya és tüdőlobszövetkezt. Az egyén erős és vérdús volt, az érvágás jó szolgálatot tett. A beteg, e tetemes sérülésnek s szövetekezésnek dacára, fölgyógyul. Gyakorlatomban hasonló eset nem fordult elő. Egy 20 éves molnárlegény baja csak annyiban tartozik ide, hogy az erős mellhártya- és tüdőlob, oldalára kapott ütéstől fejlett ki. De a külső sérülés csak a bőr zuzásából áll. Csupán nadályokat alkalmazék, s a lob rendesen folyt le. Harmadévre újra tüdőlobba esett; ekor is fölülült.

Az érvágás mellett különféle belső szerek szoktak tüdőlobban alkalmaztatni. A salétrom, légsavas szikéleg, hánýborkó, higany és réz készítményei, gyűszünke (digitalis) s több más szer talál magasztalójára. Nem szükség e szereket egyenkint bírálgatnom, elég legyen röviden megjegyezmem,

uralgó elvekkel és modorral meg nem egyezik s föl nem vétethetik, akaratán kívül is az állam irányában ellenséges állásba kerül; Angliában ez ellentét nem létezik, az állam csak egyes közös érdekek védője és képviselője, egy ér a nemzeti önálló tevékenység és fejlődés nagy folyamában. A francia kormány közvetlen földadata a nevelés, tudomány és művészetben kezdeményezőleg föllépni s ezek terjesztése és szabályozása által hatalma erejét és dicsőségét növelni. A francia „Université“ alatt az egész birodalomban elterjedt facultások, collégek, iskolák s mindennemű tanintézetek összege értetik, mely közvetlen a minisiterium s az alá rendelt egyetemi tanács által kormányoztatik. A számos és nagyszerű kórházak szinte vagy államintézetek vagy legalább annak fölügyelete alatt állanak, s a tanárok és rendelő orvosok vagy általa vagy befolyása mellett nevezetnek ki. Ehez járul a birodalom meggyökeredzett demokrat szelleme, mely a címeket és rendeket egyaránt osztogatja s a nemzet öröklött élénk tisztelete és dicsőítése minden szellemi fölsőbbségnek. — Angolhonban legnagyobbbrészt a nép

miképp még eddig nincsszerűnk, melynek a tüdőlobra saját—specificus—hatása volna*), „Cito tute et jucunde“ levén a gyakorló orvos vezérszava, én eddig azon gyógmódot tartom legjobbnak, mely e vezérszavának leginkább megfelel; mely leghibzotabban célhoz vezet. Miután tüdőlob ellen saját szerünk nincsen, miután sem érvágással sem más szerrel nem sikerült kórfolyamat megakasztani, gondosan kerülöm oly szer alkalmazását, mely betegemet igen elgyöngitené s így a természetet üdvös működésében föltartaná. Hogy a hasonszenvészek a tüdőlob orvoslásában oly szép sikerrel dicsekedhetnek, csak e körülménynek tulajdonítható. A hánytató, hashajtó s izzasztó szerek túlságos használása csak a beteg szenvedését növeli s a beszűródés oszlását késlelteti.

Azért mára kór kezdetén mutatkozik a konstatálás meghalgotódzás által biztosan meghatározott kórismének üdvös befolyása a gyógmódra. A gondos orvos minden lázas betegénél kifürkészi a mellüregbeli szervek állapotát s ha a jelek a tüdőlob lehető kifejlődésére utalnak, inkább semlegesen viselendi magát, sem hogy erős szereket alkalmazzon. Még a hánytatót is óvatosan kell rendelni. Voltak eseteim, melyekben az erős és tartós hánnyás a tüdőlobnak vagy egyedüli vagy egyik főoka volt. Egy középkorú, erős testalkatú gazdáné, hagymázból — három hétre — épen üdülni kezdett. Levesen kívül más ételt még nem engedék meg. Egyszerre azonban vastag téstát kért s leánya örömeiben kívánságát teljesíté. Alig nyelt el egy két falatot, azonnal roszul lett, erős hánnyás lepte meg, később szegezés jobb oldalán, meg hasmenés. Másnapra hivatva, a beteget újra erős lázban találám, nagy szegezéssel máj tájékán. Hánnyása megszűnt volt. Harmadnapra a szegezés is engedett; de a jobb tüdő alsó karélyán hátul lenn tompu hang s gyöngé hörglégzés vala hallható. A lobos beszűródmény a közép s bal alsó lebenyre is elterjedett, s az aszszony hat hétre a tüdőlob kezdetétől fogva, még is fölépült. Egy fiatal, gyöngé testalkatú legény reggel rögtön erősen hánnyni kezd, mihez láz és fejfájás csatlakozik. Kevés szünetet kivéve, egész nap hánnyt, eleinte nyákot és epét, utóbb mindent mit megivott. En késő este láttam először; igen kivolt merülve, többször ájultozott; láza tartott, gyomra semmit sem tűrt meg. A hánnyás még egész éjjel tartott; hajnal felé kevés fehér bor megmaradt gyomrában s erre könnyebben lett. Harmadnapra a hánnyás kezdete után a jobb tüdő alsó lebenyében lob fejlődött ki, s tovább nem terjedvén egyszerü gyógmód mellett hamar eloszlott.

E két esetben legnagyobb valószínűséggel lehet állítani, hogy a lob az erős rázkódtatás következtében támadt.

(Vége köv.)

*) L. orvosi lapunk előbbi száma: Poor. I.

Szerk.

maga, a felekezetek, községek társulatok és intézetek kezelik a tudomány, művészet és nevelés ügyét, s az államhatalom törvényhozás és közigazgatás útján csak annyira folyik be, mennyire azt a szigorúan megfontolt közszükség kívánja s a magán jog megengedi. A kormány közvetlen föladataihoz tehát sem a tudomány sem a tudósok pártolása és kitüntetése nem tartozik. Egyetem francia, de még németországi vagy a mi értelmünkben sem létezik. A tanintézetek és kórházak Londonban vagy alapítvány vagy társulatok által keletkeztek, s azok által tartatnak fön, és igazgattatnak; egyszersmind az orvosnövédeknek képezdélül szolgálnak; orvosai tanárok. A „Royal“ elnevezés pusztá cím. „A fair field and no favour, and victory to the strongest“) a férfias nép jelszava.

Thénard érdemei a vegyészeten, tanári dicséletes tevékenységén kívül, (már 20 éves korában a Sorbonnenál tanított,) nem csekélyek. Ő volt az ki a könnyevgyek (Wasserstoffver-

*) Szabad verseny és semmi kedvezmény, s a legerősebbé a győzelem.

NAGEL TAN.SEB.KÓRODÁJA KOLOZSVÁROTT.

Nagel E. tanár vezérlete mellett közli Barth J. tanársegéd.

VII.

Aggsági üszög fölső végtagon.

Az illető egyén 56 éves nő, kórodánkra April 6-án vétetvén föl, már első tekintetre az életkimerültség és kora vénhe-
dés (Decrepitité) bélyegét viselte; teste vázként volt kiaszva, arkifejezése mély szenvedést árult el; halvány, hervatag, rugalmatlan és száraz külbőre működni megszűnt (?) légzési, s vérkerengési szervek tökélytelenül működtek, mi e kipuhított anyagi változások eredménye volt. Ezek következők valának: a mellkas keskeny és lapos idomzata, különösen bal felőli korlátozott emelkedése, a kontatási hangnak a bal lapoc alatti nevezetes tompultsága, ugyanazon tájt hallható surlási zöreje, a mellkas egész területén hallható hörgés; a szivhangok tisztátalansága, ellenben a függér és ágaiiban hallható erősebb kitágulási hang (diastolischer Ton) jobbféle orsóüter valamint a bal karüter gyöngé, sebes verése. E tünetmennyekkel összhangzólag betegünk mellszorongásról, köhögésről, és bő nyákkiköpésről panaszkodott; nemkülönben átalános bádgyadtságról étvághányról és álmatlanságról. Szenvedő bal fölső végtagát vizsgálva az uj percekétől elkezdve szinte könyökig elterjedett aszvázi üszgöt találunk, mely határvonalán a lágyrészek fölmállásával (nedves üszög) végződött, egészen odáig pedig a tag minden szövetei a külhám és körmökkel együtt sértetlenül megvalának; a kéztő és az ujjak félig meghajtott állásban meredeztek. Az alkar szabadon mozditása lehetséges volt. — Az elhalt és genyedésnek indult részek közt a csontokig ható hüvelyknyi szélességű mélység; ott pedig, a hol a sarjadoszó szövetek az átüszgösödött csontokat környelték, ezeken egy szikály borozda létezett, jelölül annak, hogy a természet is elválasztási munkáját már a csontvázon is megkezdette. A könyöktájából kiinduló és egész fölvégtagon végig leható fájdalmak betegünket éjjel nappal gyötörték.

E nyavalya előzményeire és indokára nézve kikérdezés útján csekély fölvilágosítást nyerhettünk. Annyit hallottunk, hogy a beteg több év előtt már légzési nehézségben, és köhögésben szenvedett, melyek időszakonként engedtek, a nélkül hogy egészen elmaradtak volna. Ezelőtt 8 hónappal, midőn folyóvizbeni ruhamosással foglalkozott, áthült, borzadozni kezdett, és a panaszolt szenvedést mellére nagyobb rohammal érzé szállani, sőt nagy mértékű oldalnyilalást is kapott. E súlyos állapot két hét múlva tágitott annyira, hogy dolgai után láthatott. Kevés nappal azután föltűnő ok nélkül hirtelen ujjpercei szederjesedni kezdettek, és érzékenységüket elvesztették. 3 hét folytán e tünetmennyek roppant fájdalmak közt könyökig hatottak föl, hol a részek tetemes gyuladással végre megállapodtak.

A főnebb elősorolt jelekből ítélve, itt nehéz vérforgási és légzési bajjal volt dolgunk, melyből a helybeli üszgöt kelle magyaráznunk, és mellyel a szivbillentyűk vastagodásában, és a függérben, valamint nagyobb ágaiiban létező fölrakodási fo-

bindungen) vizsgálatával és vegybontásával gazdagítá a tudományt; ő födözte föl a könföléleget (Hyperoxydum hydrogenii) 1818-ban; ő és Dulong kísérlek meg égő könnyet vezetni éreny (platina) és más állományokra 1823-ban; miáltalDöbereinernek utat nyitottak a csaknem mindenki által ismert gyúké-szület összeállítására, Th. és Gay-Lussac vizsgálatai a Davy által 1807-ben megkezdett villam-vegytani elmélet körül megszámlálhatlanok, s e két együtt dolgozó nagy vegyész által az akori folyóiratok legnevezetesbeiben közzétetettek. A szervényi vegytan körében is sok érdemmel bír Th. Ő állitá legelőször elő a citromsavat és almasavas égényt; sokakat pontosabban átvizsgált mint azelőtt voltak; különböző égényfélék (Aetherarten) állományát kielégítőleg földerité. Az epe vizsgálata-nál is tett szolgálatokat. Több önálló dolgozatai közül nevezetes „Az elemi, elméleti és gyakorlati vegytan“, melynek 6-ik öt kötetes kiadása 1834—36 jelent meg; németre is lefordította.

Mint belügyministeriumi bizottmányi tanáccstag tetemes

lyamban (Auflagerugs-Prozess, Rokitsansky; Endoarteriitis deformans, Virchow.) kellett keresnünk, melyből másodlagosan a légutak takára fejlődött.

Ily kétségbe ejtő körülmények közt, a kórt gyökerestől kiirtani nem lehetvén; nem maradt egyéb segélyünk a csonkításnál, mely által jobb visszahatást előidézní, a beteg fájdalmait elűzni, és őt azon kedélyét lehangoló undorító tehetől felszabadítani kívántuk; remélvén, hogy szerencsétlen egyénünk egygyel szaporitandja azok számát, kik tudós szakfeleink bizonyítása szerint a rettenetes nyavalyából fölüdültek.

Mielőtt a tervezett műtéthez fogtunk volna, jónak láttuk betegünket belső gyógy- és alkalmas tápszerekkel előkészíteni; mi célból egésze April 26-áig kínával tartottuk; e napon pedig a csonkítás a kórodai segédtanár által következőleg végeztetett; az alkarnak mind hajtó, mind nyújtó oldalán a sarjadzásnak indult lágyrészekből egy-egy karély képezetett; e karélyok oly módon szabattak ki, hogy a kétfejú izomina bántatlanul hagyatott; a várakozásunk ellenére vérzeni kezdett ütérvégek vérveszteség elkerülése végett csontfűrészelés előtt leköttettek; végre a karélyok szabatosan kiidomítottak, és varratok által egymáshoz illesztettek.

A műtét által kimerült nőnek, miután kábultságából kijózanodott, azonnal következő vény rendeltetett: Rp. moschi orient. grana tria; laudani gr.β; sacchari drβ; div. in dos sex. S. óránként egy por veendő. Délután sebláz állott elő, melynek hősségi szaka még másnap is tartott, és salétrommal elegy borostyánviz rendelését kívánta. Aprilhó 24-én a mindegyre fogyó erő föntartására újra kinafőzetet szolgáltatunk betegünknek, és az eddig sükertelen beléndkivonatot — melyet a mellnehézség ellen intéztünk volt — félre tettük; hasonlóan kinnának semmi jótékony hatását nem tapasztalva, jónak láttuk Május 1-én e szerrel is fölhagyni; csupán külső szerelésre szorítokozván az időközben megjelent orbánc ellen. A szépen haladott sarjadzás és hegedés veszteglése mellett a testet sorvasztó láz súlya alatt, napról napra roskadozni láttuk, mig Május 15-én hosszas szenvedésének a halál véget vetett.

Boncolat: A koponyaüreghen semmi különös jelenség. A bal tüdő a bordákhoz és szivburokhoz növe; fölső karélya száraz és sötétszínű, ugyane tüdőszárny alsó karélya, valamint az egész jobb tüdő, mellső karimáját kivéve, vérduzzadt és vízenyős; ez utóbbinak fölülte bevonva rostonyás réteggel és savóval — melynek mennyisége 3 obonnyi lehetett; — ugyanaz kisebb terimére nyomott volt, mi okból a rekesz jobb felől magasabban állott; a hörgők nyákkal telvők, a szivburokban kevés savó; maga a sziv természetes nagyságu, petyhüdt; a balkamra külfelén néhány kölesszemnyi, körületekben színezett gümő; a tüdütér mellső színén hasonló, azonban nagyobb szemcsék elszórva; a szivkamrák természetes téreműek; a két- és háromszögű billentyűk rendesenl vastagabbak meredtek, a félholdképek pedig épek valának. A függér ágaival együtt állrétegek lerakódása által megvastagodva, a másod- és harmadrendű ütércsövek ez által megszűkülve, különösen a karütér mentében, és annál föltunóbben, mentől mélyebben; — a bal kar-

részt vett a természettudományi ismeretek terjesztését célzó alapszabályok kidolgozásában, minek jutalmául X. Károly által báróvá és később parré neveztetett ki.

M. Hall 1809—12-ig az edinburghi egyetemnél szivá magába a tudomány iránti lelkesedést, mely életének fő jellemvonását képezé. Az edinburghi egyetem akkor, a tudományos buzgalom és virágzás fénypontján állott, s a legjelesebb lángelmék — minők Cullen, Home, Rutherford, Gregory, Hamilton, Bell és Barclay voltak — összehatása hasonló törekvésre ragadá az összesereglett ifjúságot s számos nagy embert képezett a két hazának. M. Hall a vegyészeti tanyulmányozásánál ritka általánosítási szellemmel, azon csekély akkor e célra szolgáló anyaggal, kimutató a törvényt, mely a testek vegyi rokonságát kormányozza, s mely az éleny (oxygen) jelen- vagy távol-léte által megalapittatik, aként, hogy élenyt tartalmazók csak élenytartalmuakkal, s az élenytelenek szinte csak hasonló testekkel egyesülnek. Az orvosi tudományra adván magát, lángészi éllel fogta föl az épen fölmerülő kórhonctan fontosságát s a kor nagy szükségét, a kór-

ütér végszilakjában egy puha gyöngye sejtszövetből hengerke a könyökizületben találtatott, mely az izvégek porca részét fölragra. A lágyrészek köröskörül fölállva, és szürkés színnel festve. A gyomor üres; a máj rendesenl nagyobb, a szomszéd-bordáktól rovatokkal ellátva; állománya hájas anyaggal beszűrődve. A has és medencében semmi különös változás.

TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSI ESETEK.

Dr. R ö c k J. veszprémmegyei főorvostól.

II.

Tényállás. F. év Februarius hó közepe táján, Veszprémmegye Mező-Komárom helységében, a község kanásza K. Pál, ki már egész nap a koreszmában iddoggalt, estve két bojtárját is M. Antalt és D. Mihályt oda hivta; ott rövid idő alatt vagy 8 itce bort elköltöttek; mire a helység bírása őket haza parancsolta. Jó kedvvel s a bortól hevülve haza érkezővén, M. Antal D. Mihály bajtársát birkozni hivta, kit csak hamar földhöz csapott. Erre a kanászgazdának is kedve kerekedett M. Antallal birkozni; de ez is rövid küzdés után földre terült. A kanász boszonkodván hogy bojtárja által ily kudarcot vallott, fogta a kuckóban lévő baltát, és ezt fenyegetődzve M. Antal felé irányozta; de ez villámsebességgel a baltát annak kezéből kikapta és azzal úgy sujtotta azt fejbe, hogy azonnal összerogyott; mire a már földön fekvőnek fejére még három vágást alkalmazott; ki annak következtében lelkét ki is adta. Mig ezek történtek, az alatt a kanász kis leánya az ajtón kisurrott, s a szomszédságban lakó helységbírását segítségül hivta; ki is azonnal a hely színén megjelent; de midőn az ajtón belépni akart, M. Antal, ki a szoba közepén fölemelt baltával állott, hirtelen felé vágott, de a bíró az ajtót maga után rögtön behuzta, s így a vágás csupán az ajtót érte; azonban az ajtó mögött lévő D. Mihály bojtárt szinte egy csapás a földre terítette. Erre, mig a bíró segítség után szaladt, M. Antal a baltát magától eldobta, kalapját föltette, meggyilkolt gazdájának a fogason lógó szűrét magára öltötte, az ajtón kiugrott, s nem lévén jelen senki, ki üldözöbe vette volna, a szomszéd Somogy megyébe szökött, ott vagy három hétig az erdőkben lappangott; végre magába szállván Mező-Komáromba vissza ment s magát a bírónak föladata.

Bírói kihallgatás alatt M. Antal a büntett elkövetését őszintén bevallotta; az egész esemény körülményeire világosan emlékezett, csak arra nem, hogy a bíró után vágott volna; vallotta, hogy boros ugyan, de részeg nem volt; büntetést semmikép indokolni nem tudta; állítása szerint ő gazdájával mindig igen jó egyetértésben élt, vele haragban nem volt; azért okát adni nem tudja, hogy oly gonosz lélek szállhatta meg őt akkor, mikor a gyilkosságot elkövette.

Életrajz. M. Antal 26 éves r. kath. nőtlen, közép termetű, erős egészséges testalkatu, arc-színe barna, haja fekete,

isme biztos, új megállapítását 1812-ben mint Dr. Spens és Hamilton segéde (house-physician) a Royal Infirmaryben kórismei előadásokat tartott. 1814-ben Berlint, Göttingát és Párizst meglátogatta. 1815-ben Nottinghamban letelepült s kórházi orvosnak megválasztatott. Tíz év elteltével Londonba költözött, s a nagy főváros versenyterén kitűnő tiszteletet és jutalmat aratott komoly, tudományos munkálatai, s lelkiismeretes és észszerű orvosi bánása által.

M. Hall főérdeme s élte kitűnőbb munkája a gerincagy visszahajló működéseinek fölfedezése, s az addig bonyolult és érthetetlen ideghálózat három külön élettani részei, az agyi vagy érző-akará (sensitive-voluntary) a gerincagy vagy indító mozgató (excito-motor) s a duc-rendszeri fölesztása. M. H. ez élettani fölfedezéseivel a legvilágosabban bebizonyította azon badar nézet alaptalanságát, mely elmélet és gyakorlat közt lényeges különbséget keres. Ő nemcsak az idegrendszer ép és kóros működési tünetényei tömkelege megfajtására biztos vezérfonalat nyújtott, hanem a gyógyításra nézve is leggyakorlatibb

arcvonásai rendese, tekintete szelid derült; testmozgásai semmi izgatottságot el nem árulnak; beszédmodora szabatos, az elébe tett kérdésekre következetesen felelt; ugyszint az ellene fenforgó bünvádügyre vonatkozva, a vizsgálati jegyzőkönyvbe iktatott önvallomási pontokkal megegyezőleg, az esemény körülményeit, ugyanazon minőségben és rendben adta elő. — Gyermekekorát szűk körülmények közt élte le; iskolai oktatást nem nyert; a szülői háztól korán elszakadt, ide s tova vetődött, s legtöbb idejét mint kanászbojtár töltötte. Kik ismerték, csendes természetűnek és becsületes magaviseletűnek vallják; civakodónak vagy részegesnek nem tudják; gazdájával mindig jó egyetértésben és békességben élni látták.

Az ügy e mibenléténél fogva a cs. kir. vizsgáló törvényszék, M. Antal elleni vizsgálati ügyben, a büncselekvény minőségének és beszámíttatásának megbírálatára tekintetéből szakértő véleményt kívánván, a következő kérdések megfejtését tűzte ki, u. m.

1-ör. A büncselekvény gonosz szándékból lett elkövetése esetében, arra minő rugók szolgálhattak; — vagy ösztönszerűleg, s természetes hajlamánál fogva, vagy bortól lett felhevülése és kába mámorának következményei idézték é elő azon állapotot, melyben a vádlott a bűn elkövetése alatt létezett? — Az utóbbit feltéve,

2-ör. Valjon a büntett elkövetése alkalmával, vádlott oly állapotban volt s lehetett é, mely határozott öntudatot feltételez, — vagy sem?

3-ör. Lehetséges é azt lélektani elvekből megmagyaráznit miszerint a cselekvény öntudattal lett végbevittele, valamint, az emlékező tehetségnek fenmaradása mellett, még is a felelősség vagyis a beszámíthatási feltételek megszűnhessenek? —

Tárgyalás. — M. Antal büntettének okát adni nem tudja, s ezt a legszorosabb vizsgálati eljárás sem fedezhette fel; mert nemcsak ő maga, de a tanúk vallomásából is kitűnt, miszerint meggyilkolt gazdájával mindenkor jó egyetértésben élt, azzal sem azelőtt sem a büntett elkövetését megelőző órákban ellenséges összütközésbe nem jött; így sem irigység sem harag vagy rég forralt bosszúvágy a gyilkossági szándékot benne nem érlelhette; ennél fogva a büntény indokául nem tudunk egyebet feltenni, mint a büntettesnek a büntény elkövetése alatti bortól felhevült állapotát.

A részegség ugyanis az elméleti tébolyodáshoz hasonló lelki háborodás, melynek, mint minden lelki betegségnek több fokozatai vannak. De minekutána a részegség fokozatait helyesen meghatározni nem lehet, s a törvényes kérdés nem is ennek meghatározásán alapul; azért itt csupán azon kérdés megfejtése kívántatik: valjon a vádlottnak bortól felhevült állapota annak öntudatát s szabad észhasználatát felfüggesztette é vagy sem? — Itt a büntető törvénynek 2-dik cikk e., alatti kitétele „a büntettre való célzás nélküli megrészegeedésben” kérdés alá nem jöhet, minekutána a büntett elkövetésére szolgálható indokok semmi különviszonyokból meg nem magyarázhatók: fenmarad tehát azon kérdés: valjon a büntett „teljes megrészegeedésben, melyben

a tettes cselekvénye öntudatával nem bírt”, — követtetet é el?

Erre azt kell válaszolnunk, miszerint M. Antal cselekvényének majd minden körülményeire tisztán emlékezik; — tudja mi módon kerültek a koresmából haza, mit miveltek otthon, hogy vágta birkozásközben bojtár-pajtását és gazdáját földhöz; ugyszint, midőn gazdája a baltát ellene fogta, miként kapta ki ezt annak kezéből, és sujtotta őt fejbe, hogy azonnal földre terült, sat. melyekből azt kell következtetni, hogy vádlott a tett elkövetésekor sem teljes megrészegeedésben nem volt, sem öntudatát tökéletesen nem vesztette.

Most ismét azon kérdés támad: valjon a vádlottnak bortól felhevült állapotához nem jártak é oly pillanatnyi körülmények, s ezek nem feltételezték é annak azon lelki helyzetét, minélfogva tetteinek következményeit helyesen megítélni nem tudta, s így az önelhatározási tehetség ideiglenesen meg lőn szüntetve?

Mire azt feleljük: hogy M. Antal bortól fel lévően hevülve, otthon a pajtásával és gazdájával való birkozás által még nagyobb ingerültségbe jött, és midőn gazdája ellene a baltát fölemelte, életét veszélyeztetve lenni vélte; ekor bortól és birkozástól fölhevültséggel a fenyegető életveszély eltávolítására való ösztönszerű igyekezet is párosult, mely szükségképen a harag és boszúindulatnak rögtöni kitörését is okozta.

Az indulatok, mint tudva van, kedélyi megrendülések, melyek legtöbb esetben rögtöni külbenyomások által, és minden előkészület nélkül idéztetnek elő. Jellemük tehát a meglepetés, mely megfontolásra időt nem enged, s a képzelő tehetség fenakadását, fő fokozata pedig, az öntudat hiányát okozza.

Az indulatok kitörése alatt, az emberben, mint erkölcsi lényben, az erkölcsiség érzete teljesen eltörölve ugyan nincsen; de azon mértékben mint azok növekednek, külhatásuk nehezen fékezhető: annál kevésbé, ha az egyének személyleges minémiségénél fogva, abban az erkölcsiségnek kifejlésére szükséges kellékek is hiányoznak, — p. o. neveletlen s bárdolatlan egyéneknél; — ez esetben az indulatok kisebb fokozata is elegendő arra, hogy korlátaikon tulesapongjanak, s így a szabad akarat működését a tett elkövetése pillanatában felfüggeszszék.

Vélemény. — A fent elősoroltaknál fogva véleményünk é következő:

1-ör. Jelen esetben a bortól és birkozástól fölhevülés, a fenyegető életveszély eltávolítására való ösztönszerű igyekezet, az ebből támadt félelem és boszú, végtére, a büntettesnek durva s indulatain uralkodni nem tudó természete, idézték elő azon állapotot, melyben a büntettes a büntény elkövetése alatt létezett.

2-ör. Azon, a bormámorral kapcsolt rögtöni indulat kitörése, oly megháborodott lelkiállapot, mely alatt határozott öntudat és lélekéberség fen nem állhat; noha azt tagadni nem lehet, miszerint a többször megnevezett büntettes cselekvényeinek tudatával még is birhatott, sőt bizonyos erkölcsi érzet

egyszersmind legészszzerűbb szabályokat szolgáltatott. M. Hall idegkórok szerelésébeni hírnevét, tanai szigorú és következetes alkalmazásának köszönheté. Előtte a köz- és külpoti hatás, a visszahajlás, együttmozgás és együttérzés eszméi, melyeken a mostani idegtan sarkallik, nem is léteztek; minden észlelet pusztán empiriai tény maradt. Az érzéki szervek ép és kóros működései, a nyelési és légzési mozgások módosításai, köhögés sat., a szülés fejleményének folyamata, s a terhesség bántalmái, a tenyészet és állati idegrendszer egymásrai hatása, a lélekmozgalmak somaticus tünetei sat. sat. általa földertettek; szóval talán nem létezendő kór és idő, hol az általa megalapított s azóta tökélyesbült tételeknek, az ép- kór- és a gyógytanban naponta hasznát nem vehetnők.

Mielőtt Bell Ch. és M. Hall az idegphysikát megalapították, az élet-szellemek (Lebensgeister) iránti nagy tisztelet — mint Hyrtl mondja — melyeknek az idegrendszer csodásan bonyolult pályáin kelle üzni hatalmukat, minden ki-

sérletet akadályozni látszott, mely e titokteljes hatalmakat a tudomány törvényszéke elébe idézte volna, s mindent, mit értelmezni nem tudtak, megvilágított az ideghatás divatos képzelme. Tárva volt, tegyük hozzá, a kapu mindennemű magnetismus csodatevő kenegetéseinek s önmaga és mások ámitásának.

És mi módon jutott M. Hall a fölfedezéshez? Esetlegesen, ha úgy tetszik. A vérkeringés fürkészése alkalmával egy vízi tűzgyík (triton) feje levágtatván, a többi test három részre osztatott, melyek egyike a melső, másika a hátsó végtagokból s megfelelő törzsrészből, harmadik a farkból állott. Midőn ez utóbbi kutasszal érintették, összehúzódott s fölfelé mozgott; ugyanez történt a másik két résszel is. Honnan támadt e mozgórő? E volt a nagy kérdés, melynek megoldása M. Hall élete föladatát képezte. Esetleges tünetény, melyhez hasonlólt millio meg millio naponta lát, de évszázadok alatt csak egy lángész észlel, s a tudomány és emberiség javára értékesít.

a bűncselekvény elkövetése utáni pillanatban benne fel is vilant; mert ennek érzetében a büntetéstől félelem miatt meg is szökött; és ugyanezen erkölcsi érzet győzedelmeskedett benne, melynél fogva magát a bíróságnak önkényét föladata.

3-or. Az indulati kitörés ugyis az ittasságnak kisebb fokozata alatt, a cselekvény tudata, vagy az arra való visszamélekezés fenmaradt anélkül, hogy azt lehessen állítani, miszerint a cselekvény teljes öntudattal történt volna, vagyis a beszámítást maga után vonhatná. A beszámíthatásra szolgáló feltételek ugyanis, eme három főkélléktől függenek: a) biztos felfogása a külvilágnak s céljainak, — b) tökéletes öntudata nemcsak magának a cselekvénynek, hanem ennek egyes céljai, fontosságának és következményeinek is, c) ép érzélem. — Már pedig akár a bortól felhevült állapotban, akár az indulatok felesigázása alatt, mind a rendes felfogási tehetség, mind a cselekvény céljának és következményeinek tökéletes megismerése és helyes megítélése hiányzik; az érzélem pedig vagy eltoppant, vagy túlságosan felizgatott állapotban létezik. — Illy állapotban, tudja a büntetett hogy bűnt követ el; de kábultságában vagy felbőszültségében ellenállhatatlanul a tett véghezvitelére ragadtatik.

Végvéleményünk tehát oda járul: miszerint M. Antal büntetettének indokai külvilágnak meg nem magyarázhatók; azért valószínűnek állítjuk, hogy a vádlottnak bortól felhevült állapota, — a fentemlített esetleges körülmények közbenjöttével, idézte elő azon rögtön, váratlan és oly tetőpontra jutott indulatok kitörését, mely képes volt fogalmait megzavarni, képzelőtehetség-folyamat ideiglenesen annyira megakasztani, miszerint a büntett elkövetése pillanatában tökéletes öntudata megszűnő, az akarat szabad működése is fölfüggesztve lőn; az ily megháborított lelkiállapotban elkövetett bűntények, pedig a tettesnek be nem számíthatók.

A cs. kir. pesti egyetemi orvoskarnak fölülbírálás végett ezen orvosi vélemény föltesztetvén, az által minden észrevétel nélkül helybenhagyatott.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

1. Miként kell a tapaszokat penészedéstől megóvni.

Minden gyógyszerésznek sok izben lehetett alkalma tapasztalni azon kellemetlenséget, miszerint bár nem csekély gondnal készített kőrisbogar-, bürök- s több másféle tapaszai penész által lepettek meg. Ennek igen természetes oka a gyúrásnál és kinyújtásnál használt víz általi megnedvesítésben keresendő, melynek kizárására, miután ez ellen az olajjal gyúrás (malaxatio) és kinyújtás sem biztosít eléggé, a bádeni 1841-ki különben remek szerkezetű gyógyszerkönyv a tapaszokat nem kinyújtatni, de táblákba öntetni rendeli. Ez által el van ugyan hártva a víz- vagy olajjal érintkezés; azonban az így készült

M. Hall vérvesztés- és vérkeringésrőlí fürkészei csaknem hasonló tudományos és gyakorlati fontossággal bírtak. A vérvesztésrőlí kísérletei a gyógyászatot régi modorából egészen kiforgaták és átalakították. Az eddig ismeretlen különbség izgatás és lob közt tüzetesen fölérítettett, s kimutatva lőn, hogy félrebeszélés és izgatottság épen nem mindenkor következményei lobos vagy csak torlódási állapotnak is az agyban, hanem ellenkezőleg igen is gyakran a vérvesztésnek és vérhiánynak. Mennyire kelle ez által a szerelésnek változni!

A békahüllők (batrachiák) hajszáledényekbeni vérkeringésének kutatása azon élettaniilag fontos eredményre vezetett, hogy a hajszáledények alkatuk és működésükre nézve legfinomabb út- és vizserektől különböznek, s hogy bennük történik sajátképen a test táplálási folyamata.

Nőnemi bajokról irt munkája jelenleg is tanulságos.

Az ismert Palmerféle mérgezésnél M. Hall a szorítdeák

tapasz keményebb lesz, mint a meggyúratott. Hogy a tapasznak kellő puhaságát megadjuk, egyszerűen a penésztől megóvjuk — tehát egy csapással két legyet üssünk — következőleg járunk el: A tapaszt meggyúrjuk és kinyújtjuk annyi vízzel, a hogy szokás, s néhány napig légen hagyjuk hogy kiszáradjon. Ekor kellő nagyságú darabokra vagdaljuk, s ezen egyes darabokat borléllámpa lángja felett minden oldalról, a végeit sem feledve ki, elhúzgáljuk, miáltal a fölület mindenütt megolvad egy kissé s mázféle fényt nyer. Ez fedve védi a tapaszt a nedves légtől, s még e mellett szép színt kölcsönöz neki.

2. Miként lehet kitűnő szépségű mel depuratumot készíteni.

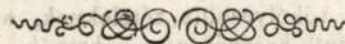
A méz derítésére (clarificatio) régtől fogva különféle eljárásokat követtek a gyógyszerészek, melyek közt a papír-péppel, szénporral, tojásfehérrel és cserenynyeli leggyakoroltabb volt, bár a célnak egyik sem felelt meg tökéletesen. A három első — papírpép, szénpor, tojásfehér — derítő anyagok hatása csupán erőszeri (mechanikai), melyek a méz zavartságát okozó anyagokat magukhoz kapván, távolítják el.

Ugy látszik, egyedül a csereny hat vegyileg és a zavaró anyagot mely talán félig oldottan bolyong a folyadékban, lecsapja. Azonban csakhamar azon meggyőződésre jut az ember, hogy ilyeszerű hatás nem tün elő, ha a méz semmi zavaró anyagot nem tartalmaz, hanem egészen egyszerűen a mézben kisebb-nagyobb mennyiségben foglaltató állati enyv a csereny megalattja és a zavaró anyagokat megalvás után leveri, szóval úgy hat, mint a tojásfehér a derítésnél. Ha a cserenynyeli derítés néha rosszul ütne ki, annak oka abban keresendő, hogy ilyen esetekben a méz vagy semmi, vagy igen kevés állati enyv tartalmaz; ilyenkor tehát csapadék s azzal együtt derülés nem állhat elő. Különösen kis mennyiségben látszik jelen lenni a mézben az állati enyv akor, midőn annak lecsapására kevés csereny kell. Ezen tudat egy módra utal, mely által a méz derítésére sikeresen és biztosan működhetünk, s mely az állati enyv esetleges mennyiségétől teljesen független. E mód és szer nem más, mint hogy egyszerűen magunk adunk a mézhez állati enyvot, s aztán hozzá cserenyt, mikor aztán legkétesebb esetben is elő áll a derülés.

A kitűnő eredményeket adó gyakorlati kivitel következő: $\frac{1}{8}$ mázsa mézet kétanynyi vízben feloldunk, öntőben fővésig hevítjük, a zavaros oldathoz előbb nyolc obonnyi vízben oldott 3 nehezék enyvot adunk, s nehányszori kavarás után vagy egy nehezék cserenyt 4 obon vízben oldva, vagy 2 nehezék gubacsportból (pulvis gallarum) készült forrázatot öntünk erős és huzamos kavarás közt hozzája, s gondoskodunk, hogy az elegy még egy óra hosszaat forró maradjon. — Ez idő alatt a zavaró anyagok olvadékká egyesülnek, s legtöbb esetben egész folyadék $\frac{1}{8}$ részét tisztán leönthetjük, az utolsó nyol-

(Strychnin) kimutatására érzékenyebb élettani kémletet fedezett föl, mint milyen vegyészeti uton eszközölhető volt. $\frac{1}{300}$ szemernyi szorítdeák viz-oldékában békák még dermeneti görcsökbe estek.

Utolsó fölfedezése, melyet már halálos ágyán tett, a róla elnevezett eljárás, aléltak (asphycticusok) fölélesztésére, melynek az eddig használt módok fölötti előnye naponta jobban bizonyul s élettani nézetei igazságáról és termékenységről új tanúságot tesz. — Munkái német nyelven is megjelentek.

cadrés üledékül vissza maradván. Most hűlni hagyjuk s gyapjuszöveten (flanell) átszűrjük. Ha itatós papír és vízből készített pépre öntjük, nemsokára tisztán átszűrődik. A szűrmenyt (filtrát) vízfürdőben kavarással kellő sűrűségig gőzöljük el.

3 Egyes adatok mérgezési esetek köréből.

a. Csereny (tanninum) legjobb ellenszere a mérges gombáknak.

Dr. Chausarel bordauxi orvos nagyszámu kísérletei igazolák, hogy csereny legkitünőbb ellenszere a mérges gombáknak. Tapasztalatai szerint azon esetben, ha a mérgezés nem régen történt, legcélszerűbb először hánytatót adni be, és arra hányás után egy obon tölgygubacsból (gallae querci) készült főzetet, vagy ennek nem léteben kina-, tölgy- vagy fenyőhéj-főzetből 5 percenként egy kis pohárral. E célra legjobb volna 30–40 szem cserenynek vízbeni oldata. A nevezett mérgezéseknél oly hatályosan ajánlott ecetet Ch. egészen elveti. — Gerard kitünő frank vegyész az ecetet a mérges gombák mérges anyagának az a m a n i t i n n a k kivonására ajánlotta; szerinte bármely mérges gombák ha előbb ecetben áztattak, kifacsartattak és vízzel jól kimosattak, ártalom nélkül megehető; azaz méregte-
enекké válnak.

(Buchners neues Repert, Band III. 281.)

K. G.

Pestváros igazgató főorvosának 1857. Augusztus-havi meteorologiai és egészségügyi hivatalos jelentéséből.

Meteorologiai viszonyok.

A	legmagasb	nap	legalacsony	r	közép állás:	havi ingadozás
Légsúlymérő 0° R.	335 ⁹¹	3	329 ⁴⁴	17	333 ¹²	6 ⁴⁷ P.v.
Léghevérő Ream.	+26 ³	6	+11 ⁴	24	+18 ⁴⁷	14 ⁹ R.
Pára-nyomat	7 ³⁶	7	2 ⁷⁰	24	5 ⁵¹	4 ⁶⁶
Légköri nedvesség	90 ⁶	17	34 ⁶	2	61 ⁵	56 ⁹
Légköri ozon-tartal.	7–8	20	1–1	24	6 ⁵	7 ⁸

Egészen derült nap 7 volt. Esső 3 napon u. m. 8. 11 és 17-én esett, és mennyiségben 1³⁷ pár. von. rugott.

A szelek iránya K.-ról 5, D.-ról 5, Ny.-ról 2, Éj.-ról 13, DK.-ról 4, ÉjK.-ról 5, ÉjNy.-ról 16, D.-ról 3-szor észleltetett.

A lefolyt hó időjárási viszonyai rendesek és a légkör hévségét illetőleg Julius hónapával egyformák valának, csak hogy az essőzés csekély.

Egészségügyi viszonyok.

A közegészség állapota Augustus havában jobb volt mint Juliusban, s így a betegek száma is csekélyebb. Fogyton voltak a lobos bántalmak és a bélhurut; szaporodtak a váltólázak a bőrkiütések hagymáz és bujakór; mint ezt következő átnézetből láthatni:

Kóralak	hónap	hónap	hónap
Hagymáz	Junius 1,80	Julius 1,31	Aug. 3,30
Váltóláz	5,00	2,40	13,52
Lob	9,15	15,00	2,83
Bélhurut	7,46	12,30	8,12

A kór-mozgalmi viszonyok egyes gyógyintézetekben következőképp oszlottak föl:

A gyógykezelés helye és módja.	A betegek száma					
	mult hó-ról ma-radt	szapo-rodott	ösze-sen	meg-gyógy-és ja-vult	meg-halt	gyógy-kezelé-alatts ma-ra d
Szegénybetegek gyakorlatában	—	—	2092	—	—	—
Sz.-Rókus kórházban	509	642	1151	565	76	510
Gyermekek kórházban (fekvő)	25	26	51	22	—	29
Izraelita kórházban (járó)	—	—	318	—	—	—
Szegényápoló intézetben	23	54	77	50	5	22
Városi kényszerítő dologházban	25	27	52	28	5	19
Fegyencek kórházában	20	36	56	41	—	15
Az intézetekben orvosolt fekvő betegek összege	633	822	1455	743	87	625
Főösszeg	—	—	3867	—	—	—

A fönjegyzett intézetekben tehát e hóban 197 beteggel kevesebb került orvoslás alá mint Juliusban.

A szegénybetegek gyakorlatában 100 beteg közül volt 35 férfi, 48 nő és 17 gyermek; a polgári Rókus kórházban 57 férfi és 43 nő.

A kórházakban általában a gyógyultak a megbetegedettekhez 51,06, a megholtak 5,98, a gyógykezelés alatt maradtak 42,96, százalékban viszonyultak, és pedig:

E hó lefolyása alatt ugymint a legközelebb mult hóban észlelt betegségek a gyógykezelés alatt lévő betegek egyetemes összegéhez következő százalékban viszonyultak, és pedig:

Agyi betegségek	Juniusban 2,53.	Juliusban 1,25
Agygerinci és idegi	5,00.	6,00
Erzék-szervi	3,85.	3,08
Légzés-szervi	10,25	11,06
Szív, edény és mirigy	0,05	0,78
Emésztésszervi és mellékkepleti	17,82	16,03
Hugy-szervi	0,10	0,42
Ivarszervi	20,15	22,14
Bőr- és sejtiszöveti (hev.küteg?)	14,02	15,45
Csont, ízület és izomi	3,84	3,48
Általános	13,47	13,80
Külbántalmak	8,24	5,91

A megholtak száma (a kórházakat nem számítva) 366, tehát 8-al kevesebb mint a mult hóban s. p. 184 férfi, 182 nőnemű volt. Orvosi ápolást keresett 245, a nélkül volt 121, halvaszületett 23, oltatlan volt 205. — Életidőre nézve meghalt egy éven alul 204, 1–10 évig 63, 10–20 évig 13, 20–30 évig 19, 30–40 évig 21, 40–50 évig 9, 50–60 évig 14, 60–70 évig 15, 70–80 évig 2, 80 éven fölül 3.

A kóralakot tekintve: 94 görcsben, 107 sorvban, 36 lobban, 4 szorványos hányszékelésben, 7 hűdésben, 14 hagymázban, 14 vízkórban, 8 aggkórban, 46 hasmenésben, 10 hőkburutban, 3 himlőben sat.

Orvos-rendőrségi s törvényszéki boncolat 18 történt a sz. Rókus-kórházban, és pedig 8 vízbe fuladt, kik közt 3 öngyilkos; — 3 épületekről leesett; — ezek közt szinte 1 öngyilkos nő, = 1 lovak által megsértett, 1 fölakasztva talált 20 éves öngyilkos, — 1 gyufácskák által megégett gyermek, 3 rögtön meghalálozott, és 1 agyonütött egyén hullain.

A hasznos házi állatoknál a megbetegedés szinte ritkább volt mint mult hóban. A lovaknál a kólika, fejős teheneinknél a lépfene, de semmiféle járvány nem észleltetett.

Dr. Tormay.

Figyelmeztetés!

A budapesti orvosgyelet t. c. tagjai értesítettnek, hogy az évi közgyűlés, melyen egyedül új választások történhetnek; 14-én tartatni fog. Az ajánlandó új tagok nevei bezárólag October 12-ig az egylet elnökéhez Dr. Wagner János egyet. tanárhoz (mázsa-utca 1. sz.) írásban beküldetni kéretnek.

Pest, September 19-én 1857.

A b. p. orvosgyelet titoknokságától.

A budapesti orvos egylet September 15-én tartott gyűlésében Dr. Tormay K. pestvárosi igazgató főorvos jelentést tett a legközelebb Bécsben tartott nemzetközi statisztikai értekezetről. Ez előadás orvosokat illető adatait jövő számunkban közölni fogjuk.

KÖNYVJELENTÉS.

* Szerkesztőségünkhez két orvosi munka küldetett be emlékeztetbe idézés végett, melyek mint magyarul szerkesztett célszerű zsebkönyvecskék a figyelmet megis érdemlik. Ezek egyike: Orvosi vénytán. Irta latinul Stetter József. Magyaritá és bővíté Hamari Dániel. Ára 40 kr.

Másik: Törvénykezési Orvostan, rövid vázlatokban orvosok és jogászok számára. Irta Joachim Vilmos orvos-sebész tudor, szemész, szülész, Pesten. Ára 40 kr.

Mindkettő Müller Gyula tulajdona, s kapható minden hiteles könyvárusnál.

Kimutatás

a pestvárosi közkórházban 1857-iki September 14—20-ig ápolott betegekről.

		Felvétetett							Gyógyult							Meghalt							Visszamaradt														
		Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekör		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg				
		férfi	nők		fiu	lány	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők	férfi	nők		férfi	nők	férfi	nők
Sept.	14-kén	21	11	1	—	1	—	—	34	20	5	1	—	1	3	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	231	235	10	5	5	13	14	513				
"	15-kén .	8	10	1	—	1	—	—	20	10	5	—	1	—	—	—	16	1	1	—	—	—	—	—	2	228	239	11	4	6	13	14	515				
"	16 " .	9	6	—	—	—	—	—	15	12	5	1	1	—	—	19	—	—	—	—	1	—	—	1	1	225	240	10	3	5	13	14	510				
"	17 " .	15	4	3	1	—	—	—	23	9	9	3	1	2	—	24	2	—	1	—	—	—	—	3	229	235	9	3	3	13	14	506					
"	18 " .	6	4	2	—	2	—	—	14	8	4	—	—	—	1	13	—	—	—	—	—	—	—	—	227	235	11	3	5	13	13	507					
"	19-kén .	9	12	2	1	1	—	—	25	10	9	2	—	1	—	23	3	1	—	1	—	—	—	5	223	237	11	3	5	13	12	504					
"	20-kán .	4	4	3	1	1	—	—	13	6	6	1	1	—	—	14	1	—	—	—	—	—	—	1	220	235	13	3	6	13	12	502					

Mindamellett is, hogy e héten igen nagy számmal fordultak elő a hagymáz különféle fajai, lefolyásuk még is oly szelid volt, hogy egy sem vált halálössá, s így a beteg-létszám általán véve kisebbülvén, és a halálozás is kevesbülvén, az egészségi állapot eléggé kedvező volt. — A történt halálozásoka különféle idült betegségek okozták, főképp viz-, és gümőkór.

HÍRDETÉSEK.

(2—4)

„Levana“

gyógyápoló és nevelő-intézet, test- és elmeegőnge gyermekek számára a liesingi kastélyban Bécs mellett.

A nagy kastély (Schloss) egészséges fekvése, annak 50 jól fölszerelt intézeti helyisége, gyermekek műhelyei, a gymnastikai gyógyterem és gyakorlati kert, az árnyas liget (Park) fürdőjével és uszodájával hasznos és kellemes tartózkodási helyül szolgálnak a Levana növendékinek. Két az intézetben lakó orvos segédkezet nyújt a tanítói személyzetnek, s a kettőnek őszhangzó közreműködése által az orvos-nevelői ápolásnak új tér nyílik sükérdús gyógyesetek létesítésére.

Dr. Georgens igazgató.

(4—9)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv épen most jelent meg, s általa minden könyvárus által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dispepsie und Consumption, von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph

von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeiffer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, kétségen kívül kedvesen fog fogadtatni.

(1—5)

HOLLÓSY LAJOSNÁL N. VÁRADON épen most jelent meg és általa minden hiteles könyvárusnál, PESTEN nevezetesen:

GEIBEL ARMINNÁL
(Kristóftéren) kapható:

TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSTAN

különös tekintettel a büntető törvénykönyvre. Jogtudósok, orvosok és sebészek számára Irta

Dr. Grosz Lajos.

Ára csinos borítékba fűzve 2 ft. 40 kr. postán bérmentesen küldve 3 ft.

Müller Emil könyvnyomdája. 1857. Pest, Dorottyaúta 12. sz.